

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
ZDRAVOTNĚ SOCIÁLNÍ FAKULTA

**DODRŽOVÁNÍ A VÝZNAM TRADIC V SOUČASNÉ ČESKÉ
SPOLEČNOSTI**

Bakalářská práce

Autor práce: Veronika Urbánková

Vedoucí práce: Doc. Ing. Lucie Kozlová, Ph.D

Rok: 2011

ABSTRAKT

Dodržování a význam tradic v současné české společnosti

Tato bakalářská práce se zaměřuje na problematiku významu tradic pro studenty a seniory a porovnává jejich důležitost a rozdílnost v jejich chápání mezi uvedenými skupinami respondentů. V první, teoretické části jsou definované a vysvětlené důležité pojmy a uvedeny názory odborníků na téma významu tradic. Dále se v první části popisují jednotlivé svátky v roce a s nimi spojené tradice, ale také novodobé tradice přicházející z ciziny.

V druhé, praktické části práce byly vyhodnocovány jednotlivé odpovědi respondentů a ověřovány stanovené hypotézy. Hypotézy byly ověřovány v rámci kvantitativního výzkumu a použitou metodou k získání informací bylo dotazníkové šetření. Tento dotazník obsahoval celkem 57 otázek a byl vyplňován studenty vysokých škol a seniory nad 65 let. Z výsledků výzkumu vyplynulo, že první stanovená hypotéza tedy, že s nižším věkem občanů České republiky klesá zájem o dodržování českých tradic, byla potvrzena. Druhá stanovená hypotéza, tedy že mladí lidé mají větší povědomí o převzatých tradicích než českých tradicích, se nám během výzkumu rovněž potvrdila.

Cílem práce bylo zjistit rozdíl ve vnímání významu a dodržování tradic mezi generacemi a tento cíl byl dle mého názoru splněn. Z výzkumu vyplynulo, že mezi skupinami respondentů se vyskytují rozdíly ve vnímání jednotlivých tradic, v přiřádaném významu i v množství dodržování českých tradic. Obě skupiny však zastávají podobný (negativní) názor na novodobé tradice, které jsou přejímány z ciziny.

Význam bakalářské práce tkví, dle mého názoru, jednak v deskripci vztahů jednotlivých generací k českým tradicím jako projev vnímání vlastní kultury a pocitu sounáležitosti ve společnosti, ale také vůbec k připomenutí často již pozapomenutých tradic, a tedy i kulturního dědictví společnosti a poukázáním na důležitost přenosu hodnot mezi generacemi.

ABSTRACT

Keeping Traditions and Importance of Traditions in Contemporary Czech Society

This thesis is focused on the importance of traditions for students and seniors, the importance of traditions for the both groups is compared and the differences in understanding to traditions in the presented groups of respondents are described. In the theoretical part relevant terms are defined and explained and the views of experts on the importance of traditions are mentioned. In the first section individual festivals in a year and related traditions, but also recent traditions coming from abroad, are described.

In the second, practical part of the thesis individual respondents' answers were assessed and the stated hypotheses verified. The hypotheses were tested through quantitative research and the method used to obtain information was a questionnaire survey. The questionnaire contained 57 questions and was filled in by university students and seniors over 65 years of age. The research outcomes confirmed the first hypothesis assuming that the lower the age of the Czech Republic citizens, the lower interest in keeping Czech traditions. The second hypothesis assuming that young people are more aware of traditions coming from abroad than of the Czech traditions, was also confirmed during the research.

The objective of the thesis was to identify differences in perceptions of the importance of keeping traditions between generations, and this objective was met, in my opinion. The survey outcomes have shown that between groups of respondents there are some differences in perception of individual traditions, in the meaning given to individual traditions and the extent in which the Czech traditions are kept alive. Both groups, however, have a similar (negative) opinion of the modern traditions adopted from abroad.

The importance of the thesis lies, in my opinion, in the description of individual generations relationships to Czech traditions as a demonstration of their own culture perception and the feeling of belonging to the society, but it also takes effect as a reminder of those often half-forgotten traditions and so the society's cultural heritage, by pointing out the importance of intergenerational transmission of cultural values.

Prohlášení:

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to – v nezkrácené podobě – v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Zdravotně sociální fakultou – elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 6. 5. 2011

Veronika Urbánková

.....

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala doc. Ing. Lucii Kozlové PhD. za podporu, cenné rady a odborné vedení při psaní mé bakalářské práce. Dále bych také ráda poděkovala všem ostatním ochotným lidem za jejich podíl při jejím zpracování a mým blízkým za jejich pomoc a podporu.

Veronika Urbánková

OBSAH

ÚVOD.....	8
1 SOUČASNÝ STAV.....	10
1. 1 Pojem Tradice, Zvyk, Folklor, Kultura.....	10
1. 2 Význam Tradice.....	12
1. 3 Jednotlivé svátky a tradice během roku.....	14
1. 3. 1 Nový rok.....	14
1. 3. 2 Tři Králové.....	15
1. 3. 3 Hromnice.....	16
1. 3. 4 Masopust.....	16
1. 3. 5 Sv. Valentin.....	17
1. 3. 6 Velikonoce.....	18
1. 3. 7 Velikonoční symboly a jejich význam	26
1. 3. 8 Filipojakubská noc.....	28
1. 3. 9 Máje.....	28
1. 3. 10 Letnice.....	29
1. 3. 11 Dušičky a Halloween.....	32
1. 3. 12 Advent.....	34
1. 3. 13 Sv. Barbora.....	34
1. 3. 14 Sv. Mikuláš.....	34
1. 3. 15 Sv. Lucie.....	35
1. 3. 16 Vánoce.....	35
1. 3. 17 Vánoční symboly	39
1. 3. 18 Sv. Jan Evangelista, Sv. Silvestr.....	41
2 CÍL PRÁCE A HYPOTÉZY.....	43
2. 1 Cíle práce.....	43
2. 2 Hypotézy.....	43
3 METODIKA.....	45
3. 1 Metodika práce.....	45
3. 2 Charakteristiky výzkumného souboru.....	45
4 VÝSLEDKY.....	47

5	DISKUZE.....	87
6	ZÁVĚR.....	94
7	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	96
8	KLÍČOVÁ SLOVA.....	100
9	PŘÍLOHY.....	101
	9. 1 Dotazník k bakalářské práci	102
	9. 2 Otázky položené sociologovi J. Kellerovi a etnologce M. Pavlicové.....	109

ÚVOD

V dnešní době se může zdát, že pro tradice, lidové zvyklosti a obyčeje se v našem životě nenajde místo. Přitom tradice hraje v životě každého jedince důležitou roli, člověk si tak uvědomuje sounáležitost se svými předky, se svým národem a kulturou. Její nesmrtelnost a zachování je založeno na jejím předávání z generace na generaci. V současné, moderní době ustupuje význam, a vůbec dodržování českých tradic do pozadí, objevují se tradice nové, převzaté od jiných národů a mnoho tradic je již zapomenuto nebo se nedodržují.

Celý rok je přímo nabitý nejrůznějšími svátky a s nimi souvisejícím lidovými obyčeji a tradicemi, které po staletí lidé dodržovali a v mnohých místech naší země ještě stále dodržují. Bohužel, takových míst je stále méně a méně, lidé stále někam spěchají, žijí ve stresu a na dodržování nějaké tradice jim buď čas nezbyvá nebo ani neví, že daná tradice vůbec existuje.

Každý z nás si přitom vybaví alespoň jednu tradici, zvyk, či obyčej, který má rád, na který se celý rok těší, o kterém vypráví. Ať už je spojen s kterýmkoliv ročním obdobím či etapou našeho života, vybavíme si ve spojitosti s ním šťastné chvíle, pocit sounáležitosti a jistoty. Každý člověk snáší špatně přílišnou nejistotu, a možná právě to bylo důvodem, proč si lidé již v dávných dobách vytvořili nejrůznější rituály, tradice a obyčeje, které právě svým opakováním a neměnným průběhem tuto nejistotu tlumí. Lidové obyčeje a tradice jsou často spojovány a provozovány v době, kdy dochází ke změně ročního cyklu, v době, kdy jedna doba končí a druhá začíná. A právě v oné mezidobě dávají rituály najevo, že změna je pod kontrolou a není se čeho bát.

O mé generaci často slýchávám, že nemá úctu ke stáří, že si ničeho neváží, je nemorální a nezajímá se o tradice. Je to ale opravdu tak? Jsem jedna z těch, která měla to štěstí, že mohla vyrůstat v rodině, kde se dodržovalo a stále dodržuje nespočet obyčejů a lidových zvyků, a jsem za to ráda. Měla jsem možnost uvědomit si, že tradice má hlubší význam, než je jí někdy přisuzován.

To byl jeden z hlavních důvodů, proč jsem se rozhodla psát na toto téma. Chtěla jsem se přesvědčit, jak hluboký je rozdíl v chápání významu tradic mé generace

v porovnání s generací starší. Také jsem se chtěla pokusit o připomenutí mnohdy zapomenutých zvyků a poukázat na jejich krásu. Byla bych ráda, kdyby má práce přispěla k tomu, aby se rozšířilo povědomí o českých tradicích, aby se lidé zamysleli nad jejich významem a aby případně obnovili dodržování jejich oblíbené tradice, rituálů či obyčeje.

1 SOUČASNÝ STAV

1.1 Tradice

Pojem tradice vychází z latinského pojmu traditio, který vznikl spojením trans (přes) a dare (dávat) (1).

Tradice bývá obvykle chápána jako předávání celku, poznání, mravů a obyčejů skupiny nebo kultury. Z tohoto pohledu se vlastně jedná o kulturní dědictví předávané z generace na generaci. Velmi často je tradice chápána také jako kulturní vzor (22).

Teorii tradice můžeme najít ve více rozdílných oborech – etnologie, sociologie, filosofie, teologie, literární a právní věda. Fenoménu tradice se zabývala zejména sociologie, Max Weber označuje orientaci na tradici za jeden ze čtyř základních typů sociálního chování (1).

Se samotným pojmem tradice se však nejčastěji setkáme ve spojení s ústní či lidovou tradicí, jelikož souvisí zejména s lidovým prostředím (22).

Zvyk

Zvyk je vlastně opakovaná chování o němž se členové určité skupiny domnívají, že má velmi dlouhou tradici. Často se tento termín objevuje ve spojení zvyky a obyčeje bez přesnějšího vymezení jednotlivých pojmů. Nejčastěji bývají zvyky spojovány s obřady, se slavnostními chvílemi v životě člověka nebo s různými obřadními situacemi (22).

Folklor

Pojem folklor pochází z angličtiny a skládá ze dvou slov – folk (lid) a lore (věda, vědomosti) a původně jím byla označována širší oblast starožitností (mravy, obyčeje, obřady, pověry, přísloví apod.). Folklor tedy obsahuje souhrn obyčejů, tradic, obřadů, lidových písní a tanců, přísloví. Folklorní projevy plní ve společnosti řadu funkcí a

stávají se tak jeho integrální částí (21).

V závislosti na životním a přírodním cyklu rozlišujeme obřadní folklor rodinný a kalendářní, který má cyklický a periodický charakter a váže se tedy na konkrétní období roku, které se každoročně opakuje v pravidelných návratech, díky čemuž bývá v různé míře uchován jeho obsah a forma (24).

Kultura

Kultura je pojem pocházející z latiny, který představuje systém všech jevů (předmětů, představ, vztahů apod.), které si člověk vytváří během své vlastní existence v přírodním i kulturním prostředí. Neexistuje jednotná definice kultur, ba naopak, setkáváme se s desítkami různých definic. Poprvé byl tento termín použit už ve starověku. Jednou z obecně přijímaných definic je definice E.B.Tailora, který chápe kulturu jako celek, který zahrnuje vědění, víru, umění, morálku, zvyky, obyčeje a tradice, které si člověk osvojil jako člen společnosti (21).

Pokud se zaměříme na tradiční kulturu, vycházíme ze dvou různých cyklů, ze kterých se odvíjí většina zaniklých, ale i dochovaných projevů obyčejové tradice, a to: cyklus výročních obyčejů a cyklus rodinný. Lidový obřad, který je provázán s lidovou, materiální i duchovní kulturou na jedné straně, ale i s kolektivním vědomím a konkrétním interpretem na straně druhé, vypovídá o velké proměnlivosti lidových zvyků a obřadů i jejich složek: píseň, tanec, oděv, průběh obřadu. Vše podléhá změnám. Neustále nám zanikají nebo se přeměňují původní funkce obyčejů a tak se nabízí otázka, jaký význam konkrétního jevu je dál předáván tradicí. Proč se člověk i v dnešní době podřízené konzumnímu způsobu života a moderní kultuře stále vrací k tradičním obyčejům či rituálům (12)?

Sociolog Jan Keller je toho názoru, že tradice bychom si měli vážit a dodržovat je z toho důvodu, že nám pomáhají vytvářet rovnováhu mezi změnou a setrvalostí a tím redukovat stres, kterému v dnešní, neustále se zrychlující době, musíme čelit. „Žijeme v době, která si jako své heslo vybrala neustále inovaci, dynamiku, flexibilitu. S tím je spojen nebyvalý nárůst nejistoty. Vše, co je stabilní bývá

považováno za stagnující a neschopné konkurence. To je velice nebezpečná atmosféra, protože lidé, kteří se nemohou opřít o nic stabilního, opakující, neměnného, snadno ztrácejí pocit ontologické jistoty - pocit, že svět má řád, a že jejich život v něm má smysl.“^a

Projevy tradiční kultury v současné době dnes zasahují především určité skupiny lidí. Může se tedy zdát, že kolektivní vědomí zde již nehraje takovou roli, přesto se ale s konkrétním obyčejem identifikuje větší část komunity než by se dalo předpokládat. To nám dokazují především výzkumy dnes stále živých obyčejů, které se ve výročním cyklu dodržují zejména kolem Velikonoc, v letních a podzimních hodech a vinobraní, v období Vánoc a masopustu (12).

Výskyt výročních obyčejů v současnosti se regionálně a lokálně velmi různí, což je způsobeno řadou faktorů. Pokud bychom pominuli etnické a historické okolnosti, potom je jedním z nejdůležitějších faktorů působení nebo naopak absence organizátorů, kteří by podněcovali zachování nebo obnovení tradice. Obecně lze říct, že zvyky, které v sobě nesou organizační znak (jedná se především o zvyky a obyčeje, kterých se zúčastňují širší kolektivy), jsou přenášeny dál, na další generace (12).

Nejméně od konce 19. století se opakuje teze, že tradiční kultura zaniká. Životnost obřadní kultury, která je svázána s obyčejovou tradicí je sice ve 20. století provázená úpadkem a zánikem, ale na druhou stranu také trváním a obnovou, což naznačuje složitější a ne jen přímočarý vývoj (12).

1.2 Význam tradice

V současnosti přibývá lidí, kteří se na české tradice dívají dosti skepticky a zastávají názor, že dodržování tradic nemá v našem životě místo. Neuvědomují si, že tradice, rituály, zvyky a obyčeje mají v našich životech důležitou úlohu. Jedná se o vysoce emotivní pouto, které je posilováno právě v průběhů konání nejrůznějších rituálů. Během rituálů, ať už se jedná o ceremonie náboženské, politické či sociální, si lidé bezděky upevňují pocit své vzájemnosti. Účast na konání nejrůznějších rituálů je

---

^a příloha 2

podle nepsaných pravidel závazná a pokud se člověk nezapojí, vyřadí se sám ze společnosti. I když dojde k tomu, že člověk opustí daný rituál, tak ho stejně, i když často nevědomky, vymění za nový (11).

Dle etnoložky Martiny Pavlicové „... tradice pomáhá v orientaci v lidském bytí, lidé z ní mohou přebírat zkušenosti, zároveň je i rozšiřovat a předávat dál. Z lidové tradice přebíráme moudrost předků a můžeme tak na ní budovat naši vzdělanost a zároveň nám její poznání slouží k vytváření vlastní identity, ať již etnické, lokální či osobní.“^a

Sociolog Jan Keller říká: „Tradice vymizí v okamžiku, kdy ztratí smysl pro ty, kdo je pěstují. Pokud se to stane, tak vymizí. Současná vláda dělá vše pro to, aby české tradice působily rozpačitě. Oživuje svátky, na které by si nikdo nevzpomněl. Možná zeslábnou tradice státní a posílí nějaké regionální. Posílení regionálních tradice si ale dovedu představit více na Moravě (Slovácko, Haná, Valašsko aj.) než v Čechách.“^a

Výskyt výročních zvyků a tradic v současnosti se regionálně i lokálně velmi různí, což je způsobeno řadou faktorů. Pokud pomineme etnické a historické faktory, pak jedním z nejdůležitějších faktorů v posledním století je působení nebo absence organizátorů, kteří by podněcovali okolí k zachování a obnovování tradice. Obecně můžeme říct, že zvyky, které v sobě nesou výrazný organizační znak jsou přenášeny dál, z generace na generaci (12).

Jednotlivé významné dny získaly na své důležitosti různě. Většina posvátných dnů pohanského i křesťanského náboženství je pevná, což znamená, že se slaví každý rok ve stejný den. Jiné svátky či významné dny jsou stále pohyblivé a mění se rok co rok. Každý rok se o den posunují rovnodennosti a slunovraty, od nichž se řada svátků odvíjí (13).

V době, kdy končí určitá fáze přírodního cyklu, měla by i společnost symbolicky skoncovat se starými cykly, které jsou zatížené hříchy. Svátek spojený s jeho tradicemi tedy vlastně svým způsobem slouží k ozdravení a omlazení sociálního řádu, který se v průběhu všedních činností každodenního života postupně opotřeboval (7).

---

^a Příloha 2

1. 3 Jednotlivé svátky a tradice

1. 3. 1 Nový rok

1. leden je dnem, kdy začíná nový rok a pro mnoho z nás to je i velmi důležité datum, neboť většina obyvatel s nadějí očekává, co jim ten nový, nadcházející rok přinese. V tento den bývá zvykem přát svým blízkým mnoho zdraví a štěstí a dávat si novoroční předsevzetí. Většina lidí oslavuje příchod dalšího roku rodinným obědem, procházkami či návštěvou blízkých a příbuzných (26).

Nový rok je dnem, o kterém se říká, že určuje celý nadcházející rok. Z tohoto důvodu se lidé nemají hádat, mračit se na sebe, zlobit a rozčilovat. Zejména v minulých dobách se dávalo pozor, aby se z domu či chalupy nic nevynášelo, protože by to během roku chybělo. Také se sledovalo, kdo jako první ten den vstoupil do domu. Pokud by to bylo dítě, přineslo by štěstí, pokud by se ovšem jednalo o starou ženu, přineslo by to naopak neštěstí. Tradičním obědem je v mnoha koutech naší země čočka či ovar, naopak by se na stole neměl objevit žádný opeřenec, jelikož by z domu ulétlo štěstí. Zvláštní tradice, která se dodržuje dodnes, je, že se v tento den nabízí vánočka se zapečeným jedním hráškem. Kdo ho najde, bude mít celý rok štěstí (26).

Specifickým zvykem bylo koledování s fanfrnochem, což byl zvláštní hudební nástroj, vyrobený z keramického džbánu, na kterém byla připnuta měchuřina, jako je na bubnu. Ve středu kůže se nacházel otvor, kterým procházel pramen žíní, za které se tahalo. Koledníci s fanfrnochem pak obcházeli domy, hráli, zpívali a koledovali (5).

Avšak nejznámější a také nejstarší novoroční tradicí je zasílání novoročních přání. Předchůdcem těchto novoročenek byla malovaná přání, která posílali učitelé vrchnosti nebo komukoliv, od koho mohli očekávat peněžitý dar či přízeň. Tento zvyk se udržel velmi dlouho, zanikl během vlády Marie Terezie, ovšem obliba posílání přání trvá dodnes. I když se na první pohled může zdát, že obliba tohoto zvyku klesá, každoročně se rozešle mnoho miliónů papírových přání a pouze část z nich se přesunula do elektronické podoby (26).

1. 3. 2 Tři králové

Tímto dnem končí cyklus vánočních svátků. Dle Nového zákona je den 6. ledna dnem zjevení Páně a v tento den se také slaví Ježíšův křest a příchod tří orientálních mudrců, ze kterých se později stali Tři králové. Ti dle pověsti přinesli novorozenci zlato, myru a kadidlo. Mezi tradice, spojenými se svátkem tříkrálovým, je zejména žehnání lidským příbytkům. Svěcenou křídou se nad vstupní dveře napíše ono známé K+M+B. Jedno vysvětlení tohoto nápisu zní tak, že jsou to jména tří králů. Můžeme se ale setkat i s tvrzením, že se jedná o latinské Christos (česky Kristus) Mansionem Benedicat, tedy Kristus žehnej tomuto domu (5).

Tříkrálová koleda má dlouholetou tradici. Původně ji vykonávala kantor se svými žáky, později to byl kněz s ministranty. Ti přišli do domu, modlili se a zpívali, kropili svěcenou vodu a na rám nade dveřmi napsali svěcenou křídou K+M+B. Smyslem této slavnostní obchůzky bylo požehnat všem domům a lidem a ochránit je od neštěstí a nemocí. Později se jako koledníci začali objevovat děti s papírovými korunkami a koledovali (26).

I dnes na mnoha místech naší země tato tříkrálová koleda ožívá. Konají se i nejrůznější pochody zakončené právě koledami a známou se stala charitativní tříkrálová sbírka organizovaná Českou katolickou charitou. Několikaletou tradici má například průvod tří králů na Hradčanském náměstí v Praze, kde každoročně 5. ledna vyjíždějí Kašpar, Melichar a Baltazar na svých velbloudech na Loretánské náměstí, kde sehrají krátkou divadelní hru (17).

K tomuto dni, stejně jako ke Štědrému večeru patří i věštění budoucnosti. Věštilo se ze sedmi různých předmětů a sedmi různých hrnečků, někde se v rodinách zapalovaly svíčky a sledovalo se, kam jde jejich kouř či která svíce dohoří jako první (26).

1. 3. 3 Hromnice

Prvním svátkem spjatým s probouzením přírody jsou Hromnice, které každoročně připadají na 2. února. Název je spojen se strachem našich předků před blesky a hromy a také se svíčkami - tzv. hromničkami. Tímto dnem se otevírá období v roce, které vyvrcholí masopustem, a je to i den, kdy neoficiálně začíná jaro a končí zima. I když tento svátek procházel v minulosti řadou proměn, již od počátku jej doprovázela symbolika světla, a tak se v tento den zapalovali v kostelech, ale i v domácnostech svíce. Ty, které byly pokřtěny v kostelech si potom lidé nechávali na ochranu právě proti bleskům a hromům. Na Hromnice se koná jeden z nejslavnějších průvodů v římskokatolické liturgii, při které účastníci nesou rozžhavené svíce, symbol Krista (21).

Ženy v tento den nesměly šít, aby špička jehly nepřitáhla blesk a rovněž se nesmělo klít, nadávat a vůbec používat hanlivé výrazy. V některých koutech naší země se věřilo, že kdo bude v tento den tancovat, do roka zemře. Na některých místech se v domácnostech smazávalo označení tří králů (26).

1. 3. 4 Masopust

Masopust nebo také fašank, fačinek či ostatky označuje celé období od Tří králů až do začátku postní doby, zejména však poslední tři dny, kterými toto období končí. Období masopustu není přesně kalendářně vymezené, začíná 7. ledna, ale uzavírá se vždy v různou dobu – na masopustní úterý, před Popeleční středou. Přesný termín se tedy určuje podle Velikonoc a může končit až počátkem března (9).

Jedná se o zajímavý svátek, který si oblíbily všechny vrstvy obyvatel, od těch nejchudších až po panovníky. Masopust byl často vnímán jako jakýsi ventil života, který je jinak plný asketismu, pravidel a regulí. Je to čas, kdy je vše plné chaosu, vše je naruby a ve zmatku, kdy si člověk může dovolit překračovat normy všedního života. Tradičně se pořádaly taneční zábavy a průvody masek, které byly v dřívějších dobách

plny neoblíbených úředníků či profesí a objevovalo se i parodování lidských vlastností směšnými maskami. Zvláštností na maskách, zejména v minulosti bylo to, že měly svým nositelům pomoci přiblížit se svému cíli. Například najít takovou sílu, jako má medvěd, do jehož masky se vcitují. Kromě zábavy, tance a masek souvisí s masopustem i dobré jídlo. Tradičním jídlem, kromě nejrůznějších druhů masa, byly koblihy, boží milosti, věnce a vrkoče (26).

Tři masopustní dny

Tučný čtvrtek

Tučný čtvrtek předcházel taneční neděli a byl vlastně jakousi přípravou na ni. Vařilo se dobré jídlo, většinou hovězí, jehněčí či zvěřina, později přišla do oblíby zabijačka a vepřové s knedlíky. Věřilo se, že na tento den musí člověk jíst a pít co nejvíce, aby byl celý rok při síle (26).

Taneční neděle

V tento den začínala hlavní taneční zábava. Konaly se plesy, zábavy a tancovačky po celé zemi. Často se pořádaly i zábavy určené pro speciální okruh lidí, např. tzv. mužovský bál, kam směli jen ženatí muži a vdané ženy (26).

Maškarní úterý

V úterý vyvrcholilo masopustní rejdní. Ten den se pořádaly průvody maškar či se hrály žakovské divadelní hry. Průvody masek neměly většinou žádná zvláštní pravidla. Soutěžilo se, kdo bude mít nejlepší a nejoriginálnější masku, chodilo se většinou dům od domu, zpívalo se, tancovalo a žertovalo (26).

Nyní dochází na řadě míst v naší zemi k obnově masopustních zábav, ať už se jedná o průvody masek, tancovačku či maškarní bály. Většinou se tak děje z iniciativy obcí, občanských sdružení, folklorních skupin nebo pouze ze skupin nadšenců. Oproti minulosti se účastní slavností i děti a po ně se pořádají dětské karnevaly. Současná podoba masopustů se různí. Mnohé z nich navazují na tradice a jejich jádrem je průvod masek, který je zakončen taneční zábavou v hospodě. Průvod buď pouze prochází obcí, anebo, podle dřívější tradice, chodí dům od domu a dostává výslužku (9).

1. 3. 5 Sv. Valentýn

V původním smyslu tohoto svátku se jednalo o den nešťastný, tak například hřmění v tento den signalizovalo smrt spousty lidí, nesměly se nasazovat kvočny na vejce, jelikož by kuřata brzy zašla a valentinská zima byla předzvěstí dlouhé a kruté zimy. Tak tomu bylo v minulosti, v současné době se jedná zejména o svátek zamilovaných (22).

Tradice na Sv. Valentina má nejpevnější kořeny v Anglii, Spojených státech a Francii. K nám se dostal až po roce 1989, ale jeho obliba roste zejména v posledních letech díky médiím i veřejné propagaci tohoto svátku, a to především u mladých a zamilovaných lidí. Dodnes se přesně neví, který mučedník je tím pravým, podle něhož se tento svátek slaví. Existuje jich totiž víc. Jedna legenda mluví o římském knězi a lékaři, podle jiné se jedná o biskupa z města Terni. Objevuje se i teorie, že se stále jedná o tu samou osobu (22).

V den sv. Valentýna se zamilovaní obdarovávají květinami a vzájemně se překvapují nejrůznějšími dárky, posílají si zamilované vzkazy a blahopřání. Nejznámější tradicí je ale posílání tzv. Valentinek - anonymních milostných dopisů. Podle jedné z legend se totiž do Valentina zamilovala žalárníkova dcera a on ji na důkaz lásky zanechal dopis podepsaný „S láskou Tvůj Valentin“, který se používá při tvorbě přání dodnes. Dříve se také věřilo, že dívka si vezme za manžele toho muže, kterého v tento den spatří jako prvního. Traduje se také, že 14. února si ptáci volí své partnery a konají se tak ptačí námluvy po celém světě (26).

1. 3. 6 Velikonoce

Nejznámějším a zároveň nejpodstatnějším cyklem jarního období jsou Velikonoce, které patří k vrcholům církevního roku a pro křesťany jsou to nejdůležitější svátky roku vůbec. Určit přesné datum tohoto svátku je obtížné, jelikož jejich termín je pohyblivý a pro každý rok se vypočítává znovu. Je tomu proto, že způsob určení data křesťanských Velikonoc byl stanoven již ve 4. století, kdy se sešli na církevním koncilu

stoupenci různých směrů křesťanské víry a společně stanovili, kdy a jakým způsobem se budou Velikonoce slavit (26).

Velikonoce jsou samostatným blokem tradic, které trvají po dobu osmi týdnů a jsou včleněny do období mezi březnem a dubnem. Toto období se odvíjí od nejsilnějšího ukazatele – Slunce. To má své čtyři kulminační body, dva slunovraty, letní a zimní a mezi nimi se nacházejí tzv. dny rovnodennosti. Ty jsou pevně stanoveny. Den jarní rovnodennosti připadá se ocitá v dlouhém období Velikonoc- tj. době šesti týdnů půstu jako doby příprav, a pak vlastních velikonočních svátků, které zahrnují pašijový týden a po něm následující týden velikonoční. Termín Velikonoc se tedy vypočítá takto – Boží hod velikonoční je první neděle po prvním jarním úplňku, což znamená po prvním úplňku po dnu rovnodennosti, Před ním šest týdnů nazpět je tzv. první neděle postní, a s tímto dnem je spojen čas půstu. Doba půstu je pro křesťany dobou, kdy by se jarem probuzené životní pochody a pocity jarní radosti omezují a uklidňují právě do postní atmosféry. Lidé tak mají směřovat k tělesnému odříkání a duchovnímu soustředění na přicházející vážné a významné cíle církevního roku, Kristovo umučení a Zmrtvýchvstání (26).

Popeleční středa

Postní doba začínala Popeleční středou, která byla spojována s trojicí zvyklostí – výslužkou žen, vynášení popele a hledáním ztraceného masopustního veselí. Právě poslední zmíněný obyčej byl spojen s koledováním. Nejchudší soused se oblékl do pestrobarevného oblečení a s lucernou chodil po vsi, kdy všem vysvětloval, že hledá ztracené Masopustní veselí (26).

První neděle postní (Pučálka, Černá, Liščí)

Pokud se budeme držet prvního označení neděle, tedy názvu Pučálka, odráží nám toto pojmenování zvyk vařit v tento den typické postní jídlo pučálku, což je pokrm připravovaný z hrachu. Pro první neděli postní bychom ale našli i jiné názvy- Černá

neděle, jejíž název je odvozen od černých šatů, které ženy nosily ve znamení smutku z postní újmy. Černá barva obecně vyjadřovala smutek a prázdnotu, což se k tomuto období celkem hodí. Liščí neděle je vázána na zvyk, kdy maminky pekly dětem speciální preclíčky, svazovaly je proutkem a jako tajný dárek je věsily na zahradu na strom s tím, že jim je přinesla liška (26).

Druhá neděle postní (Pražná)

Druhá neděle se nazývá Pražná. Název je odvozen od jarního pokrmu, pražma. Základ tohoto pokrmu tvoří vytváří napučená, opražená a ochucená zrna obilí. Tento den není bohatý na zvyky ani tradice, typická je pouze právě již zmiňovaná příprava pokrmu (26).

Třetí neděle postní (Kýchavná)

Třetí nedělí je neděle kýchavá a její význam si s největší pravděpodobností můžeme spojovat s dobou, na kterou tento den připadá. Datum kýchavé neděle bylo spojeno zhruba s obdobím měsíce února-března, tedy dobou, která je spojována s výkyvem teplot a častými nemocemi, které se projevovaly právě kýcháním. Lidé si kýchání vysvětlovali buď tím, že předznamenává náhlou smrt či naopak, že člověk bude zdrav. I dnes můžeme často slyšet pozdravení, spojené s kýcháním - Pomáhej Pán Bůh anebo Pozdrav tě Pán Bůh (25).

Čtvrtá neděle postní (Družebná)

Čtvrtá postní neděle nese název Družebná a tento název se často dává do souvislosti s pořádáním svateb, kdy v tento den chodili družbové zvát na budoucí svatbu. Jednalo se tedy o jakýsi zvyk, který předcházel ohláškám v kostele. Družebnou

nedělí se také uzavírá první a méně známá část postního období. Následující dvě neděle jsou svými zvyky již známé více a s dodržováním tradic se můžeme setkat ještě v dnešní době (6).

Pátá neděle postní (Smrtelná, Smrtná)

Smrtná neděle nebo taky neděle Smrtelná je název pro pátou, předposlední neděli. Váže se k ní zvyk vynášení Smrti, což je jeden z nejstarších rituálů u nás. Tento zvyk měl zcela jednoduchý scénář, zhotovila se symbolická figurína, která svou formou připomínala smrt a kterou lidé nazývali Smrt, Smrtka, Morena či Mořena. Hotovou Morenu děvčata vynesla za ves, zapálila nebo hodila do tekoucí vody. Často před ní také utíkala a tradovalo se, že ten, kdo doběhl poslední, měl svůj život v příštím roce zpečetěn. Tak se lidé symbolicky loučili se zimním obdobím, které pro ně velmi často bylo kruté. V protikladu s tímto zvykem se v druhé části celého obřadu do obcí vnášelo léto, letečko či májíček. Na větvíčky zeleného stromku se přivěsila barevně zdobená vajíčka, pestré stužky, mašle a pentle. S takto vyzdobeným stromečkem se pak konala obchůzka po celé vsi na přivítání jara (9).

Šestá neděle postní (Květná, Pašijová)

Poslední květná neděle spadá do tzv. pašijového týdne. Tímto dnem se připomíná vjezd Krista do Jeruzaléma, kde rostou palmy, které dle zvyku byly svěcené. U nás se palmy nahradily nejčastěji větvíčkami jívy – kočičkami, které se světily v kostele. Přisuzovala se jí zázračná moc, měly pomáhat proti nemocem, pohromám či kouzlu. Často se jimi také vytíraly oči, aby nebolely, a někde se jedna až dvě kočičky dokonce polykaly, to proto, aby lidi nebolelo v krku. Jiným zvykem v tento den bylo to, že se nesmělo péci, jelikož by se „zapekl květ“ a nerodily by stromy. Pašijový týden dále pokračoval modrým ponděláním a žlutým úterým, škaredou středou, Zeleným čtvrtkem, Velkým pátkem a Bílou sobotou (26).

Pašijový týden

Slovo pašije je latinského původu a v překladu znamená utrpení. Jedná se o biblické vyprávění o utrpení Ježíše Krista, které se předčítá při bohoslužbách na Květnou neděli a na Velký pátek (33).

Poslední týden půstu těsně před Velikonocemi se nazývá pašijový. Začíná Květnou nedělí a končí o Velikonočním pondělí. Z celého týdne je nejdůležitější velikonoční třídění – Velký pátek, Bílá sobota a Boží hod velikonoční (26).

Modré pondělí a žluté úterý

Bohužel ani u jednoho ze dnů nám není znám důvod jejich označení, takže se můžeme pouze domýšlet, co tyto dny měly vyjadřovat. Zřejmě se ale jednalo o tichý a klidný čas, který měl sloužit k rozjímání či duchovní očistě, to totiž vyjadřuje modrá barva. Jeden z pokusů o výklad udává, že tyto dny měly sloužit ke „gruntování“ v domácnostech (6).

Samozmetná středa (Škaredá)

Dle Písma v tento den Jidáš udal Krista velekněžům a tak učinil první krok zrady. Další výklad ukazuje možnost, že tento den získal název podle toho, že se Jidáš „škaredil“ na Krista. V tento den se nedodržovalo příliš zvyků, jediným tradičním konáním je to, že by se lidé na sebe neměli škaredit, mračit, být zlí a nepříjemní, jelikož by jim to mohlo zůstat po celý příští rok (26).

Zelený čtvrtek

Zelený čtvrtek je počáteční den tzv. velikonočního třídění (Zelený čtvrtek, Velký pátek, Bílá sobota), kdy se odehrávají hlavní události křesťanských Velikonoc.

Vysvětlení názvu tohoto dne se různí. Někde je uváděno, že název získal dle zelené barvy olivové hory, kde začalo Kristovo utrpení. Jiným, tradičním, vysvětlením je, že název je odvozen od zelených pokrmů, které se v tento den podávají. V poslední době se však objevilo ještě jiné vysvětlení tohoto názvu, a to, že Zelený čtvrtek byl vytvořen přetvořením staroněmeckého označení z původního „griem“ (naříkat) na „grünem“ (zelený). A právě s touto záměnou se název přenesl do češtiny, kde se ustálil pod názvem Zelený čtvrtek, oproti původnímu „čtvrtku nářků“. Podstatou tohoto dne však je, že si zde připomínáme Poslední večeři Páně, při které se Ježíš loučil s apoštoly, označil Jidáše za zrádce a ustanovil eucharistii (obřadní přijímání chleba a vína jako těla a krve Kristovy). S oslavou Zeleného čtvrtku je spojeno „honění Jidáše“ jako ztvárnění motivu jeho zrady. A další tradicí spojenou s jeho jménem je pečení tzv. jidášů, což jsou malé pletence, které mají připomínat provaz, na kterém se potom Jidáš oběsil. Dalším zvykem, který se v mnohých koutech naší republiky stále ještě dodržuje je užívání nejrůznějších řehtaček, klapáček a mlýnků, které vydávají rámus. Říká se, že kostelní zvony v tento den zazvonily naposledy a potom „odlétly do Říma“ a zůstaly tiché až do soboty. Jejich zvuk byl proto nahrazen právě řehtačkami. Tento zvyk však může mít souvislost i s myšlenkou použití rámusu jako prostředku k odpuzování zlých sil (9).

„Dej Vám Pán Bůh dobrej den

Na Zelenej čtvrtek

Abyste měli tak dlouhej len

Jako je tento proutek.

Proutek nečervená

Leníček se zelená,

Ať Vám ho Pán Bůh požehná “ (4, s 118)

Tento den je také spjat s očistou, a to nejen těla, ale i obydlí. Lidé vstávali časně, společně se pomodlili a pak se omývali vodou v potoce, aby tak zabránili nemocem. Podle legendy se k tomuto zvyku vázal i církevní obřad umývání nohou starcům, který prováděl biskup. Očista se tedy, jak už jsem zmínila, netýkala pouze očisty člověka, ale

i stavení. Hospodyně musely ráno zamést dům, spálily smetí, aby se v domě nedržely blechy. V tento den bylo také odpoledne zakázáno pracovat a večer musel hospodář svččenou vodou vykropit celý dům a okolí, aby tak ochránil rodinu před čarodějnicemi (9).

Velký pátek

Tento den je nejvýznamnější den Velikonoc, den, kdy byl ukřižován Ježíš Kristus, den hlubokého smutku, kdy se nekonaly mše, nehrály varhany ani nezvonily zvony. Traduje se, že je to dokonce i nejtišší den v roce. Důležitým momentem tohoto dne je odhalení a uctění kříže a také strojení Božího hrobu v kostele svíčkami a květinami. Předly se také tzv. pašijové nitě, kterými se na oděvu udělalo pár stehů, ty pak měly člověka chránit před uhranutím. Pokud měl člověk ušitou celou košili z plátna z pašijových nití, byl tak chráněn před bleskem. V tento den se nesmělo půjčovat nic z jiných domácnostech, protože by tyto předměty mohly být očarovány, také se nesmělo věšet prádlo, jelikož by se namáčelo do krve Kristovy. Na Velký pátek se nesmělo hýbat se zemí, čímž se projevoval úcta k matce Zemi. Lidé také věřili, že Velký pátek je dnem, kdy se na krátký čas otevírá země a vydává své poklady. Takové místo se poznalo podle modrého kapradí, které tam rostlo nebo podle blikajícího modrého světýlka (16).

Bílá Sobota

Bílá sobota získala svůj název na základě barvy rouch, které na sobě měli ti, kdo tento den podstoupili křest. Na mnoha místech bylo zvykem rozžehnout oheň před kostelem. Od tohoto ohně se poté zapálil paškál (velikonoční svíce) a pomocí něj se oheň přenesl do kostela. V domácnostech uhasili lidé všechn oheň, který nahradili právě oním posvěceným ohněm přineseným ve žhavém polínku. Ohořeným větvím, které zůstaly v ohništi, se přikládala tajemná moc a síla ochrany domu před požárem, popel z tohoto dřeva zas měl zajistit úrodu. Traduje se, že na Bílou sobotu se zvony

vrací z Říma a opět se rozezní (6).

Boží Hod Velikonoční

Boží hod velikonoční je dnem zmrtvýchvstání Ježíše Krista, kdy vrcholí velikonoční svátky a končí půst. V kostele se světilo jídlo a tyto pokrmy se jedly v kostele, venku či na poli. Kousek z každého posvěceného jídla pak připadl návštěvě, zvěři i sadu, a to proto, aby byla dobrá hojnost, plodnost zvěře apod. Jedním ze zvyků u jídla bylo, že hospodář rozdělil vejce na tolik kusů, kolik je členů v rodině. Kdo by v tomto roce zabloudil nebo se ztratil, měl by si vzpomenout na toho, s kým jedl vejce, a tak by našel cestu domů. Lidé měli v ten den zakázáno stlát postele, zametat, šít či čistit boty a mýt nádobí (16).

Velikonoční pondělí

Velikonoční pondělí je dnem, kterému dle církevních osnov není přisuzován velký význam. I přesto je tento den asi nejznámější z celých Velikonoc, jelikož je bohatý na lidové zvyky a tradice, které se stále na našem území dodržují. Tento den je spjat s velikonočním koledováním, obchůzkou po domech, veršováním říkadel, poléváním vodou, ale hlavně šleháním zelenými pruty, které údajně přinášejí omlazení. Slovo pomlázka je spjato „s podstatným jménem „pomlazení,“ odvozeným od slovesa „pomlázeti sie,“ vztahujícímu se k staročeskému přídavnému jménu „mlazší“ – mladší.“ (23, s 249)

Chození s pomlázkou a koledování se dodržuje prakticky v celé naší zemi, i když v detailech se liší podle toho, kde je tento obyčej dodržován a rozdíly samozřejmě najdeme i v udržování na vesnici a ve městě. Co je ale pro všechny společné je zvyk, že za „pomlazením“ proutky se koledník musí obdarovat, a to nejčastěji malovanými vejci, kraslicemi. Dívky a ženy malují vejce, nejčastěji červenou barvou, jelikož ta je základní barvou života, na koledu a rozdávají je mužům, kteří je přijdou vyšlehat. Malovaná a kreslená vejce se nově také velmi často objevují jako výzdoba na svátečním stole (16).

1. 3. 7 Velikonoční symboly a jejich význam

Beránek

Beránek, jeden ze symbolů Velikonoc, sloužil dříve jako obětní zvíře, ale zároveň byl i ztělesněním nevinnosti, mírnosti a poslušnosti. To je také důvod, proč je Kristus, který se obětoval za všechny lidi a za spásu světa a vykoupil tak svým utrpením první hřích, nazýván Beránkem božím. Na velikonočním stole by tak neměl chybět upečený Beránek, jako symbol Ježíše Krista (20).

Vejce, Kraslice

Vejce bylo po staletí symbolem plodnosti, úrody, života, narození, návratu jara. Velikonoce byly dříve nazývány svátkem vaječným, a i když tento název již zanikl, vejce je stále jejich symbolem. Zvláštní postavení má červené velikonoční vejce, což je způsobeno zřejmě legendou, která červenou barvu přirovnává ke krvi Kristově. Právě malování vajec je jedna z tradic, kterou si při slově Velikonoce vybaví asi každý. Ženy a dívky malovaly kraslice, která poté dávala o Velikonočním pondělí koledníkům. Později se začala vejce objevovat i na svátečních stolech v domácnostech a dnes patří k tradiční výzdobě domovů o velikonočních svátcích (4).

Velikonoční zajíček

Velikonoční zajíček jako symbol Velikonoc je zvyk převzatý z německých zemí. Je označován jako tvor, který přináší na Velikonoce sladkosti, především pak čokoládová vajíčka. Jedním z vysvětlení tohoto symbolu je to, že zajíc tajně roznáší čokoládová vajíčka, protože přes svoji plachost bývá na jaře vídán poblíž lidských příbytků, kde se vajíčka později nachází. V dřívější době bývalo zvykem honit „velikonočního zajíce“, což znamenalo hledat ukrytá vajíčka na poli (27).

Pomlázka

Pomlázka patří dodnes k tradici a vůbec k symbolu Velikonoc. Slovo pomlázka nám značí svazek spletených vrbových proutků jako nástroj určený ke stejnojmennému šlehání dívek a žen. Pomlázka měla a má mnoho podob i krajevých názvů - binovačka a vinovačka, hodovačka, kyčka, mrskačka, šlehačka, korbáč a mnohé další. Na Velikonoční pondělí musel mít pomlázku každý chlapec a muž, a proto se kolem toho, kdo ovládal pletení, scházeli ostatní mládenci, aby se přiučili. V dnešní době dává hodně lidí přednost pomlázce kupované, čímž se do jisté míry kazí tento zvyk. Děvčata se šlehala z toho důvodu, aby byla zdravá, pilná a veselá po celý rok a aby „neuschla“. V hospodářství vyšlehal hospodář čeládku, aby nebyla líná, šviháním ovocných stromků se měl ovocný sad probudit ze zimního spánku k další úrodě. Vdaným ženám se pomlázkou pro změnu vyháněl zlý jazyk. Každý kraj je jiný, a tedy i říkanky při koledování se lišily kraj od kraje. Pro ukázkou uvádím jednu typickou pražskou říkanku (16).

*„ Hody, hody doprovody, dejte vejce malovaný.
Nedáte-li malovaný, dejte aspoň bílý,
slepička Vám snese jiný!
Za kamny v koutku na vrbovým proutku,
proutek se ohýbá, vajíčko kolíbá,
proutek se zláme, slepička z něj spadne.
Vajíčko se odkulí do strejčkovi stodoly,
vajíčko křáp, slepička kdák,
Panímámo máte mi ho dát!”(16, s 29)*

Vysévání obilí

Vysévání obilí na jaře znamená počátek zemědělských prací. Lidé si proto obilí vysévají i doma do misek a talířů, aby rostoucí zelená travička přivedla přicházející jaro

i do jejich obydlí, a aby také navodila tu správnou atmosféru jara. Především druhý důvod je tím hlavním, proč se v některých domácnostech tento zvyk stále dodržuje, a to i ve městech (32).

1. 3. 8 Filipojakubská noc

Filipojakubská noc nebo také Walpuržina noc či Beltine je noc ze 30. dubna na 1. května. Kořeny tohoto zvyku sahají hluboko do středověku, neboť v té době se věřilo, že právě v tuto noc bývají zlé a nečisté síly nejsilnější. Symbolem těchto sil byl ďábel. Ten škodil lidem prostřednictvím svých pomocníků – čarodějnic (14).

V našich krajích se nejčastěji setkáme s termínem Pálení čarodějnic. Je to zvyk, kde má velký význam oheň a víra lidí v jeho ochrannou moc. Jelikož čarodějnice symbolizovala zlo, nemoci a neštěstí, pálení jejích figurín charakterizovalo očistu lidí, zvířat i přírody. Už v minulosti lidé zapalovali ohně a přeskakovali je (18).

Dřívějším zvykem bylo i to, že ženy obcházely nahé vesnici či pole a táhly za sebou pluh, což je tradice, se kterou se v dnešní době už asi nesetkáme. Před dveře svých obydlí zapichovali lidé pruty a trny, aby se čarodějnice poranila. Smyslem všech prováděných zvyků a tradic byla ochrana lidí a úrody (14).

Dnes se udržuje tato tradice spíš jako zábava pro děti a mládež. Stále se stavějí velké vatry, kam se upevní slaměná figurína symbolizující čarodějnici. Tento den je ale zejména vnímán jako zábava, často spojená s průvodem čarodějnických masek, hudby a tance. Vznikají i tradice úplně nové. Příkladem může být akce spojující dva rozdílné obyčeje - vynášení Smrti a pálení čarodějnic, která se od počátku 90. let 20. století každoročně koná ve Varnsdorfu (26).

1. 3. 9 Máje

1. máj je den lásky, Svátek práce a v lidové tradici se tento den spojován se stavěním májek. Velký podíl na tom, že se z 1. května stal čas lásky, má u nás český spisovatel K.H.Mácha a jeho kniha Máj. Traduje se, že v tento den musí být dívka

políbena pod kvetoucím stromem, jinak jí hrozí, že do roka „uschne“. Dívka, které se to nepodařilo do půlnoci, musela obejmout a políbit nějaký mladý strom (14).

Původním zvykem však v tento den bylo stavění májek symbolizujících jaro a lásku. Podle staré pověsti se stavění májky koná na počest sv. Valpurgy, která byla lidmi podezřívána z nepoctivosti, když doprovázela Filipa a Jakuba na apoštolské pouti. A tak zabodla do země suchou hůl, která se do rána zazelenala a rozkvetla. Byl 1. máj, a proto se na její počest v tento den stavějí májky (18).

Stavění májek patří ke starým tradicím dodržovaným na vesnicích, ale i ve městech. Májka, nejčastěji jehličnatý, ale i listnatý strom, se postavila na náměstí, před kostel či radnici. Zelená část stromu se zdobila různobarevnými stuhami, šátky a střapci, květy a proužky papíru. K zelenému vršku připevnili mládenci věnec z chvojí. A pak nastala dlouhá doba hlídání májky, kdy se mladíci z vesnice či města střídali, aby jim někdo májku nepodřezal či neukradl věnec. Pokud někomu přeci jen májku ukradli, nemohla být na tom místě pořádána žádná zábava při příležitosti kácení májky (26).

Kromě velké hlavní májky se stavěli i májky menší, ty byly vystavěny většinou u domů neprovdaných, svobodných dívek. Mládenci pak obcházeli se zpěvem všechna místa, kde byly májka vystavěna a přibírali dívky z těchto obydlí. Ty jim za odměnu dávaly různé dary. Nakonec se průvod zastavil před hlavní májkou, kde probíhaly různé hry, tance a soutěže. Podobné zvyky doprovázely i kácení májky (14).

1. 3. 10 Letnice

Letnice, neboli Rozálie, jsou svátky pohybující se od května do června. Církev slaví v tento čas svatodušní svátky, které jsou pokračováním Velikonoc, a jelikož jsou svatodušní svátky závislé na Velikonocích, patří i ony mezi pohyblivé (14).

Po Velikonoční neděli se počítá sedm týdnů a na poslední neděli poté připadá slavnost Seslání Ducha svatého. V tomto období se můžeme setkat s nejrůznějšími zvyky a tradicemi, mezi nejrozšířenější a nejznámější patří zejména jízdy králů, obcházení polí, čištění studánek, královničky aj. Některé z nich jsou známe dodnes, ale

většina z nich již dávno patří k minulosti, a to i přesto, že ještě v první polovině 20. století patřily tyto svátky k významným a oblíbeným (26).

Svatodušní svátky

Svatodušní svátky (svátek Seslání Ducha svatého) oslavuje události z doby po smrti Krista a jeho zmrtvýchvstání. Dle legendy, Kristus vstoupil na nebesa a jeho žáci – apoštolové - zatím v Jeruzalémě slavili židovské letnice a přemýšleli, co budou dělat, co si dále počnou, když v tom se ulicí prohnala vichřice. Vyšli tedy ven do ulic, které byly plné lidí účastnících se oslav, a najednou věděli co dál, jako by jim někdo vnukl nápad. Začali lidem vyprávět o Ježíši Kristu, jenž přišel zachránit svět. Někteří z nich jim uvěřili, následovali je a stali se tak prvními křesťany. Z tohoto důvodu je tak den Seslání Ducha svatého výročím vznikem církve. Barvou tohoto svátku je červená a to na uctění památky ohnivých jazyků, v jejichž podobě sestoupil Svatý duch na apoštoly. Jedná se tedy o svátky pohyblivé a jejich datum se řídí dle počátku Velikonoc (26).

Sobota před svatodušními svátky

Tento den byl vlastně jakási příprava na dny následující. Lidé uklízeli a zdobili své příbytky ratolestmi lípy a jinými zelenými větvíčkami, které se zastrkovaly i za okna. Zdobilo se tak pro Ducha svatého, o němž lidé věřili, že ve Svatodušní neděli k nim přiletí v podobě holubice (26).

Neděle svatodušní

Neděle měla vždy ráz ryze církevních oslav, kdy se bohatě zdobili oltáře květinami, konaly se slavnostní mše a prováděl se křest (14).

Pondělí svatodušní

Právě tento den bývá spojován s praktikováním lidových obyčejů, nejoblíbenějším byla jízda králů. Historie této tradice sahá hodně hluboko a je zaznamenána i v jiných koutech Evropy – Anglie, Norsko, Švédsko, ale i jinde. Tato tradice byl přísně zakazována ze strany církve a tak kvůli tomu a kvůli nejrůznějším sankcím za porušení zákazu tato tradice například na Slovensku úplně zanikla. U nás se dnes dodržuje pouze na těchto pěti místech: Vlčnov na Moravě, Kunovice, Hluk, Skoronice na Kyjovsku a Doloplazy na Hané (26).

Honění krále spočívalo v tom, že se mládež přestrojovala za krále a královnu a jejich družinu, vyjednávala svatbu či hledala ženicha pro královnu nebo naopak. Králem se stal chlapec, většinou kolem 10-11 let, který je pro tuto úlohu vybrán jen jednou za život. Byl převlečen do ženských šatů a ukrýval se někde na poli. Ostatní omladina ho měla najít a na koni dovést do vesnice či města. Role v průvodu se rozdělovaly buď dohodou nebo se o ně pořádaly nejrůznější závody. Všichni byli vyzdobeni ratolestmi, oblečeni do svátečních krojů, pentlí a květin. Pěšky nebo na koních pak průvod chodíval po domech a pronášel chválu či posměšky, nejrůznější verše a vymyšlená říkadla na adresu majitelů domu i jejich rodin, často doprovázené o dramatické ztvárnění. Celá slavnost končila rychlou jízdou na koních při pronásledování krále. Samotný průběh této tradice se lišil kraj od kraje, místo od místa, vesnice od vesnice (14).

„ Naše králka bosa chodí

Tluče nohy o kamení

Bílé nohy v rose brodí

Prosíme-pomozte lidi.

Chudá královna, chudý král

-běda, kdyby nic nedostal

Nemají volů ani krav

Velmi nuzný jejich stav” (18, s 28).

Dnes je tato slavnost spojována s programem pro návštěvníky, s hudbou, jarmarkem, folklorními soubory apod. Ne vždy se konají v termínu pravých letnic, a tak si je mnozí z nás s těmito oslavami ani nespojují. Nikdo neví, z jakého důvodu tato tradice vznikla, přesto se na některém místě u nás zachovala a nepřetržitě ji tam lidé dodržují už přes dvě stě let (26).

1. 3. 11 Dušičky a Halloween

Pod názvem Dušičky se dnes skrývají hned dva názvy – svátek Všech svatých (1. listopad) a Památka všech zemřelých (2. listopad). Památka zesnulých je svátek, který je starý víc než tisíc let, ale podle kněze a prezidenta České křesťanské akademie Tomáše Halíka, v současnosti kultura vztahu k zemřelým upadá. (31).

S uctíváním památky zesnulých se začalo v roce 998, kdy opat Odilo z Cluny stanovil 2. listopad dnem Památky všech věrných zemřelých. Chtěl tak zamezit praktikování přežívajících pohanských obřadů. V letošním roce slaví tento svátek výročí - 1 010 let (31).

Svátek pochází z keltské tradice Samhain (keltsky Nový rok), kdy se pozemský svět prolíná se světem duší. V tuto noc lidé pokládají svíčky i ke svým domům, aby k nim duše mrtvých našly cestu (28).

Říká se, že v předvečer svátku všech zemřelých vystupují duše z očiště, aby si alespoň na jednu noc mohly odpočinout od muk. A právě s touto pověrou se váží nejrůznější tradice, které lidé dodržovali. Připravovali studené mléko, které ochlazuje, lampy na hřbitovech plnily máslem, aby si jím dušičky mohly ošetřit spáleniny z očiště, na hrobech nechávali symbolicky porci pokrmu na uctění nebožtíků. Hlavním zvykem však byl zdobení hrobů květinami, svíčkami a věnci. Nepsanou povinností a tradicí je také navštívit v tento den i hroby, které nepatří nejbližším osobám. Světla svíček svítí na hrobech i v domácnostech a signalizují tak návrat duší domů. Podle staré víry najde duše svou cestu v temné noci právě díky rozžatému světýlku svíčky (26).

Dušičky jsou jediným dnem v roce, který patří nebožtíkům. Rodiny, blízcí a

přátelé se scházejí u hrobů, přinášejí věnce a květiny, vzpomínají s láskou na zemřelé. Každoročně se konají i církevní slavnosti v kostelech a na hřbitově. Tou nejokázalejší je pravděpodobně mše svatá, sloužená pražským arcibiskupem na Slavíně (9).

Při oslavách tohoto svátku nejde jen o to dojít na hřbitov a zapálit svíčku, tento den má v sobě skrytou mnohem větší hloubku. Mělo by se jednat jednak o rodinný svátek, ale také o jakési odtajnění tématu smrti, o zavzpomínání na zemřelé a o hodnotách, které nám tu po sobě zanechali. Podle Halíka však u nás kultura vztahu k zemřelým za posledních dvacet let neustále klesá, a to i přesto, že dle jeho názoru vypovídá kultura vztahu ke smrti o kultuře společnosti vůbec (31).

Halloween

Halloween je svátek, který v sobě míchá prvky keltských zvyků, katolických a románských náboženských rituálů, ale i evropských lidových tradic. Dohromady vytváří svátek v takové podobě, jak jej známe dnes. Tento den každoročně připadá na 31. října, v předvečer svátku Všech svatých. Halloween, podobně jako Památka všech zesnulých u nás, je dnem, kdy se propojuje svět živých i mrtvých, den, kdy se duše zemřelých vracejí na zem (30).

Tento zvyk pochází pravděpodobně z Irska, Irové ho přinesli do Ameriky a netrvalo dlouhou a tato tradice si našla cestu i k nám. Tento den se nese většinou ve znamení zábavy, masek a převleků. Zejména děti se strojí za duchy, čarodějnice, smrtky či jiné strašidelné postavy a obcházejí po sousedství na koledu. Právě koleda je hlavní náplní tohoto dne, dříve si koledníci za získanou výslužku obohacovali jídelníček, dnes se koledování stalo zdrojem zábavy a legrace. Pokřik Trick or Treat, který doprovází koledu v Americe, znamená výhružku, že pokud koledníci nedostanou řádnou výslužku, provedou nějakou lumpárnu kolem domu či zahradě (26).

Halloween je v dnešní době typickým příkladem oslav křesťanského svátku smíšeného s vlivem starých pohanských zvyků, který se ale zároveň přizpůsobuje moderní době (29).

1. 3. 12 Advent

Advent je velmi významnou dobou pro křesťany, jelikož tímto datem pro ně začíná církevní rok a v kalendáři je označován jako období předcházející Vánocům. Každý rok začíná advent čtvrtou nedělí před hlavním svátkem vánočním. Samo slovo je odvozeno z latinského slova „adventus” a znamená příchod. Tímto slovem je myšleno jednak očekávané narození Ježíše Krista a jednak i jeho druhý příchod v den posledního soudu. Advent byl, a pro mnoho z nás stále je, obdobím pokání a rozjímání, kdy by lidé po tři dny v týdnu měli dodržovat půst. Hlavně je to ovšem čas období příprav na oslavu narození Ježíška, a právě tak je nejčastěji i vnímán. Dříve chodili lidé každé adventní ráno na jitřní bohoslužby, tzv. roráty. Hlavní tradicí adventu byla výroba adventního věnce se čtyřmi adventními svíčkami, kdy se každou adventní nedělí jedna z nich zapaluje (5).

1. 3. 13 Sv. Barbora

Svátek svaté Barbory je prvním dodržovaným zvykem v zimě. Dodnes si jej mnoho z nás připomíná větvičkou třešně, tzv. barborky, která vykvétá do Vánoc. Podle pověry se věří, že pokud větvička do Štědrého dne vykvete, dívka se v příštím roce vdá. V minulosti byl však s tímto datem spojován s obcházením maskovaných barborek. Tyto ženy, které byly oblečeny do bílých spodniček, košilek a plachet, někdy s pomoučeným obličejem, aby nebyly k poznání, obházely večer dům od domu. Vcházely bez poznání, v jedné ruce metličku na vyšlehání nezbedníků a ve druhé sladkosti, které rozdávaly dětem hodným (9)

1. 3. 14 Sv. Mikuláš

V předvečer svátku sv. Mikuláše můžeme snad v každém městě i vesnici potkat skupinu masek, které představují Mikuláše, čerta a anděla. Tato tradice přežila staletí a i v současnosti je velmi populární. Maska Mikuláše představuje skutečnou postavu –

biskupa Mikuláše, který žil v 3. - 4. století a po své smrti byl prohlášen za svatého. Od začátku je spojován se štědrostí, což je i důvod, proč se každý rok děti těší na jeho nadílku. Mikulášské masky obcházely domácnosti už ve středověku, i když se nepodobaly těm současným. Jednalo se vlastně o jakýsi průvod podobný tomu maškarnímu, v čele průvodu šel biskup s berlou a anděly. Nakonec pronesl Mikuláš krátkou řeč, vyslechl od dětí krátkou modlitbu a poté je obdaroval drobnými dárky. S touto, i když trošku obměněnou tradicí se setkáváme dodnes. Mikuláš se svými pomocníky chodí už jen do rodin, které o to požádaly nebo si je přímo objednaly, poslouchá od dětí básničky nebo písničky a obdarovává je. Mikulášská obchůzka, spolu s velikonoční pomlázkou, patří dnes k nejrozšířenějším lidovým zvykům (26).

1. 3. 15 Sv. Lucie

Svatá Lucie, dne upije, ale dne nepřidá. Podle tohoto pořekadla by se dny od 13. prosince měly prodlužovat, noci naopak zkracovat. Ve skutečnosti toto však nastává až od 21. prosince, o zimním slunovratu. Vše je zapříčiněno tím, že se svátek změnou juliánského kalendáře na gregoriánský posunul z 23. prosince právě na 13. (2).

Tento den je známý právě pro ono slavné pořekadlo, málokdo z nás však ví, že v dřívějších dobách se s tímto dnem pojila tradice masek Lucií. Bílé zahalené postavy se škraboškami a zobákem místo obličeje obcházely domy a trestaly ženy za neposlušnost metlami, dětem hrozily velkými noži a muže pronásledovaly s vařečkami v ruce. Dnes se pravděpodobně s těmito postavami nepotkáte, známé jsou už jen z vyprávění (19).

1. 3. 16 Vánoce

Vánoce jsou pro většinu z nás těmi nejkrásnějšími a nejočekávanějšími svátky v roce. Provází je staré tradice a zvyky, dobré jídlo a radost z dárků, ozdobený stromeček, koledy a betlémy. Vánoce spadají do zimního období, kdy nastává zimní slunovrat (21. prosince), což je datum, které bylo vždy klíčovým zlomem v běhu času.

Váže se k němu i spousta legend o vítězství života nad smrtí, a tak není divu, že dny zimního slunovratu byly odjakživa důvodem k veselí a oslavám, které se ovšem postupně přesouvaly od uctívání slunce k tradici Vánoc a oslavám narození Ježíše Krista (26).

Vánoce nejsou sice prvním křesťanským svátkem, jelikož vrcholem církevních svátků jsou Velikonoce, ale i přesto je jim přiřknuta neméně důležitá role v církevním roku a ještě větší v roce světském. Vánoce se u nás slaví především jako svátky domova a rodiny a asi není doba, kdy bychom chtěli být více doma, než v tento čas. A skutečně, v hlubším smyslu můžeme považovat Vánoce za slavnost lidské rodiny, za svátek domova (10).

Štědrý den

Asi neočekávanější den z celých Vánoc je přímo nabitý nejrůznějšími zvyky, obyčejí a tradicemi. V tento den křesťané drželi půst, či jedli jen střídavě a každý, i nečekaný příchozí, musel povečeřet s rodinou a dostat pod stromeček dárek. Ten, kdo vydržel postit se celý den, uviděl večer zlaté prasátko. Domy byly vevnitř vyzdobeny chvojmím a někde jsme se setkali i s typickou výzdobou - „vrkočem“. V tento den bylo zakázáno cokoli někomu půjčovat, protože by to přivolalo neštěstí, nesmělo se práť, mít pověšené prádlo ani šít nebo se rozčilovat. Veškeré přípravy vyvrcholily v nejdůležitější moment celého dne – večer. Štědrý večer začínal na mnoha místech vánočním troubením ponocných. Ti se zastavili před každým domem, zatroubili, zazpívali koledy a popřáli hezké svátky a darovali rodině jedlovou větvičku. Ta pak měla být zavěšena někde nad stolem, pod kterým se měla rozprostřít trocha sena na uctění narození Ježíše. Samotná štědrovečerní hostina začínala modlitbou a prosbou o požehnání. Muselo se dávat pozor, aby u stolu seděl vždy sudý počet lidí, jelikož jinak by to rodině přineslo smůlu a vždy se prostíralo o talíř navíc, kdyby se objevil neočekávaný host. Na stůl se podávalo několik chodů jídla, správně jich mělo být devatero, a podávalo se vše, co se během roku urodilo. Mezi tradiční štědrovečerní jídla patřila hrachová, čočková či rybí polévka, kuba, kaše či muzika. Kapr, který je

neodmyslitelnou součástí současné štědrovečerní tabule, se dostal na stůl až počátkem 20. století a rozšířil se zejména po dobu obou světových válek, kdy na štědrovečerním stole většiny rodin zdomácněl (8).

Po večeři nastala očekávaná chvíle rozbalování dárků pod vánočním stromem. Ještě v 19. století nebyla nadílka příliš bohatá a dárky měly význam spíše symbolický. A tak se pod stromečkem našla jablíčka, hračka, šperk či zlatá mince. I balení dárků je tradice poměrně novodobá a obliba v co nejhezčím a nejnápaditějším zabalení stále roste (19).

Když si lidé rozdělili všechny dárky, sesedli si všichni ke stolu a začali si povídat, vyprávět a vzpomínat na rok předešlý. Dalším tradičním zvykem bylo pouštění skořápek. Do rozkrojeného ořechu se dala svíčka, zapálila se a pustila se na hladinu mísy. Podle toho, jak daleko lodička doplula od okraje mísy, se hádalo, jak daleko se její majitel dostane z domova. Když se všechny lodičky seskupily do kruhu, předpovídalo to v rodině bezproblémové soužití a toleranci a pokud se v kruhu ocitla jedna lodička, značilo to, že její majitel bude potřebovat ochranu. Skrz plavbu lodiček se daly předpovídat i vztahy – pokud pluly dvě lodičky u sebe, značilo to přátelství, lásku, ale také výhodnou pracovní spolupráci. Čím déle vedle sebe vydrží plout, tím silnější bude pouto ve vztahu. Pokud se lodička na hladině každou chvíli přimkne k jiné skořápce, její majitel bude v příštím roce hledat sám sebe, uskutečňovat své plány, touhy i sexuální vztahy. Podle pověry se lodičky neměly nikdy schovávat do dalších Vánoc, ale naopak spálit o posledním vánočním svátku, jelikož se tím prý umocní kladné stránky věštby a ty negativní se naopak oslabí. Když se dokončila plavba skořápek, začalo se do mísy s vodou lít roztavené olovo či vosk a z tvaru, který vznikl, se hádalo, co by který symbol mohl pro daného jedince v budoucnu znamenat (15).

Právě věštění budoucnosti je jedna z typických tradic, která patří ke Štědrému dni. Vánoční věštění se nejvíce zaměřovalo na poznání lidských osudů. Mladí lidé se nejvíce zajímali o to, kdo bude jejich životní partner a jestli ho v příštím roce potkají. Svobodné dívky tak o Štědrém dni jedly jablko ve vrátkách, a pokud šel kolem nich jako první muž, znamenalo to, že se do roka vdají. Jiným zvykem bylo házení botou přes rameno - pokud dopadla špičkou ke dveřím, znamenalo to, že dívka opustí

do roka dům. Pokud svobodným dívkám do Štědrého dne rozkvetly barboroky, znamenalo to také, že se vdají do roka a do dne. Mnoho hádání budoucnosti bylo založeno také na losování, například se dávaly papírky s mužskými jmény do těsta na knedlíky. Ten knedlík, který vyplaval na hladinu jako první, pak dívky rozkrojily a přečetly si jméno jejich budoucího ženicha (3).

Jiným zvykem bylo rozkrajování jablíčka, které se rozkrojilo napříč, a zkoumalo se, jaký jádřinec v sobě má. Pokud to byl zdravý, hezký jádřinec ve tvaru hvězdičky, znamenalo to, že dotyčný, který jablko rozkrojil, bude v příštím roce zdravý. Naopak, pokud v sobě jádřinec nemělo, či byl do křížku, předznamenávalo to nemoc. Z jablka se dalo i zjistit, bude příští rok dobrý či nikoliv. Z jablka se vyloupalo 12 semínek a ta se ponořila do vody. Kolik jich vyplavalo na hladinu, tak přesně tolik měsíců v následujícím roce mělo být suchých a tedy ne moc dobrých (8).

*„Vánoční stromeček zavoněl v pokoji,
Maminka v kuchyni jablíčko rozkrojí.
A když ho rozkrojí, uvidí hvězdičku,
Která je schovaná v červeném jablíčku.”(8, s 49)*

Boží Hod Vánoční

Hlavně v dřívějších dobách byl Boží hod velmi důležitým svátkem. V kostelech se sloužila vánoční mše. V tento den se nesmělo pracovat, ani uklízet, a to z toho důvodu, aby se takto významný den neposkvrnil prací. Celý den se nechodilo na žádné návštěvy k přátelům ani příbuzným, vše se neslo v rodinném duchu a ve znamení odpočinku a rozjímání (5).

Sv. Štěpán

Druhý svátek vánoční je v lidové tradici významným dnem, jelikož se nese ve znamení koledování, návštěv u příbuzných s přáním štěstí a zdraví. Tato tradice se

přeneseně dodržuje i dnes, tento den slouží k procházkám, návštěvám u příbuzných a známých nebo k prohlídkám betlémů a zpívání koled (26).

Sv. Štěpán se stal prvním křesťanským mučedníkem, který byl Židy ukamenován, a začal být uctíván již v 5. století. Sv. Štěpán je patronem koní, proto se na jeho svátek nechávalo světit obilí, které bylo na jaře přimícháváno k osivu, což zaručovalo, že se hodně urodí. Tradicí bylo házet v tento den na kněze sloužící mši hrsti ovsu či ječmene, což mělo symbolizovat ukamenování sv. Štěpána. Stejně tak se házelo i na děvčata, a to z toho důvodu, aby byla zdravá a krásná (8).

„Koleda, koleda, Štěpáne, co to neseš ve džbánu?

Nesu, nesu koledu, upad jsem s ní na ledu.

Psi se na mně sběhli, koledu mi snědli.

Co mám, chudák dělati? Musím jinou žebrati.

Koledu mi dejte, jen se mi nesmějte,

Koledu mi dali, přece se mi směli.”(8, s 82)

1. 3. 17 Vánoční symboly

Vánoční stromeček

Snad každý, kdo slaví Vánoce, má doma vánoční stromek, ať už živý či umělý, jedličku, smrček či borovičku, ozdobený slaměnými nebo skleněnými ozdobami. Na otázku, proč se zdobí právě strom, neexistuje jednotná odpověď. Jednou z možností, která se nabízí, je ta, že strom spojuje všechny tři části světa: zasahuje svými kořeny do země, kmen symbolizuje pozemský svět, který je korunou spojen s oblohou. Jiné vysvětlení říká, že by zde mohlo existovat určité duchovní spojení mezi Peklem, Očistcem a Nebem, protože lidé ve svých životech jimi často procházejí. Jehličnan by

svoji zelenou barvou mohl symbolizovat věčný život (14).

Tento nejběžnější vánoční zvyk pochází z Německa, kde se vánoční stromky objevily poprvé v 16. století pod názvem zimní máje. Tento zvyk se šířil poměrně pomalu, takže první stromky se v Čechách objevily až počátkem 19. století a ještě dlouho trvalo, než se tento nový zvyk ujal. Nejprve se ozdobené stromky objevovaly u české šlechty, poté v měšťanských rodinách a nejpozději byly zdobeny na vesnicích. Tradice zdobení vánočního stromku se do konce 19. století rozšířila po celé zemi a lidé zdobili stromky jablíčky, zlatými ořechy, papírovými ozdobami a řetězy, později vznikaly tradiční slaměné ozdoby. Skleněné koule, které se používají až dodnes, se začaly objevovat začátkem 20. století a na počátku 20. století jsme se poprvé mohli setkat s oblíbenými prskavkami. Nejmladší ozdobou používanou ke zdobení stromku jsou čokoládové figurky v barevných staniolech (26).

Jesličky (betlémy)

Dříve bylo stavění betlému zvykem ryze kostelním a za šíření této tradice vděčíme jezuitskému řádu, který ji přinesl z románských evropských zemí. První kostelní jesle byly postaveny v roce 1562 a tato tradice se rychle rozšiřovala do ostatních měst. V domácnostech se betlém objevoval nejprve u šlechtických rodin a teprve na sklonku 18. století se přenesl i do lidového prostředí. Betlém si našel místo v českých domácnostech a neodmyslitelně patří k atributům Vánoc (1).

Jmelí

Jmelí je malý keřík rostoucí v korunách stromů, na kterých parazituje a jehož plody jsou bílé kuličky velikosti hrachu, které dozrávají právě v zimě. Jako symbol Vánoc se jmelí objevuje již dlouho a dokonce bylo součástí i pohanských obřadů. Říká se, že dříve bylo jmelí strom, z jehož dřeva byl vytesán kříž, na kterém byl ukřižován Ježíš. Protože však strom nemohl takovou hanbu snést, seschl do malých keříků. Lidé věří v kouzelnou moc jmelí, větší si jej doma, aby je chránilo před vším zlým a přineslo

do jejich domova štěstí a lásku. A aby byla jeho kouzelná moc posílena, je nutné jmelí dostat darem, což je důvod, proč si lidé rok co rok navzájem věnují tuto rostlinu. Se jmelím se váže ještě jedna tradice, a sice ta, že pokud se pod jmelím setkají muž a žena, mají se políbit. Tento zvyk pochází zase od Keltů, kteří věřili, že jmelí je rostlinou plodnosti (15).

Adventní věnec

Jedná se poměrně novou součást vánočních dekorací a přišel k nám, stejně jako vánoční stromek, z Německa. Adventní věnec je prvkem, který vznikl za účelem obohacení vánoční tradice, a nemá tedy nic společného s původními pohanskými oslavami zimního slunovratu. Původně byl adventní věnec dřevěný, se čtyřmi svícemi, které se postupně zapalovaly každou adventní neděli. V současnosti se můžeme setkat s věncem z chvojí, zdobený šiškami, oříšky, jablíčky i jinými materiály, ale i věnci modernějšími zdobenými skleněnými koulemi, stříbrem apod. (15).

1. 3. 18 Sv. Jan Evangelista, Sv. Silvestr

V tento den se světilo víno a bylo doporučováno jeho pití, protože lidé věřili, že je ochrání před nemocemi a hadím uštknutím. Zvláště v minulosti se světil oves nebo jiné obilniny určené k setbě, osivo se potom na jaře přimíchalo do ostatní setby, aby se tak ochránilo plodiny před neúrodou a škůdci. Dnes si s tímto dnem člověk nespojuje již žádné zvyky či tradice (5).

Poslední prosincový den nebyl dříve považován za nějaký výjimečný svátek. 31. prosinec je zasvěcen památce papeže Silvestra I., a tak se v kostelech konaly děkonné mše za minulý rok. Silvestrovská noc získala na významu až v průběhu 16. století, kdy se ve většině západokřesťanských zemí ustálil kalendář gregoriánský a Nový rok tak pevně připadl na 1. leden. Přesto kvůli svému pohanskému původu nebyly oslavy posledního dne roku moc oblíbené. Na popularitě získal až během 19. století v důsledku

hospodářského rozvoje, který proměnil tuto noc v jednu z nejveselejších oslav roku (27).

Přestože v minulosti nebyl tento den nikterak významný, našli bychom pár tradic, které se dodržovaly. V tento den chodily dříve staré ženy, tzv. „ometačky“, které chodily po domech a než vešly, zaklepaly třikrát na dveře. Poté přistoupily k plotně a třikrát ji ometly. Tento zvyk se prováděl, aby zabránil všemu špatnému v nadcházejícím roce. Tento den také nebyl příliš vstřícný vůči lidem, kteří si rádi přispí, jelikož ten, kdo v tento den vstal jako poslední, byl terčem posměchu až do večera (17).

2 CÍLE PRÁCE A HYPOTÉZY

V této části práce jsou stanoveny cíle práce a hypotézy.

2.1 Cíle práce

Cílem mé bakalářské práce je zjistit rozdíl ve vnímání významu a dodržování tradic mezi generacemi, zjistit vztahy odlišných generací k českým tradicím a s tím souvisejících změn v hodnotové orientaci.

2.2 Hypotézy

Východiskem pro stanovení hypotézy byl obecně medializovaný obraz o dodržování tradic, společně s vlastními zkušenostmi z pozice studenta vysoké školy. Na základě toho jsem realizovala výzkum u studentů různých vysokých škol v České republice a seniorů nad 65 let.

Hypotézy zní:

H1 S nižším věkem občanů České republiky klesá zájem o dodržování českých tradic.

H2 Mladí lidé mají větší povědomí o převzatých tradicích než českých tradicích.

Operacionalizace pojmů

Mladí lidé

Pod tímto názvem jsou v souvislosti s hypotézami označováni studenti či studentky vysoké školy, tedy ve věku 19-26 let.

Nižší věk občanů

Pojem nižší věk občanů opět slouží k charakteristice věkové kategorie ve věku 19-26 let.

3 METODIKA

3.1 Metodika práce

Ke zpracování výzkumné části mé bakalářské práce a k ověření hypotéz byla použita kvantitativní metoda dotazníkového šetření. Dotazník byl rozdán jak v tištěné podobě, tak i prostřednictvím internetu zasláním na e-mailové adresy. Dotazník byl zcela anonymní a obsahoval 57 otázek, z toho 6 otázek bylo identifikačních, 27 uzavřených, 7 otevřených, 16 polootevřených a 1 otázka byla škálovací. Respondenti označovali jednu jimi vybranou odpověď, u některých otázek si ale mohli vybrat z více odpovědí, případně uvést svůj názor, pokud žádná z nabízených možností nevyhovovala.

3.2 Charakteristiky výzkumného souboru

Výzkumný soubor tvořili studenti vysokých škol a senioři ve věku nad 65 let. Celkem odpovědělo na dotazy 48 žen, z toho 22 žen bylo studentek a 26 žen bylo z řad seniorů. Mužů se účastnilo celkem 20, z toho 12 mužů bylo z řad studentů a 8 mužů bylo ve věku seniorů. Průměrný věk studentů byl 23 let a průměrný věk seniorů 76 let. Z vesnice pocházelo celkově 27 respondentů (seniorů a studentů), z měst 19 respondentů a krajské město uvedlo celkem 22 respondentů. Dohromady se dotazníkového šetření zúčastnilo 24 věřících. Z nichž 18 bylo z řad seniorů a 6 respondentů patřilo ke skupině studentů. Celkem 6 seniorů uvedlo nejvyšší dosažené vzdělání základní, 11 respondentů střední s maturitou, 11 respondentů střední s vyučením a 5 respondentů odpovědělo, že jejich nejvyšší vzdělání je vysokoškolské. Studenti byly zástupci různých vysokých škol, kdy nejpočetnější skupinu (17 respondentů) tvořili studenti Zdravotně sociální fakulty v Českých Budějovicích, dále

na otázky odpovídali studenti z vysokých škol v Praze (ČVUT, VSE, FTVS, UK) a také studenti ze Západočeské univerzity a Vysoké školy v Hradci Králové.

Celkem bylo rozdáno 90 dotazníků, vrátilo se jich 68 (návratnost tedy činila 76%), což bylo do jisté míry způsobeno obsáhlostí použitého dotazníku.

Ke zpracování dat byly použity grafy a výsledky jsou uváděny v číslech a procentech.

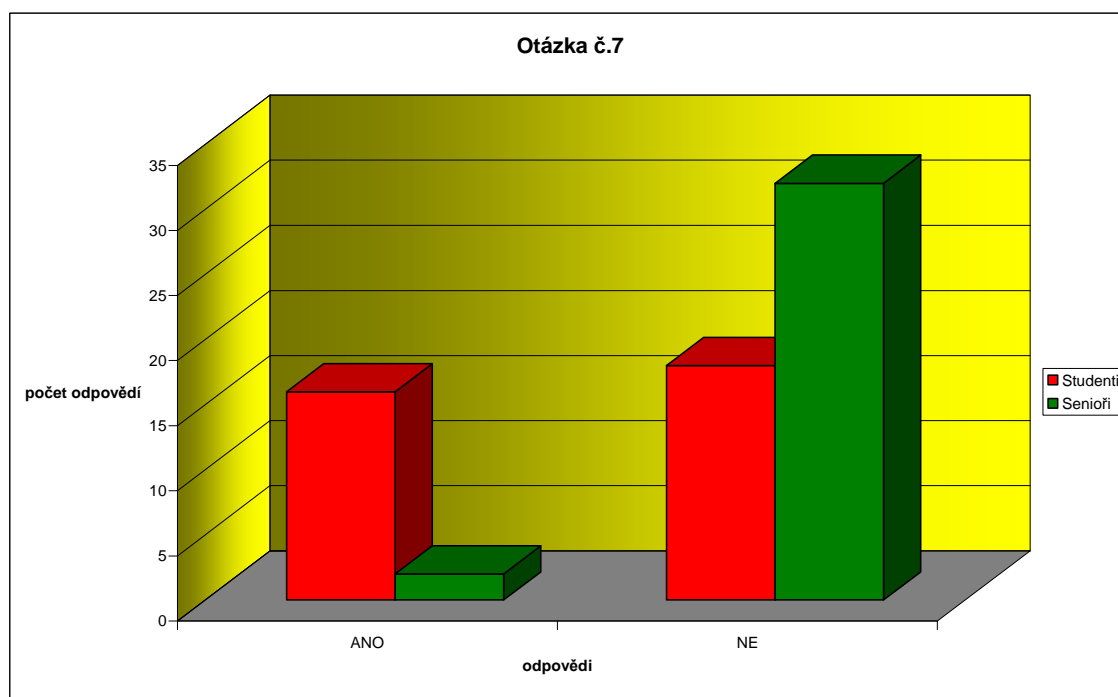
4 VÝSLEDKY

Na základě připraveného dotazníku odpovídali respondenti nejprve na identifikační otázky, což byly otázky 1-6, které se týkaly pohlaví a věku respondentů, dále místa, odkud pocházejí, zda jsou věřící a jaký je jejich nejvyšší dosažené vzdělání. Respondenti z řad studentů dále odpovídali, jakou vysokou školu studují.

Další část dotazníku obsahovala otázky zaměřené na jednotlivé tradice dodržované v průběhu celého roku. Tyto otázky měly jednak za cíl zjistit, zda se konkrétní obyčej u respondentů vůbec dodržuje, ale také reflektovaly informovanost respondentů o konkrétních zvycích.

V závěru dotazníkového šetření se objevovaly též otázky zaměřené na význam tradic u respondentů.

Graf 1: Dáváte si na Nový rok předsevzetí

Zdroj: vlastní výzkum

Z grafu 1 vyplývá, že odpovědi studentů jsou téměř vyrovnané, tedy že celkem 16 studentů (47%) si dává novoroční předsevzetí, zatímco 18 studentů (53%) si žádné nedává.

U seniorů si předsevzetí na Nový rok dávají pouze 2 respondenti (6%) a 32 respondentů (94%) si jej nedává.

Z otázky č. 8, u které mohli respondenti označit více než jednu odpověď, vyplynulo, že nejčastěji byla studenty označována odpověď a), tedy, že Nový rok slaví rodinným obědem, návštěvou příbuzných, procházkami a setkáním s přáteli. Dále se vyskytovala odpověď b), tedy sledováním televize a relaxací. 4 respondenti uvedli, že Nový rok vůbec neslaví a 2 respondenti uvedli svoji vlastní odpověď, a to, že tento den slaví podobně jako Silvestra – pitím alkoholu.

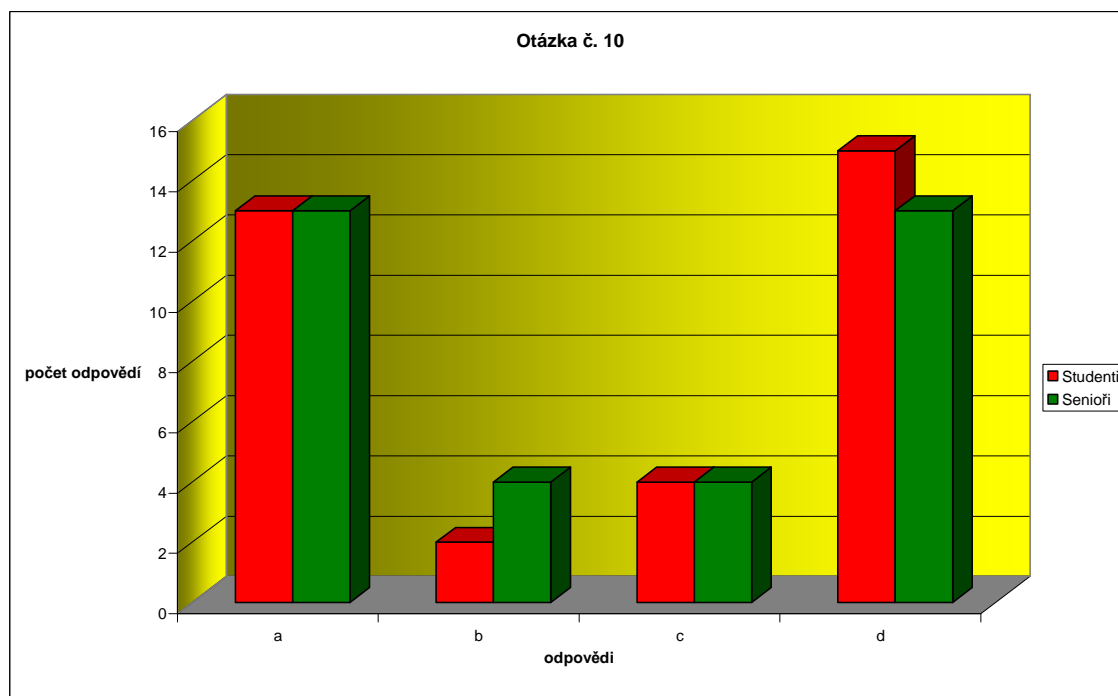
Nejčastější odpovědi u seniorů byly totožné s odpověďmi studentů (tedy odpovědi a) a b)). Pouze 2 respondenti uvedli, že tento den vůbec neslaví.

Otázka č. 9 se týkala dodržování tradic na Nový rok, kdy z výsledků dotazníkového šetření vyplynulo, že nejčastější odpověďí vyskytující se u studentů byla odpověď a), tedy svátečním obědem, dále odpověď b), tedy splněním pověry „ Jak na Nový rok, tak po celý rok“, v menší míře se objevovala i odpověď b), tedy zákaz praní a věšení prádla a odpověď f), posíláním novoročních přání. Celkem 10 respondentů uvedlo, že v tento den nedodržují žádnou tradici.

U respondentů z řad seniorů byly nejčastější odpovědi za a), b), d) a f). Jednou se vyskytla i odpověď za c), tedy splněním podmínky „mít na sobě něco nového a v kapse trochu peněz“. Pouze 3 respondenti uvedli, že v tento den nedodržují žádnou z novoročních tradic.

Pokud porovnáme odpovědi mezi jednotlivými skupinami respondentů, z výzkumu vyplývá, že senioři v tento den dodržují více tradice než studenti, a že nejčastěji vyznačovaná odpověď u obou skupin respondentů byla odpověď a) a dále pak odpověď b).

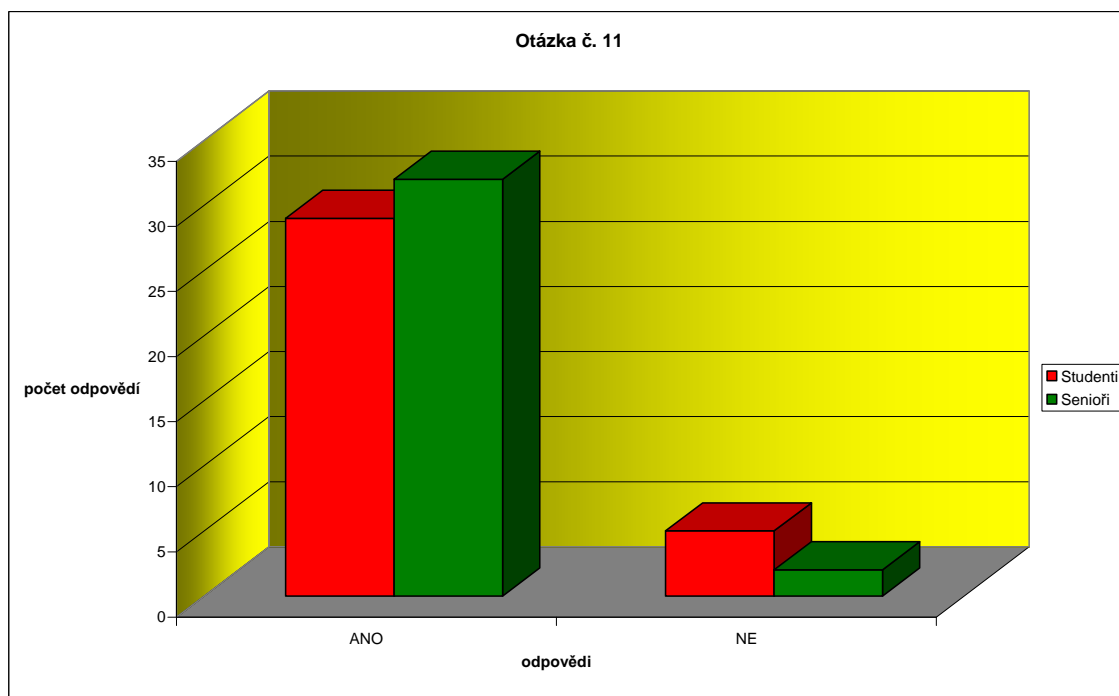
Graf 2: Den 6. ledna (Tři králové) prožíváte způsobem:

Zdroj: vlastní výzkum

Z grafu 2 vyplývá, že v tento den odstrojuje vánoční stromeček, dle tradice, celkem 13 studentů i seniorů (38%). 2 studenti (2%) chodí v tento den koledovat a tuto odpověď označili i 4 senioři (12%). 4 respondenti (12%) z řad studentů i seniorů tráví tento den odpočinkem a pro celkem 15 studentů (44%) a 13 seniorů (38%) je tento den stejný, jako každý jiný.

Graf 3: Víte, kdo to byli Tři králové?

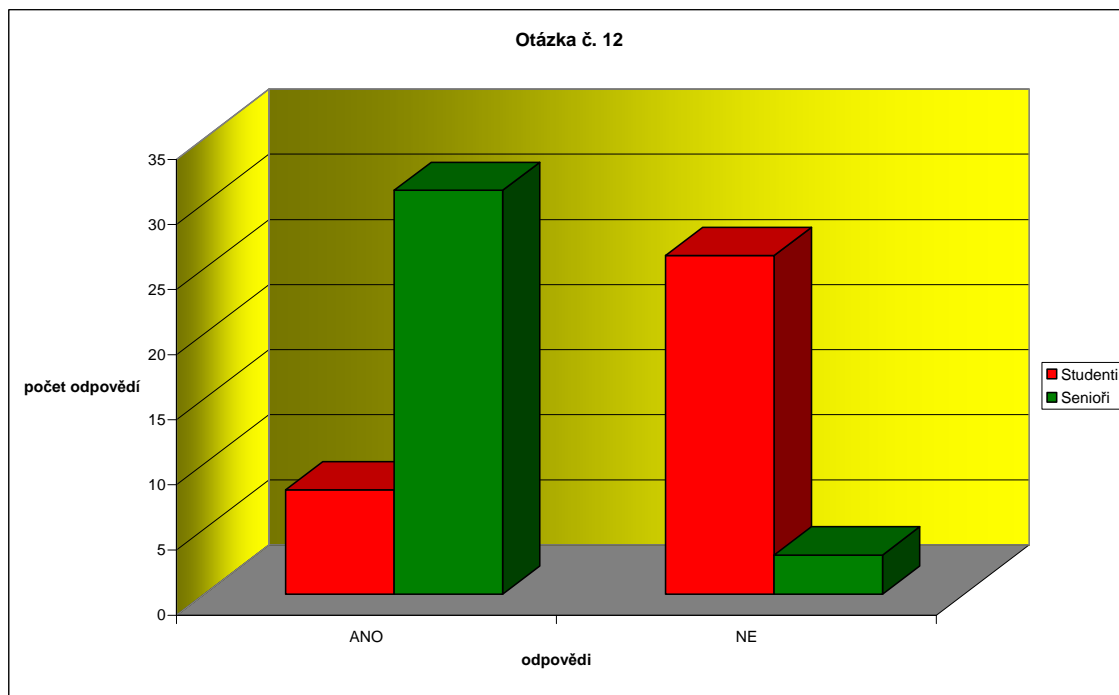

Zdroj: vlastní výzkum

Z grafu 3 vyplývá, že celkem 29 respondentů (85%) ví, kdo to byli Tři králové, z toho 25 studentů uvedlo, že se jednalo o Kašpara, Melichara a Baltazara, 4 studenti odpověděli, že se jednalo o mudrce, kteří navštívili po narození Ježíše v Betlémě a přinesli mu dary. 5 respondentů (15%) uvedlo, že neví, o koho se jedná.

Ze seniorů uvedlo celkem 32 respondentů (94%), že odpověď zná, z toho 25 respondentů uvedlo, že Tři králové jsou Kašpar, Melichar a Baltazar a 5 respondentů odpovědělo, že se jednalo o mudrce, stejně, jako respondenti z řad studentů. Pouze 2 respondenti (6%) uvedli odpověď b).

Graf 4: Víte, kdy se slaví Hromnice?

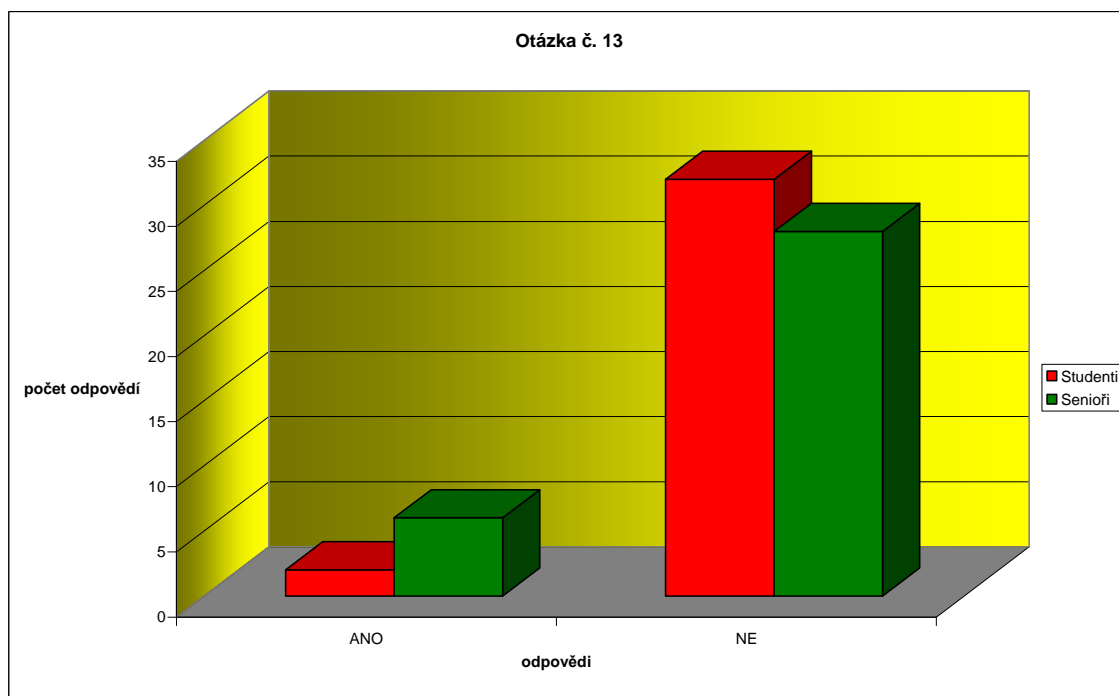

Zdroj: vlastní výzkum

Na tuto otázku zná odpověď celkem 8 respondentů z řad studentů (24%), kteří správně uvedli, že tento den připadá na 2. února. 26 respondentů (76%) na tuto otázku odpověď nezná.

Celkem 31 seniorů (91%) odpovědělo na tuto otázku správně a 3 respondenti (9%) označili odpověď b).

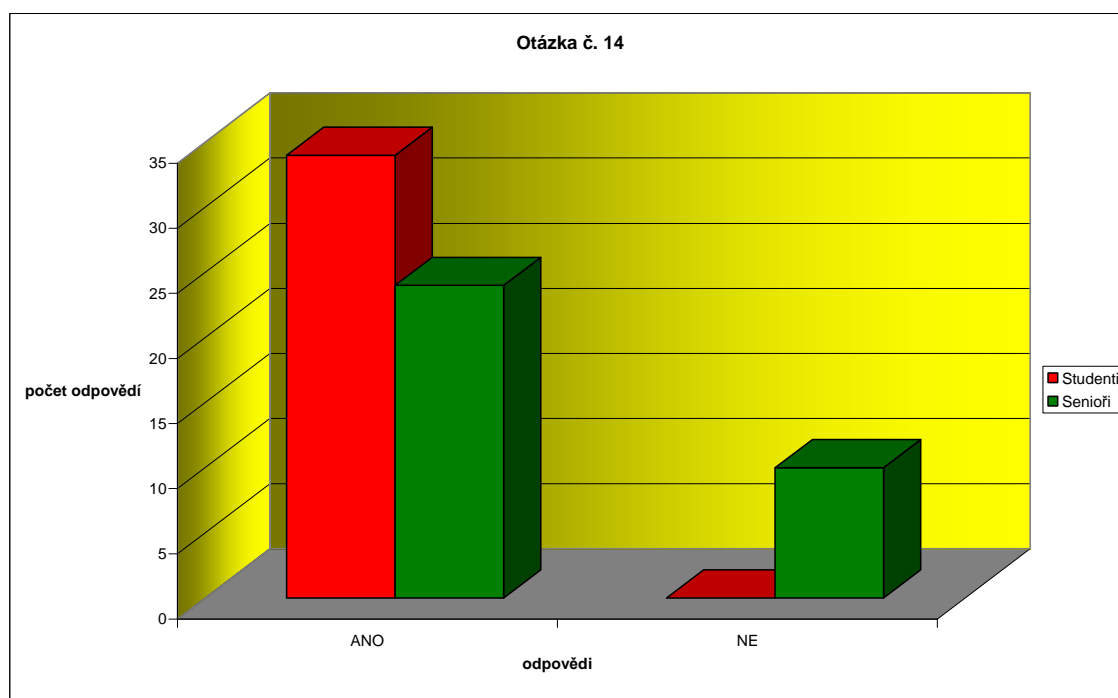
Graf 5: Účastníte se masopustního průvodu?

Zdroj: vlastní výzkum

Z grafu 5 vyplývá, že pouze 2 studenti (6%) a 6 seniorů (18%) se účastní masopustního průvodu. Celkem 32 studentů (94%) uvedlo, že se ho neúčastní a stejnou odpověď označilo i 28 seniorů (82%), z nichž ale 20 respondentů uvedlo, že v minulosti se průvodu účastnilo.

Graf 6: Víte, proč se slaví svátek sv. Valentýna?

Zdroj: vlastní výzkum

Z grafu 6 vyplývá, že všichni respondenti (34 respondentů – 100%) z řad studentů ví, z jakého důvodu se slaví tento den a rovněž všichni respondenti uvedli, že se jedná o svátek zamilovaných a 20 respondentů uvedlo v souvislosti s touto tradicí osobu kněze Valentýna.

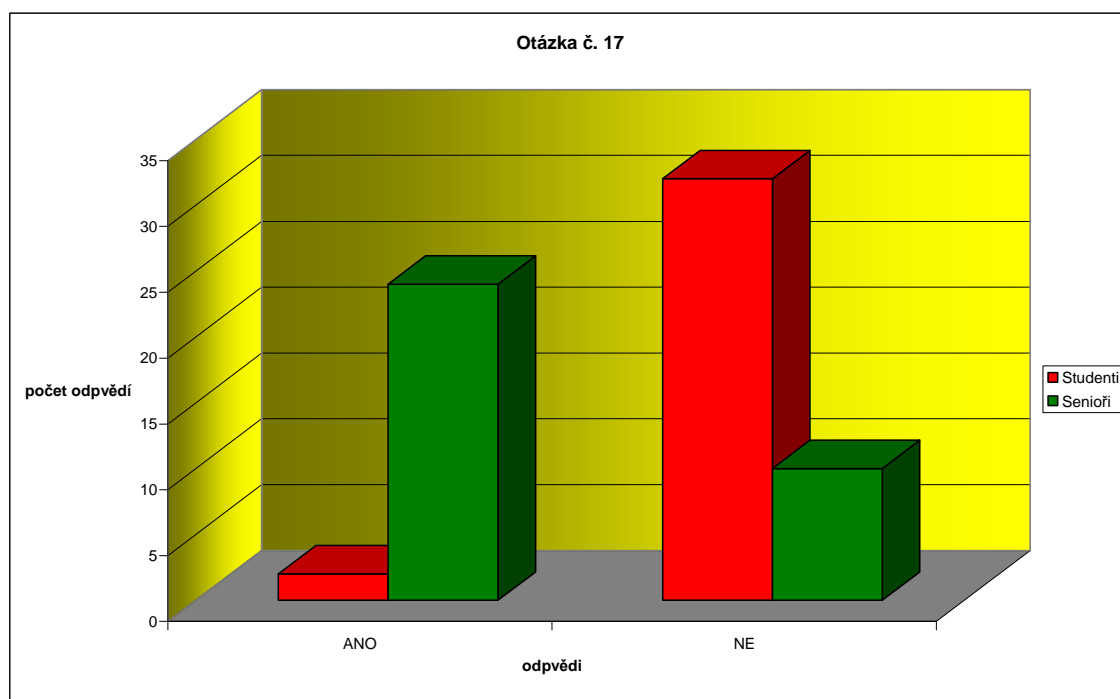
Z řad seniorů odpovědělo za a) celkem 24 respondentů (70%), kdy všichni odpověděli, že se jedná o svátek zamilovaných, kdy se zamilovaní obdarovávají. 10 respondentů (30%) uvedlo, že neví, z jakého důvodu se tento den slaví.

Otázka č. 15 byla zaměřena na informovanost respondentů ohledně tradice sv. Valentýna, konkrétně, zda ví, na který den tento svátek připadá. Správně, tedy, že 14. února, odpovědělo celkem 34 studentů (100%) a 24 seniorů (70%). 10 seniorů (30%) uvedlo, že neví, kdy se tento svátek slaví.

Otázka č. 16 navazovala na předcházející otázku a reflektovala způsoby oslav této tradice u obou skupin respondentů, kdy mohlo být označeno více správných odpovědí. Z řad studentů odpověděl 1 respondent (3%), že tento den vyrábí „valentinky“, 12 respondentů (35%) uvedlo, že ho tráví se svým partnerem, 2 studenti (6%) kupují v tento den dárek 19 respondentů (56%) tento den neslaví.

1 senior (3%) uvedl, že tento den slaví se svým partnerem, 33 respondentů (97%) dále uvedlo, že tento svátek neslaví.

Graf 7: Jíte na Zelený čtvrtek o Velikonocích pouze zelenou stravu?

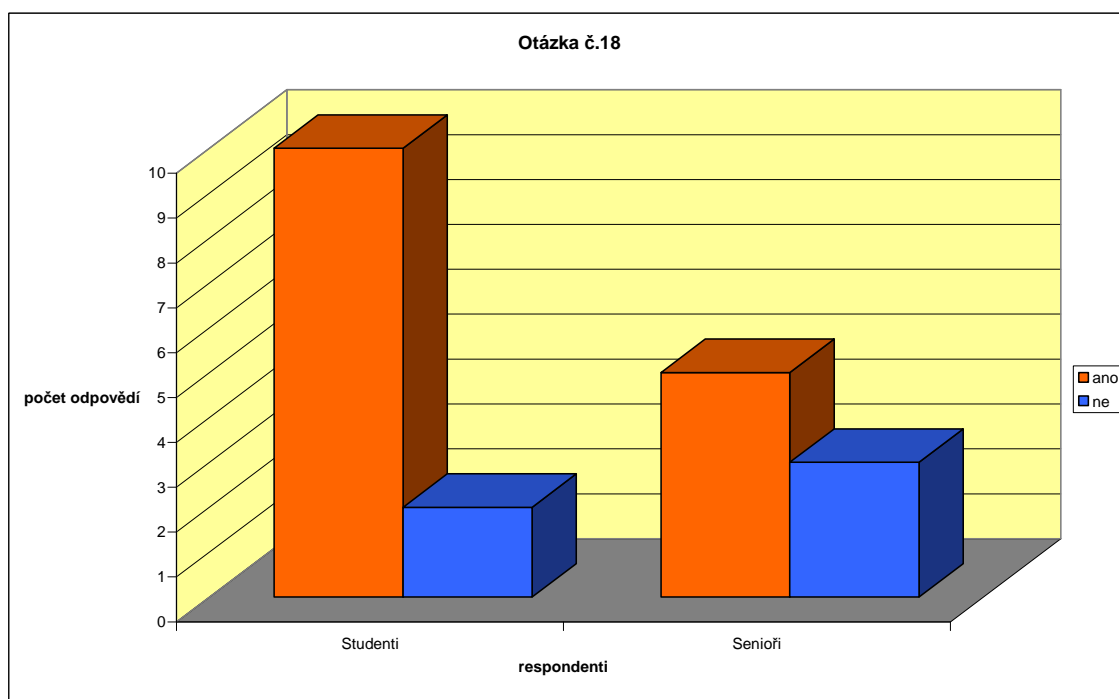
Zdroj: vlastní výzkum

Z grafu 7 vyplývá, že v tento den dodržují tuto tradici 2 studenti (6%), zbylých 32 respondentů (94%) uvedlo, že ji nedodržují.

Z řad seniorů je tato tradice dodržována u 24 respondentů (70%), 10 respondentů (30%) uvedlo odpověď b).

Graf 8: Jste-li muž, chodíte na Velikonoce koledovat?

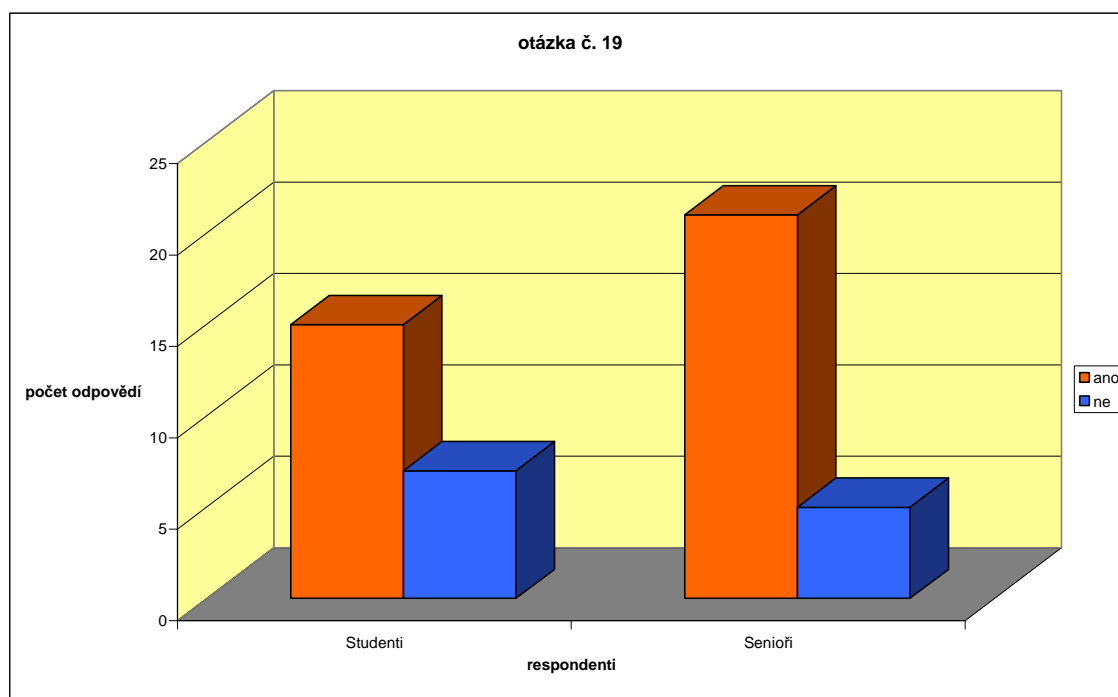

Zdroj: vlastní výzkum

Z grafu 8 vyplývá, že z mužů z řad studentů chodí o Velikonočním pondělí koledovat 10 respondentů, 2 respondenti se koledy neúčastní

Z řad seniorů chodí v tento den na koledu 5 respondentů, 3 respondenti nikoliv.

Graf 9: Jste-li žena, barvíte o Velikonocích kraslice?

Zdroj: vlastní výzkum

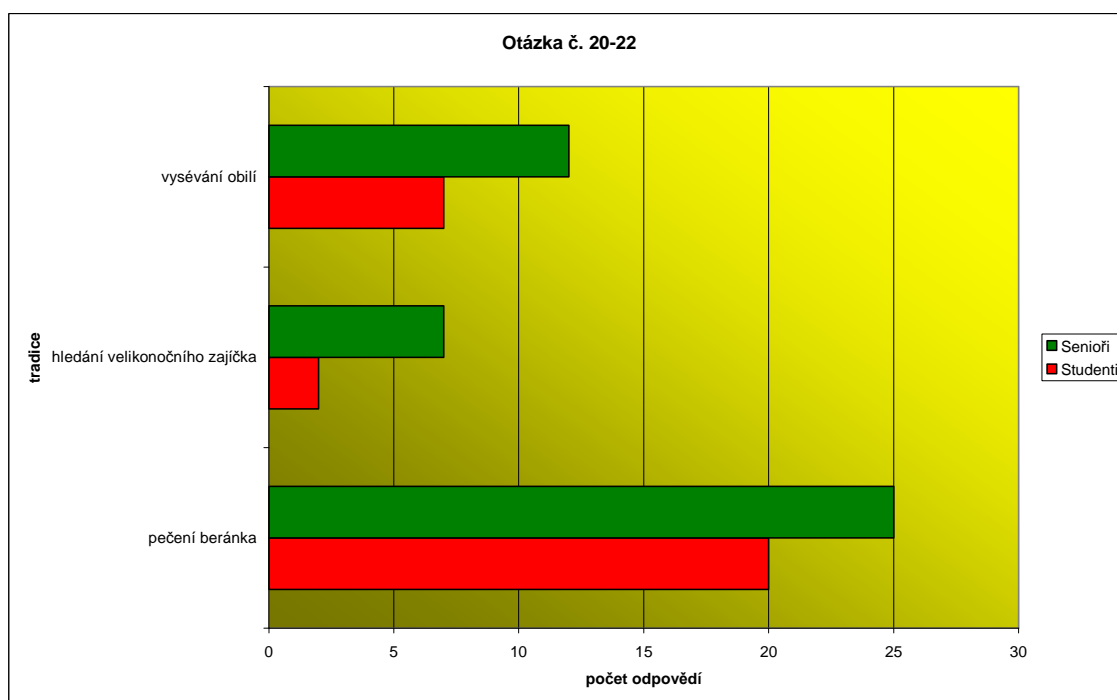
Z grafu 9 vyplývá, že celkem 15 studentek (68%), z celkového počtu 22 respondentů, o Velikonocích barví kraslice, zbylé respondentky (32%) odpověděly, že vejce nebarví.

Z řad seniorů barví kraslice celkem 21 respondentů (81%), z celkového počtu 26 respondentů, a 5 žen (19%) z této skupiny tuto tradici nedodrží.

Graf 10: Peče se u Vás doma na Velikonoce Beránek?

Dodržujete tradici „hledání velikonočního zajíčka“?

Vyséváte na Velikonoce obilí?

Zdroj: vlastní výzkum

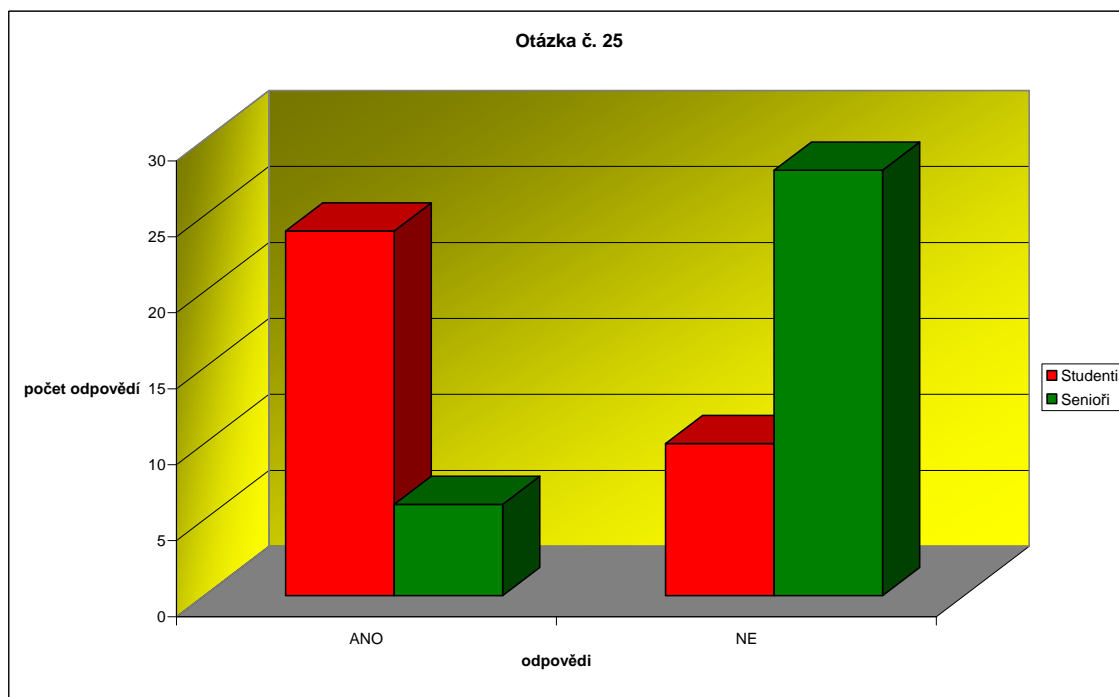
V grafu 10 máme obsažené tři velikonoční tradice, a to vysévání obilí, hledání velikonočního zajíčka a pečení beránka.

O Velikonocích vysévá obilí celkem 7 studentů (21%) a 12 seniorů (35%). Hledání velikonočního zajíčka se dodržuje u 2 studentů (6%) a 7 seniorů (21%) a celkem u 20 studentů (59%) a 25 seniorů (74%) se na Velikonoce peče beránek.

Následující otázka se zaměřovala na přípravu tradičních velikonočních pokrmů, kdy respondenti mohli uvádět více možností, podle toho, co vše se u nich v tento čas chystá. Respondenti z řad studentů nejčastěji odpovídali, že se u nich o Velikonocích připravují pokrmy: velikonoční nádivka, pečený beránek a mazanec, naopak u nikoho se nepřipravují nadívaná holoubata ani jídáše. 3 respondenti uvedli, že u nich se žádný tradiční pokrm nepřipravuje. Senioři v této otázce uváděli, že se u nich doma chystají pokrmy: velikonoční nádivka, pečený beránek, mazanec a jídáše. Jednou se také vyskytla odpověď nadívaná holoubata a 5 respondentů uvedlo, že se u nich žádný tradiční pokrm nepřipravuje.

Otázka č. 24 se zaměřovala na symboly Velikonoc, které si jednotlivé skupiny respondentů pod tímto pojmem vybaví a i v této otázce mohly být zvolena více než jedna odpověď. Studenti si pod tímto slovem vybavují zejména: barvení kraslic, pletení pomlázky a pečení beránka (možnost a)), dále jej mají spojený s křesťanským svátkem a objevovaly se i odpovědi, že se slovem Velikonoce si vybaví zejména volný čas. Senioři si ve spojení se slovem Velikonoce představují zejména barvení kraslic, pletení pomlázky a pečení beránka, ve stejné míře dále to, že se jedná o křesťanský svátek. Označena byla i odpověď za b), tedy velký jarní úklid.

Graf 11: Účastníte se o Filipojakubské noci pálení čarodějnic?

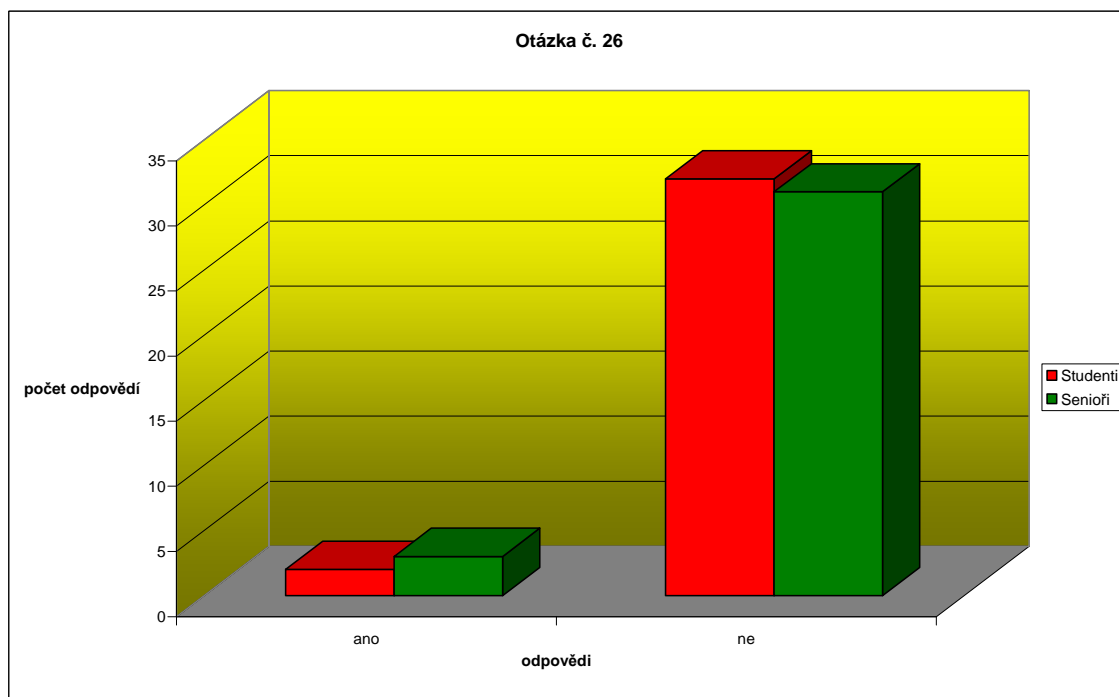

Zdroj: vlastní výzkum

Z grafu 11 vyplývá, že celkový počet respondentů z řad studentů, kteří se účastní pálení čarodějnic, je 24 (71%) a 10 respondentů (29%) se této tradice neúčastní.

Ze seniorů se této slavnosti účastní celkem 6 respondentů (18%), naopak 28 (82%) se neúčastní, a z tohoto počtu respondentů jich 20 uvedlo, že v minulosti se oslav účastnili.

Graf 12 Účastníte se stavění májky?

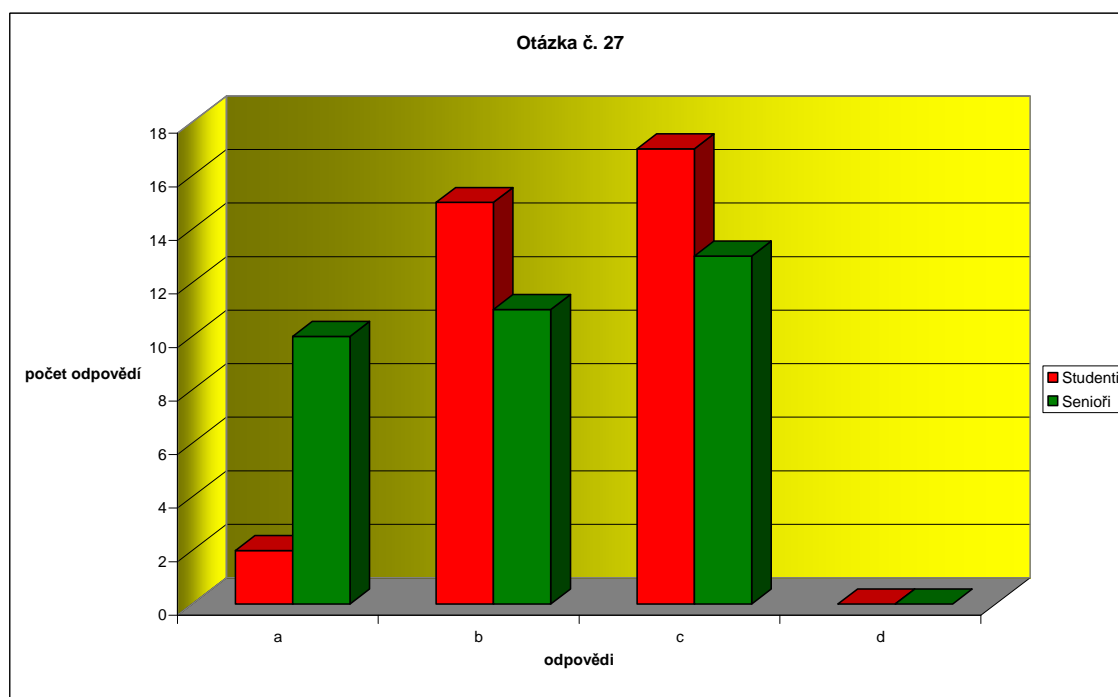

Zdroj: vlastní výzkum

Z grafu 12 vyplývá, že pouze 2 studenti se účastní stavění májky, zbylých 32 respondentů odpovědělo, že ne.

Ze seniorů se stavění májky účastní pouze 3 respondenti, zbylých 31 respondentů uvedlo, že ne, ale z těchto respondentů jich 20 uvedlo, že v minulosti se stavění májky účastnili.

Graf 13 Co pro Vás znamená 1. máj?

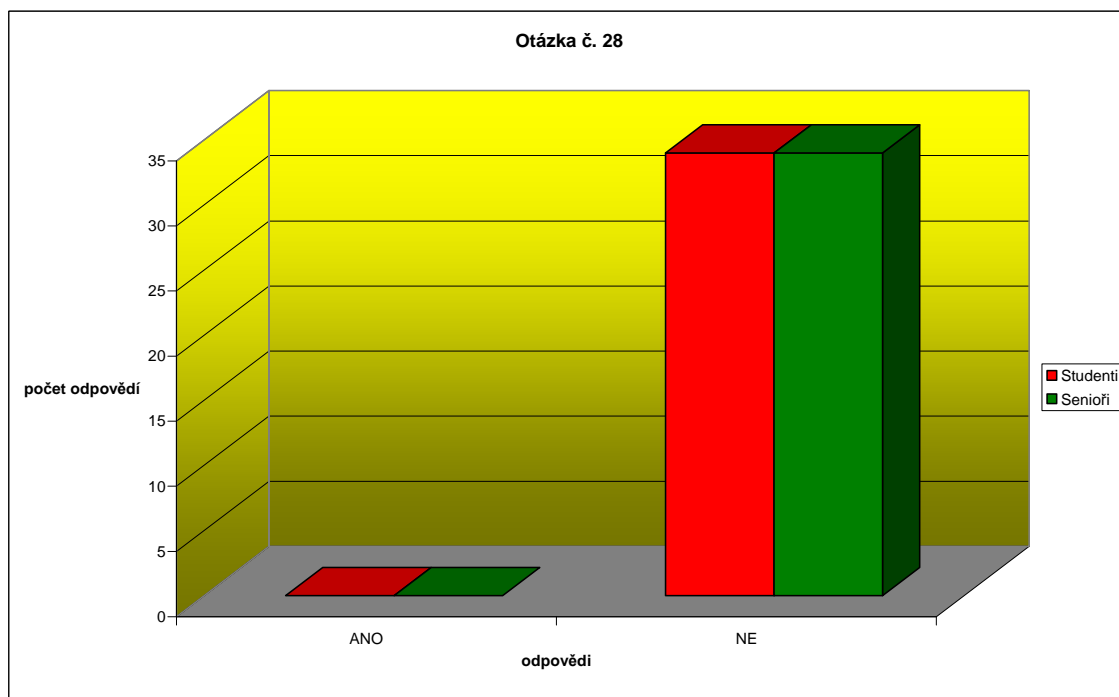

Zdroj: vlastní výzkum

Na uvedeném grafu 13 můžeme vidět, že 1. máj znamená den jako každý jiný pro 2 studenty (6%), 1. máj jako lásky čas vnímá celkem 15 respondentů (44%) a 17 respondentů (50%) si tento den spojuje s polibkem pod rozkvetlou třešní.

Celkem 10 seniorů (29%) vnímá tento den jako každý jiný, 11 respondentů (32%) si jej dává do spojení s časem lásky a 13 respondentů (38%) si pod ním představí polibek pod rozkvetlou třešní.

Graf 14: Účastníte se zapalování Svatojánských ohňů?

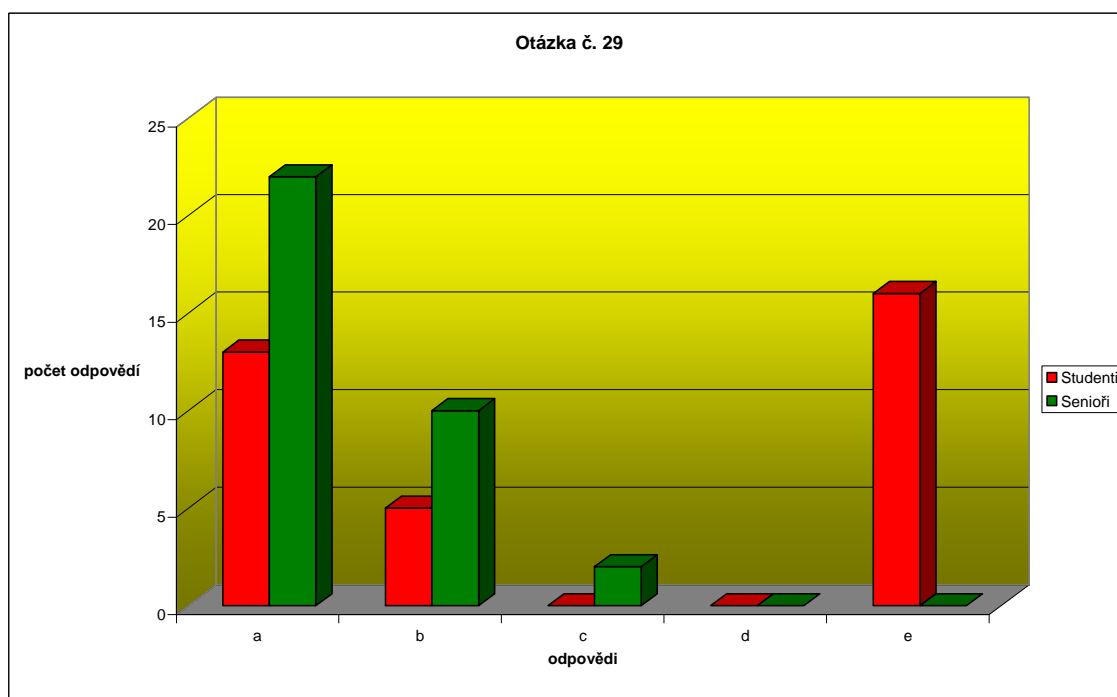

Zdroj: vlastní výzkum

Z uvedeného grafu 14 vyplývá, že žádný z respondentů obou skupin se neúčastní zapalování svatojánských ohňů.

Graf 15: Jak trávíte svátek Všech věrných zemřelých?

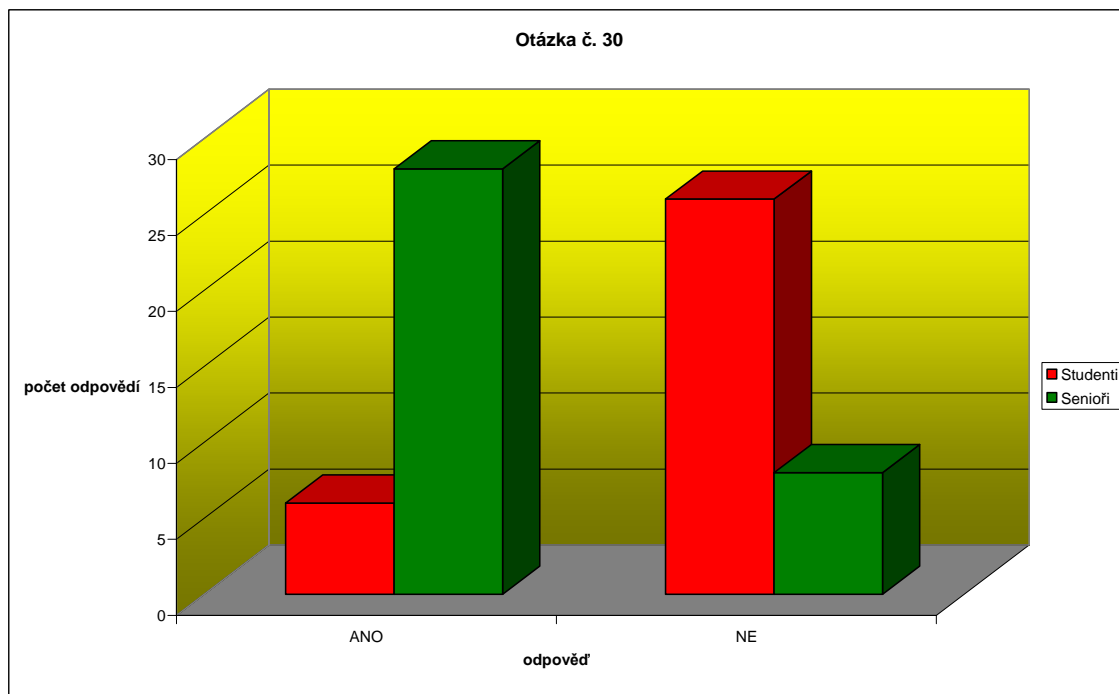

Zdroj: vlastní výzkum

Z výše uvedeného grafu 15 vyplývá, že 13 studentů (38%) tráví tento den zapalováním svíčky na hřbitově, 5 respondentů (15%) zapaluje svíčku za zemřelého doma, žádný z nich jej netráví setkáním s rodinou či vzpomínáním na zemřelého a 16 respondentů (47%) tento den tráví jako každý jiný den.

Celkem 22 seniorů (65%) v tento den chodí na hřbitov a zapaluje svíčku na hrobě, 10 respondentů (29%) zapaluje svíčku za zemřelého doma a 2 respondenti (6%) jej tráví setkáním s rodinou a vzpomínáním.

Graf 16: Víte, proč se na svátek Všech věrných zemřelých rozsvěcejí svíčky?

Zdroj: vlastní výzkum

Z výsledků grafu 16 můžeme říci, že na tuto odpověď znalo správnou odpověď celkem 6 respondentů (18%) z řad studentů, zbylí respondenti (28 studentů) opovědělo za b), tedy ne.

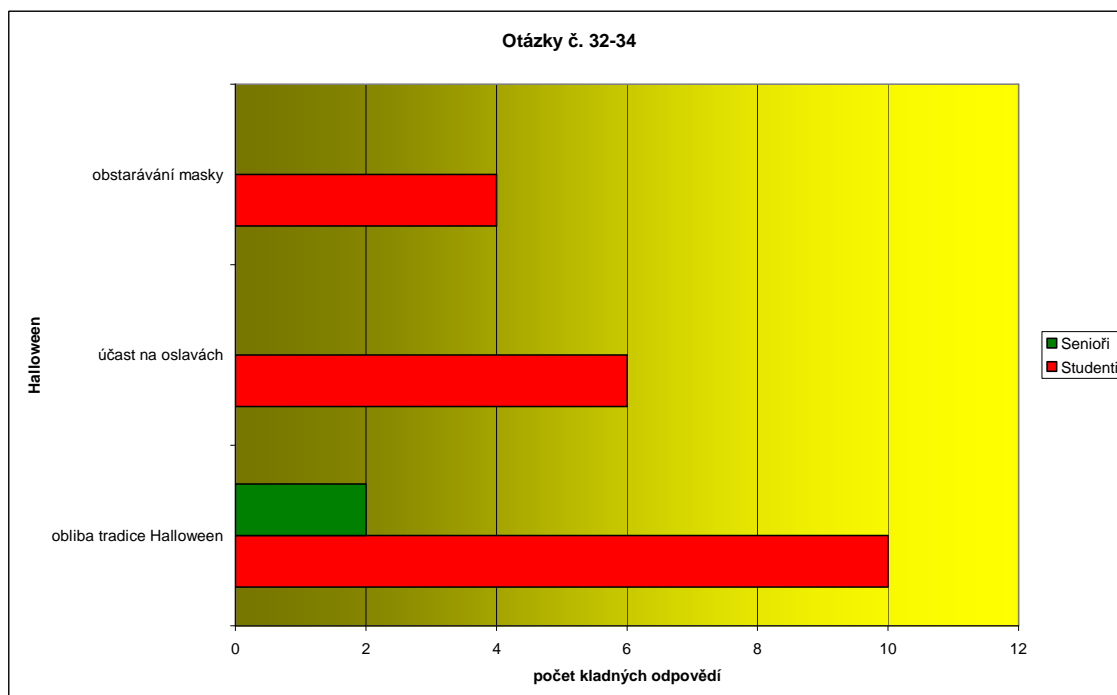
Ze seniorů vědělo správnou odpověď celkem 28 respondentů (82%) a zbylí respondenti uvedli, že odpověď neznají.

Následující otázka byla určena pro respondenty, kteří odpověděli kladně na otázku č. 29, ve které celkem 13 respondentů z řad studentů uvedlo, že na dušičky zapalují svíčky na hrobech. Z tohoto počtu, celkem 2 respondenti (15%) zapalují svíčky i na cizích hrobech. Z řad seniorů uvedlo v otázce č. 29 celkem 22 respondentů, že v tento den zapalují na hrobech svíčky. Z tohoto celkového počtu jich 18 (82%) uvedlo, že zapalují svíčky i na cizích hrobech.

Graf 17: Líbí se Vám tradice Halloween?

Účastníte se oslav Halloweenu?

Obstaráváte si na Halloween masku?

Zdroj: vlastní výzkum

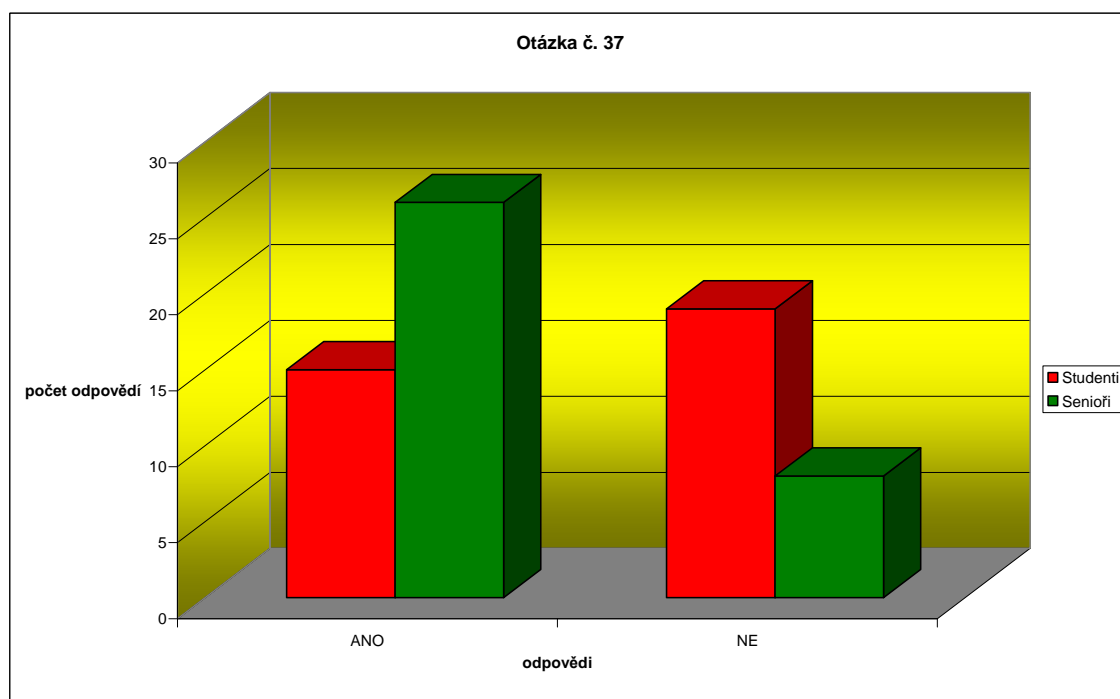
Uvedený graf 17 v sobě zahrnuje odpovědi na otázky týkající se svátku Halloween. Z výsledků vyplynulo, že tradice Halloween je oblíbená celkem u 10 (29%) studentů, celkem 6 respondentů (18%) se v tento den účastní oslav tohoto svátku a 4 respondenti (12%) si obstarávají na Halloween masku.

Ze seniorů se tato novodobá tradice těší oblibě pouze u 2 respondentů (6%), žádný z respondentů si neobstarává masku, ani se neúčastní oslav Halloweenu.

Otázka číslo 35 se zaměřovala na míru povědomí ohledně místa původu traice Halloween. Správně odpovědělo celkem 28 respondentů (82%) z řad studentů a 17 respondentů (50%) z řad seniorů.

V následné otázce, kde bylo možné označit více odpovědí, měli respondenti uvést, co vše si vybaví při slově Vánoce. U studentů se nejčastěji objevovala odpověď d), tedy snaha udělat druhému radost dárkem, a odpověď e), tedy sledování pohádek, požívání cukroví a relaxace. Dále zmínili i možnost b), tedy společnost se svými nejbližšími a dále pak také stres při nakupování. Senioři si nejčastěji spojují Vánoce se společným setkáním rodiny a snahou udělat druhému radost. Dále se vyskytovala také odpověď c), tedy zimní úklid a pečení cukroví a odpověď e) sledováním pohádek, požíváním cukroví a relaxací. Nejméně si pod tímto pojmem představují stres z nakupování dárků.

Graf 18: Dáváte si do vázy barborky?

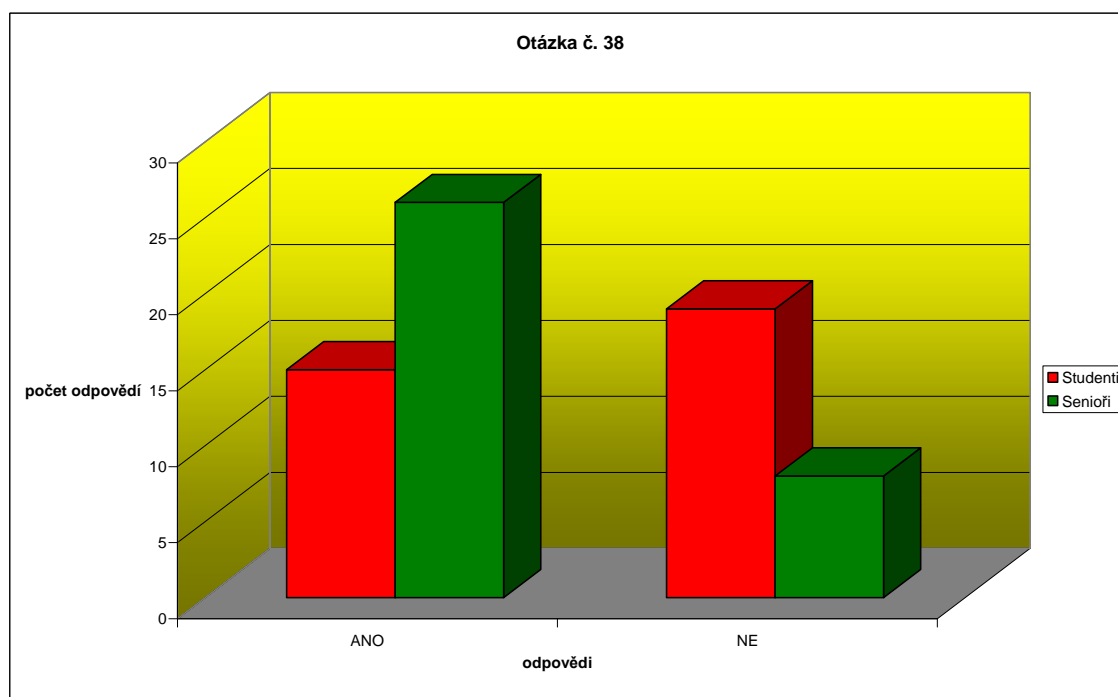

Zdroj: vlastní výzkum

Z uvedeného grafu 18 vyplývá, že dohromady 15 studentů (44%) si, dle tradice, do vázy barborky dávají. 19 respondentů (56%) tento zvyk nedodržuje.

Celkem 26 respondentů (76%) z řad seniorů tuto tradici každoročně dodržuje, naopak 8 seniorů (24%) ne.

Graf 19: Slavíte svátek sv. Mikuláše?

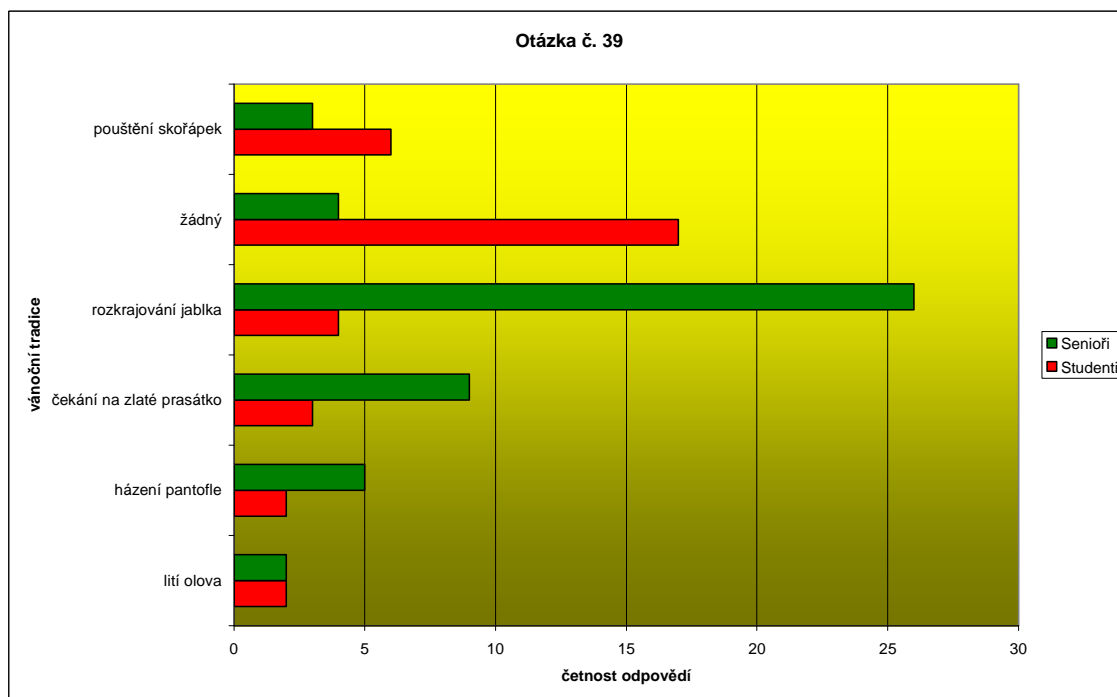

Zdroj: vlastní výzkum

Z uvedeného grafu 19 můžeme vidět, že 15 respondentů (44%) z řad studentů slaví svátek sv. Mikuláše, naopak 19 respondentů (56%) tuto tradici nedodržíje.

U seniorů dodržíje tuto tradici v tento den celkem 26 respondentů (76%) a 8 respondentů (24%) uvedlo, že tuto tradici nedodržíje.

Graf 20: Dodržujete na štědrý den vždy některý ze zvyků?

Zdroj: vlastní výzkum

V této otázce mohli respondenti označit více odpovědí.

Jak vyplývá z grafu 20, studenti nejčastěji označovali odpověď, že nedodržují žádný štědrovečerní zvyk, na rozdíl od seniorů, kteří tuto možnost uvedli jen ve 4 případech. Nejčastější zvyk uváděný u seniorů bylo rozkrajování jablka, čekání na zlaté prasátko a házení pantofle. U studentů se objevoval často zvyk pouštění skořápek a rozkrajování jablka.

Graf 21: Máte doma vánoční stromeček?

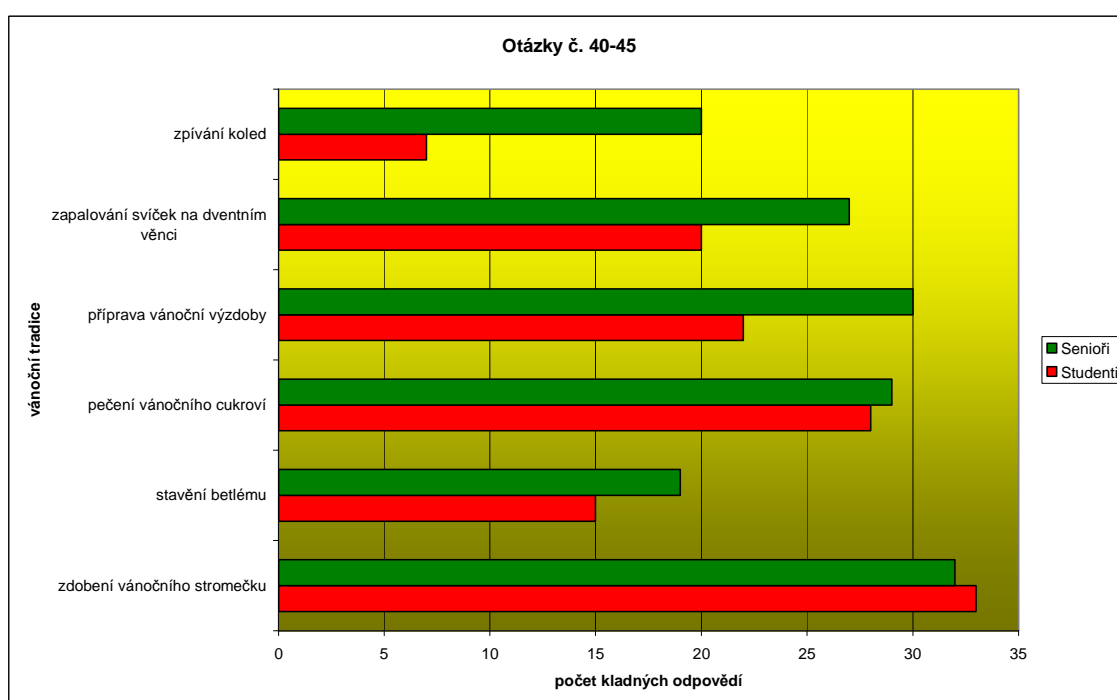
Stavíte doma Betlém?

Peče se u Vás doma na Vánoce vánoční cukroví?

Děláte vánoční výzdobu?

Zapalujete svíčky na adventním věnci?

Zpíváte o Vánocích koledy?

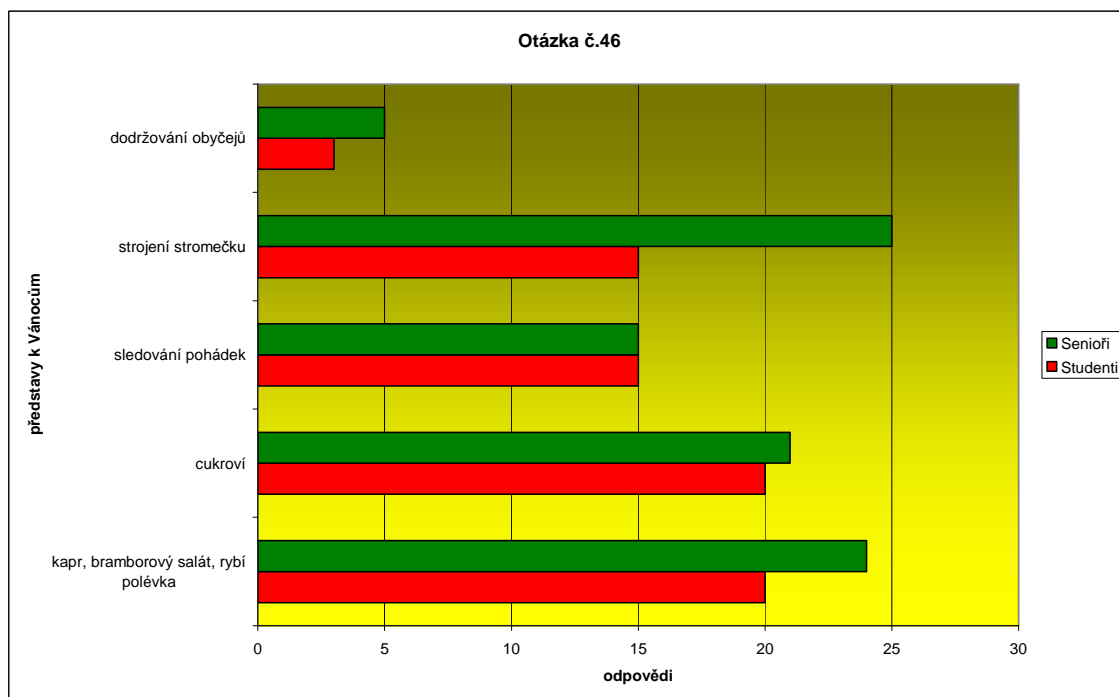
Zdroj: vlastní výzkum

Uvedený graf 21 prezentuje, jaké z uvedených vánočních zvyků (zpívání koled, zapalování svíček na adventním kalendáři, příprava vánoční výzdoby, pečení vánočního cukroví, stavění betlému, zdobení vánočního stromečku) jsou u respondentů v tento svátečný čas dodržovány. Z uvedených výsledků můžeme vidět, že celkem u 7 respondentů (21%) z řad studentů se o Vánocích zpívají koledy, 20 respondentů (59%) zapaluje svíčky na adventním věnci, 22 respondentů (65%) připravuje vánoční výzdobu,

28 respondentů (82%) peče doma vánoční cukroví, 15 respondentů (44%) staví doma Betlém a 33 respondentů (97%) zdobí doma vánoční stromeček.

U respondentů z řad seniorů se vánoční koledy zpívají ve 20 případech (59%), 27 respondentů (79%) zapaluje svíčky na adventním věnci, 30 respondentů (88%) chystá doma vánoční výzdobu, 29 respondentů (85%) peče o Vánocích cukroví, 19 respondentů (56%) staví Betlém a 32 respondentů (94%) zdobí Vánoční stromeček.

Graf 22: O Štědrém dni podle Vás nesmí chybět:

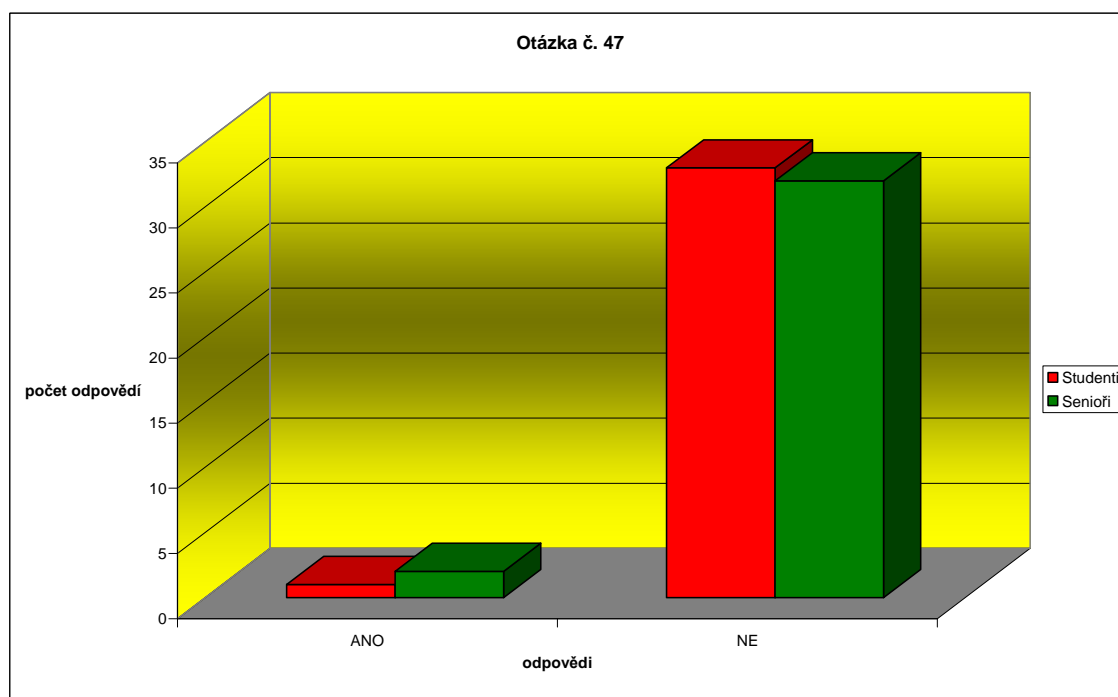
Zdroj: vlastní výzkum

V této otázce mohli respondenti označit více otázek.

Jak můžeme vidět na uvedeném grafu 22, dle studentů nesmí o Štědrém dni chybět štědrovečerní večeře (kapr, bramborový salát, rybí polévka), cukroví, dále sledování pohádek a strojení vánočního stromečku. Někteří respondenti uvedli i odpověď e) tedy dodržování obyčejů.

Senioři si nedokážou štědrý den představit bez strojení stromečku, štědrovečerní večeře a cukroví. Dále také bez sledování pohádek a dodržování obyčejů.

Graf 23: Chodíte o svátku sv. Štěpána koledovat?

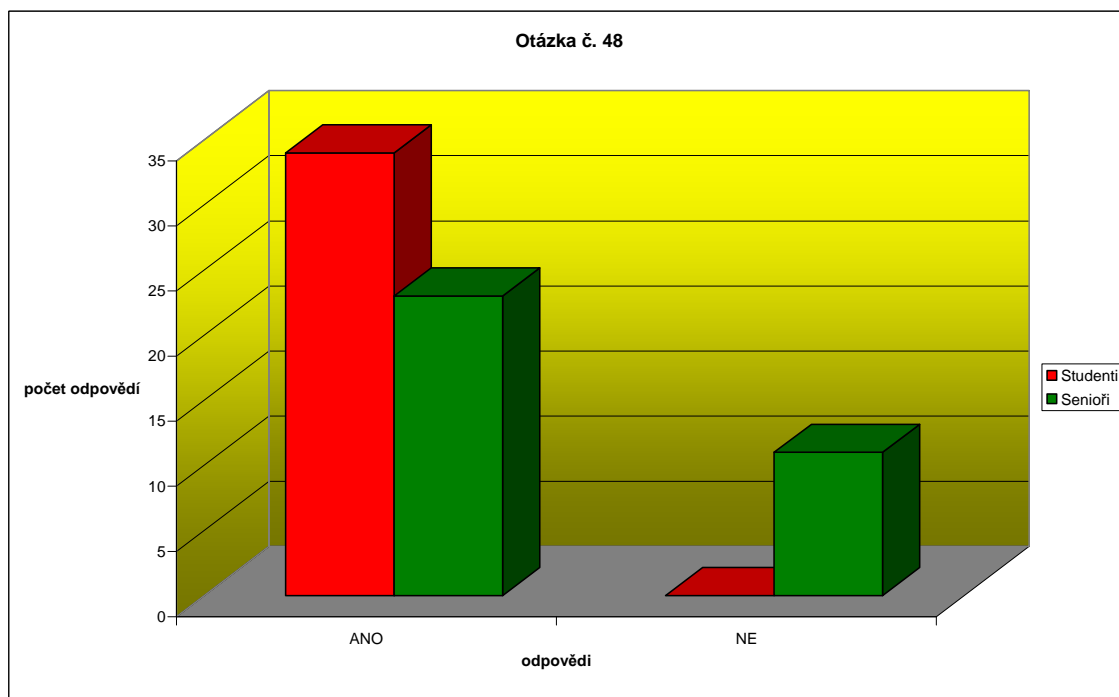

Zdroj: vlastní výzkum

Z uvedeného grafu 23 vyplývá, že o svátku sv. Štěpána chodí ze studentů koledovat pouze 1 respondent (3%), zbytek respondentů (33 respondentů) tuto tradici nedodrží.

Z řad seniorů je tento obyčej dodržován u 2 respondentů (6%), u zbylých respondentů dodržován není.

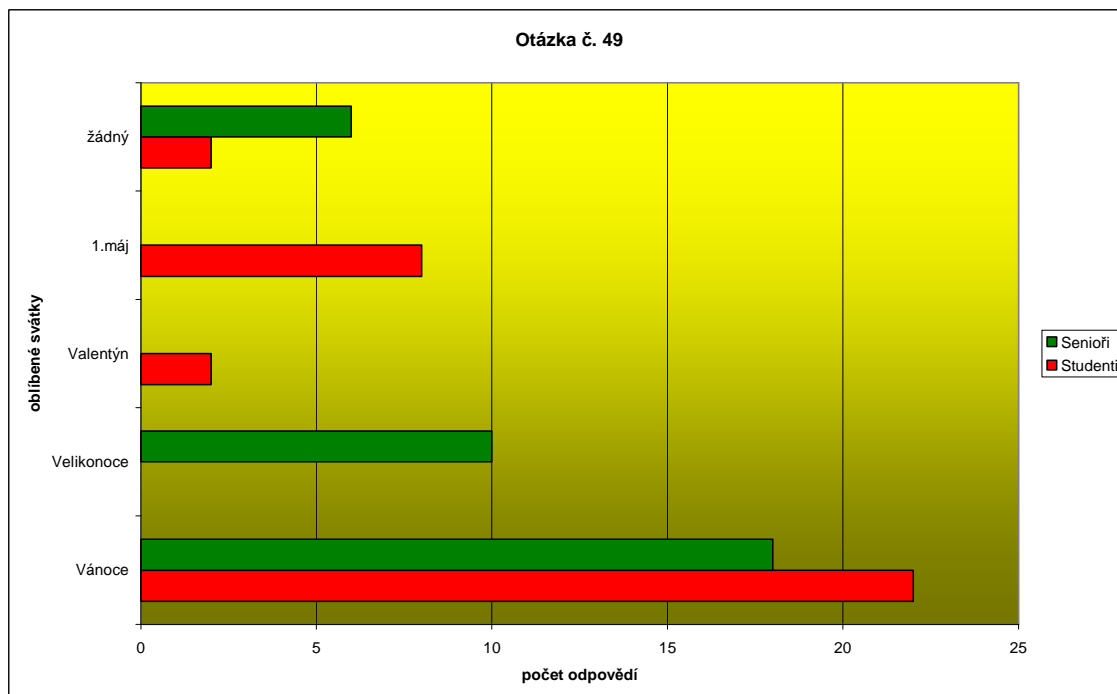
Graf 24: Slavíte Silvestra?

Zdroj: vlastní výzkum

Z grafu 24 plyne, že Silvestra slaví všichni respondenti (100%) z řad studentů a z řad seniorů slaví tento zvyk celkem 23 respondentů (68%).

Graf 25: Jaký je Váš nejoblíbenější svátek a s ním spojená tradice z celého roku?

Zdroj: vlastní výzkum

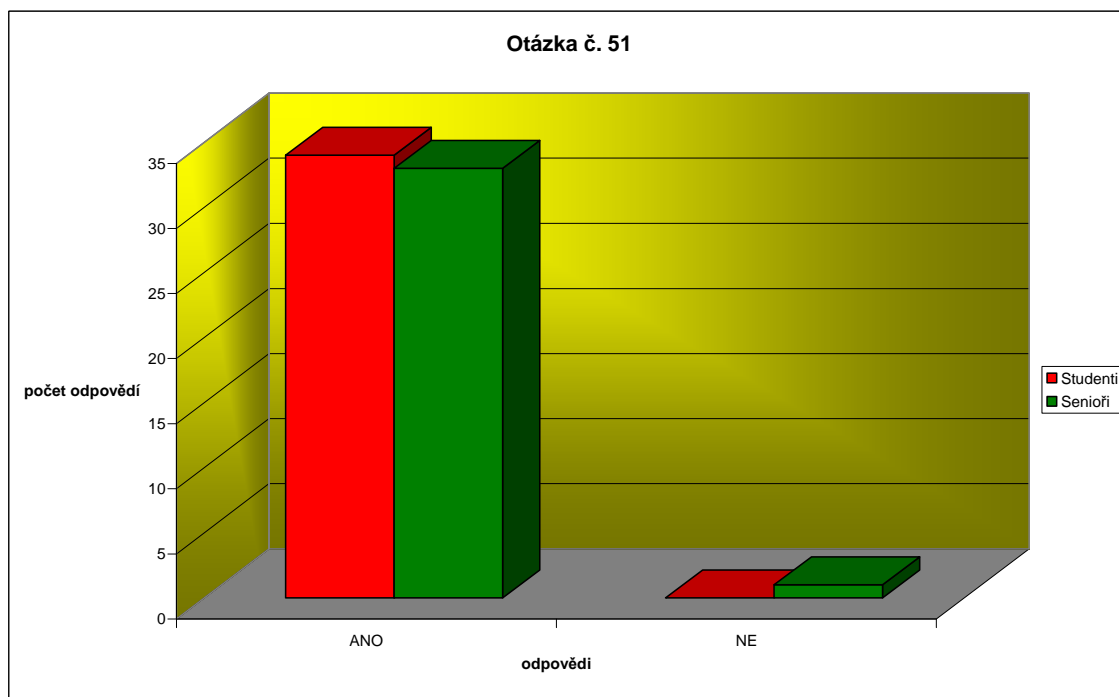
Graf 25 nám prezentuje odpovědi studentů a seniorů ohledně jejich nejoblíbenějšího svátku v roce. Mezi studenty jsou nejoblíbenějším svátkem v roce Vánoce (22 respondentů, tedy 65%), dále potom 1. máj (8 respondentů, tedy 24%) a Sv. Valentýn (2 respondenti, tedy 6%). 2 respondenti uvedli, že nemají žádný oblíbený svátek.

Nejpopulárnějším svátkem u seniorů jsou také Vánoce (18 respondentů, tedy 53%), dále Velikonoce (10 respondentů, tedy 29%) 6 respondentů (18%) uvedlo, že nemají žádný oblíbený svátek.

V otázce č. 50 respondenti uváděli, z jakého důvodu mají nejraději právě tu tradici, kterou uvedli v předchozí otázce. Z 22 respondentů z řad studentů, kteří uvedli, že jejich nejoblíbenějším svátkem jsou Vánoce, 16 respondentů (73%) uvedlo, že je to z důvodu, že se sejde celá rodina, 4 respondentům (18%) se na Vánocích líbí, že je to doba klidu a pohody a 2 respondenti (9%) uvedli, že mají nejraději Vánoce z důvodu atmosféry. Z 8 studentů, jejichž nejoblíbenějším svátkem je 1. Máj, uvádějí jako důvod, že se jedná o český svátek lásky. Oba dva respondenti, kteří uvedli jako nejoblíbenější svátek Sv. Valentýn uvádějí, že jej mají rádi z důvodu dárků a svátku lásky.

Z 18 respondentů z řad seniorů, jich 14 (78%) uvádí jako důvod oblíbenosti, že se jedná o rodinné svátky a 4 respondenti (22%) mají Vánoce rádi kvůli atmosféře a posvátnosti doby. Z 10 respondentů, kteří uvedli jako nejoblíbenější svátek Velikonoce, celkem 8 respondentů (80%) uvádí, že je mají rádi z důvodu příchodu jara a 2 respondenti (20%) jej zvolili jako nejoblíbenější z důvodu připomenutí Ježíše Krista.

Graf 26: Myslíte si, že v dnešní době má smysl dodržovat tradice?

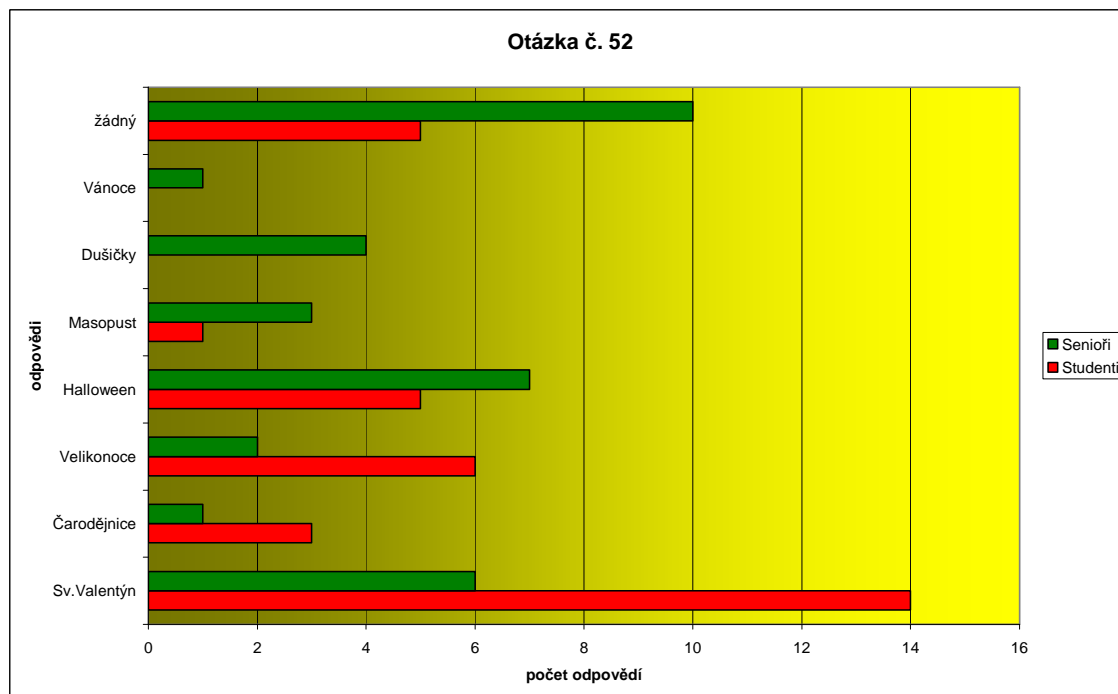
Zdroj: vlastní výzkum

Z grafu 26 je zřetelně vidět, že všichni studenti odpověděli ano, tedy, že dodržování tradic je důležité.

Z řad seniorů si myslí, že tradice jsou důležité celkem 33 respondentů.

Graf 27 Jaký svátek a s ním spojenou tradici z celého roku rádi nemáte?

Zdroj: vlastní výzkum

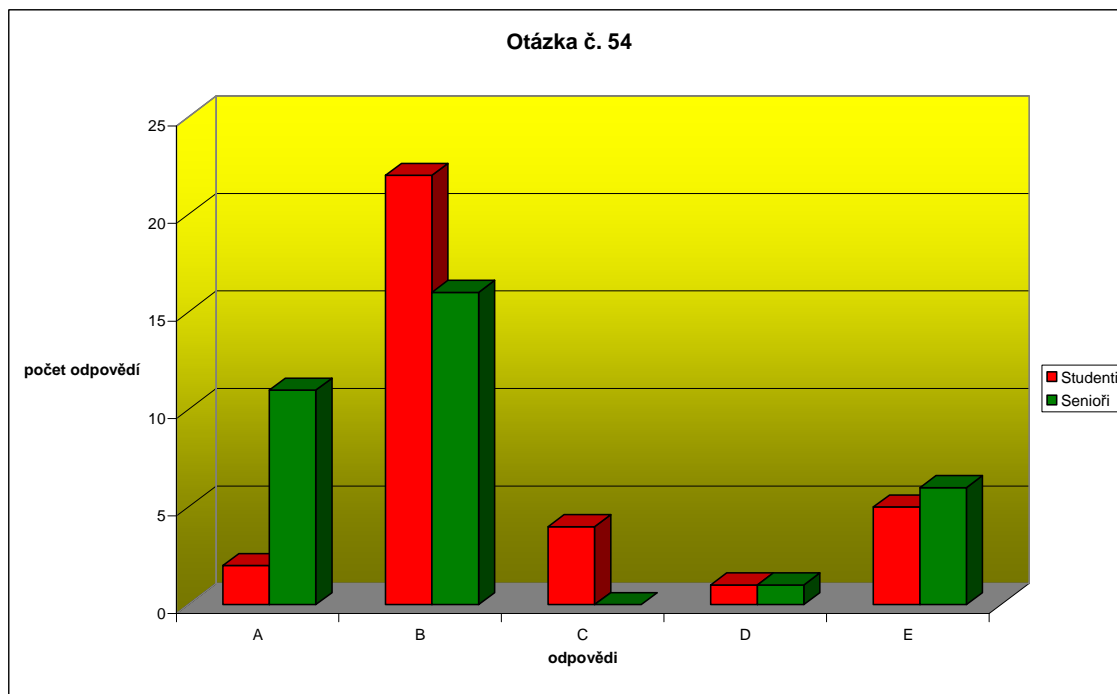
Z grafu 27 vyplývá, že celkem 14 respondentů (41%) z řad studentů nemá rádo svátek sv. Valentýna, 3 respondenti (9%) nemají rádi tradici pálení čarodějnic, 6 respondentů (18%) nemá rádo Velikonoce, 5 respondentů (15%) uvádí Halloween, 1 respondent (3%) odpověděl, že nemá rád Masopust a celkem 5 respondentů (15%) uvedlo, že není žádný svátek, který by neměli rádi.

Celkem 6 seniorů (18%) nemá rádo svátek sv. Valentýna, 7 respondentů (21%) uvedlo Halloween, 5 respondentů (15%) odpovědělo, že Masopust, 4 respondenti (12%) zmínili Dušičky, 1 respondent (3%) odpověděl, že Vánoce, 2 respondenti (6%) nemají rádi Velikonoce a celkem 10 respondentů (29%) uvedlo, že není žádný svátek, který by neměli rádi.

V otázce č. 53 měli respondenti odůvodnit, proč nemají rádi právě tu tradici, kterou uvedli v předcházející otázce. Z celkového počtu 14 respondentů, kteří nemají rádi svátek sv. Valentýna jich 7 (50%) uvádí jako důvod, že se jedná o lásku na povel a komerci, 5 respondentů (15%) uvádí, že se nejedná o české zvyky a 2 respondentům (6%) se nelíbí, že v určitý den se od nich očekává, že budou dodržovat nějakou tradici. Z 3 respondentů, kteří nemají rádi pálení čarodějnic, všichni odpovídají, že se jim tento zvyk zkrátka nelíbí. Všech 6 respondentů, kteří nemají rádi Velikonoce, uvádějí, že je nebaví barvení kraslic a z toho důvodu nemají tento svátek rádi. Všech 5 respondentů uvádějících Halloween, jej nemají rádi, protože se nejedná o český svátek. 1 respondent uvedl, že nemá rád Masopust z důvodu masek.

Z celkem 6 seniorů, kteří nemají rádi svátek sv. Valentýna, všichni respondenti uvádí, že jej nemají rádi z důvodu, že se nejedná o český svátek a ze stejného důvodu uvádí 7 respondentů, že nemají rádi tradici Halloween. 5 respondentů uvádějících Masopust napsalo, že tento čas nemají rádi kvůli špatným vzpomínkám, ze 4 respondentů, kteří uvedli Dušičky, se 2 respondenti (50%) domnívají, že se jedná o smutný a skličující svátek a 2 respondenti (50%) důvod neuvedli. 1 respondent nemá rád Vánoce z důvodu pocitu osamění, 2 respondenti nemají rádi Velikonoce, protože neradi barví vejce.

Graf 28: Vnímáte skutečnost, že vánoční a velikonoční zboží se objevuje na trhu s několikaměsíčním předstihem jako tradice?

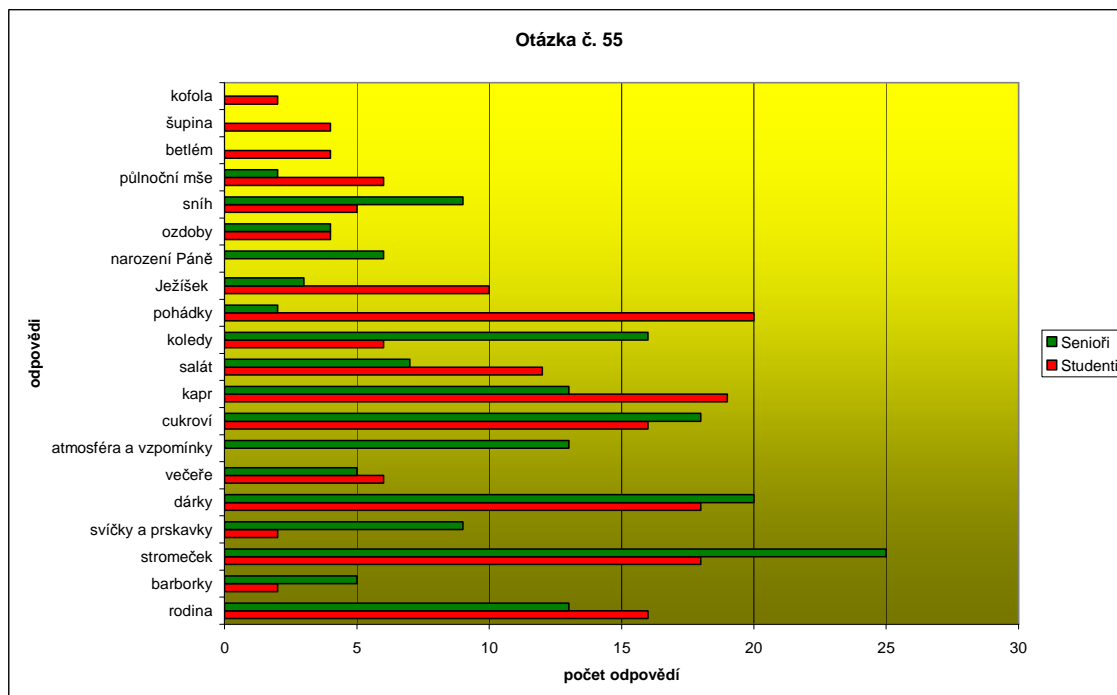

Zdroj: vlastní výzkum

Graf 28 nám ukazuje výsledky plynoucí z odpovědí respondentů ohledně jejich názorů o výskytu tradičního zboží uváděného na trh s většinou několikaměsíčním předstihem. Celkem 22 studentů (65%) vnímá jako tradici to, že vánoční nebo velikonoční zboží se objevuje na trhu s několikaměsíčním předstihem a vadí jim to. 2 respondenti (6%) vnímají tuto skutečnost také již jako tradici, ale nevadí jim to. 4 respondenti to jako tradici nevnímají, 2 (6%) respondenti uvedli, že neví a 4 respondentů (12%) zvolilo odpověď, že je jim to jedno.

Počet respondentů, kteří tuto skutečnost vnímají již jako tradici a vadí jim to je celkem 15 (44%), respondentů, kteří ji také vnímají, ale nevadí jim to, je celkově 10 (29%). 2 respondenti (6%) uvedli, že neví a 5 respondentům (15%) je to jedno.

Graf 29: Napište 5 slov, která se Vám vybaví při slově Vánoce

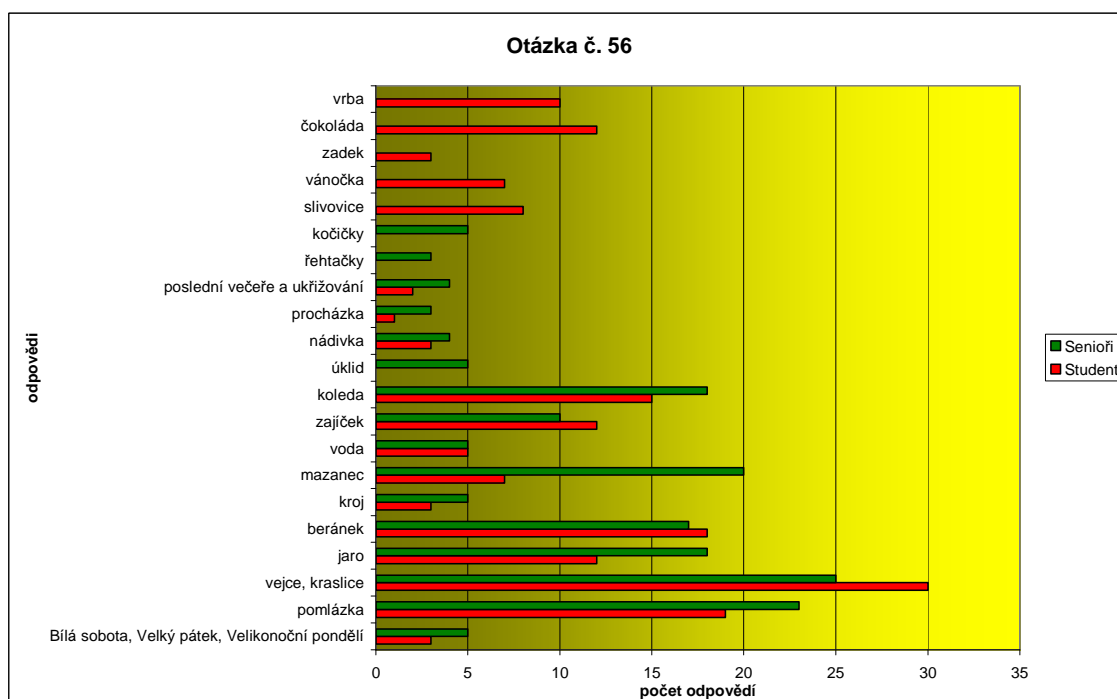

Zdroj: vlastní výzkum

Z grafu 29 plyne, že mezi 5 slov, která napadnou studenty, patří: pohádky (20 respondentů), kapr (19 respondentů), dárky a stromeček (18 respondentů), rodina (16 respondentů) a salát (12 respondentů). Dále uváděli respondenti slova: Ježíšek (10 respondentů), půlnoční mše, koledy a večeře (6 respondentů), sníh (5 respondentů), ozdoby, Betlém a šupina (4 respondenti), barborky, svíčky s prskavkami a kotila (2 respondenti).

U respondentů z řad seniorů patří mezi 5 slov, která si spojují s Vánocemi: stromeček (25 respondentů), dárky (20 respondentů), cukroví (18 respondentů), koledy (16 respondentů) a rodina, atmosféra a vzpomínky a kapr (13 respondentů). Dále uváděli respondenti slova: svíčky s prskavkami a sníh (9 respondentů), salát (7 respondentů), narození Páně (6 respondentů), barborky a večeře (5 respondentů), ozdoby (4 respondenti), Ježíšek (3 respondenti), pohádky a půlnoční mše (2 respondenti).

Graf 30: Napište 5 slov, která se Vám vybaví při slově Velikonoce:

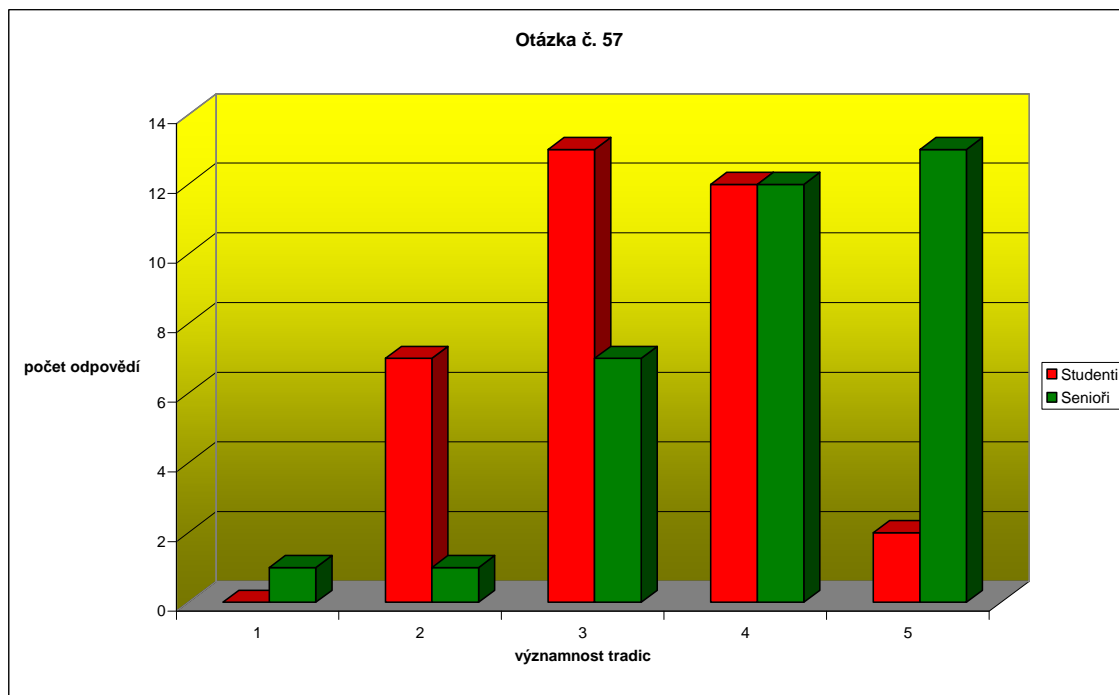

Zdroj: vlastní výzkum

Z grafu 30 vyplývá, že na prvních pěti místech slov, která si studenti vybaví při slově Velikonoce, jsou: kraslice (30 respondentů), pomlázka (19 respondentů), beránek (18 respondentů), koleda (15 respondentů) a současně jaro, zajíček a čokoláda (shodně 12 respondentů). Na dalších místech se pak umístila symbolická slova vrba (10 respondentů), slivovice (8 respondentů), vánočka a mazanec (7 respondentů), voda (5 respondentů), zadek, nádivka, kroj a Bílá sobota, Velký pátek, Velikonoční pondělí (3 respondenti), poslední večeře a ukřižování (2 respondenti).

U seniorů se na prvních pěti místech umístila slova: kraslice (25 respondentů), pomlázka (23 respondentů), mazanec (20 respondentů), koleda (18 respondentů) a beránek (17 respondentů). Dále pak zajíček (10 respondentů), kroj, voda, úklid, kočičky a Bílá sobota, Velký pátek, Velikonoční pondělí (5 respondentů), nádivka a poslední večeře a ukřižování (4 respondenti) a řehtačky (3 respondenti)

Graf 31: Domníváte se, že dodržování tradic má pro člověka význam:

Zdroj: vlastní výzkum

Z uvedeného grafu 31 můžeme vidět, že 7 respondentů (21%) z řad studentů hodnotí význam tradic na stupnici hodnotou 2, 13 respondentů (38%) hodnotou 3, 12 respondentů (35%) hodnotou 4 a 2 respondenti (6%) hodnotou 5.

1 senior (3%) ohodnocuje význam tradic na stupnici hodnotou 1 a 1 senior (3%) hodnotou 2, 7 seniorů (21%) hodnotou 3, 12 respondentů (35%) hodnotou 4 a 13 seniorů (38%) hodnotou 5.

5 DISKUZE

Vzhledem k tomu, že se jednalo spíše o pilotáž, tedy jakýsi průnik do problematiky, nemůžeme s jistotou říci, že se konkrétní hypotézy potvrdily, ani je nemůžeme s jistotou vyvrátit. Je to způsobeno zejména malým výzkumným souborem. Domnívám se ale, že můžeme předpokládat, že pokud by se jednalo o výzkum, hypotézy by potvrzeny byly.

Z výzkumu vyplývá, že první stanovená hypotéza - S nižším věkem občanů České republiky klesá zájem o dodržování českých tradic, by se potvrdila. V otázkách č. 10, 13, 17, 19, 20, 21, 22, 26, 29, 31, 37, 38, 41, 42, 43, 44 a 45, které byly zaměřeny na dodržování nejrůznějších tradic v roce, se ukázalo, že tyto tradice jsou více dodržovány respondenty z řad seniorů. Otázka č. 57, která byla zaměřena na to, jaký význam přikládají jednotlivé skupiny respondentů dodržování tradic, nám ukázala, že dle seniorů má dodržování tradic v současné společnosti větší význam než pro respondenty z řad studentů.

Druhá stanovená hypotéza – Mladí lidé mají větší povědomí o převzatých tradicích než českých tradicích by se se nám potvrdila zejména v otázkách č. 12 a 30 a 11, které byly zaměřeny na znalosti o českých tradicích. Dále také v otázkách číslo 14, 15 a 35, což byly otázky zaměřené na znalosti o novodobých tradicích přicházejících z ciziny.

Z otázek č. 8 a 9 vyšlo najevo, že rozdíl mezi studenty, kteří si dávají a nedávají novoroční předsevzetí, je vcelku zanedbatelný. Naproti tomu u skupiny seniorů se ukázalo, že novoroční předsevzetí si dávají pouze 2 respondenti. Způsob oslav Nového roku se u obou vybraných skupin také příliš neliší, pouze respondenti z řad studentů častěji nedodržují v tento den žádnou tradici. Tato skutečnost mne příliš nepřekvapila, neboť výsledek souvisí, dle mého názoru, zejména s věkem respondentů. Předpokládám totiž, že mladí lidé na začátku svého života mají větší tendence dávat si předsevzetí a snažit se tak dosáhnout nějaké změny ve svém životě.

Otázky týkající se znalostí respondentů ať už ohledně Tří králů nebo Hromnic ukázaly, že znalosti seniorů jsou v této oblasti hlubší. Myslím si, že je to zejména tím, že zvyky spojené např. s Hromnicemi patří již k minulosti a nikdo je neobnovuje ani nepřipomíná. To, že o tomto dni mají větší povědomí právě senioři by také mohl vysvětlovat fakt, že v řadách seniorů jsou více zastoupeni věřící, pro které je tento den významný.

Na Hromnice se koná jeden z nejslavnějších průvodů v římskokatolické liturgii, při které účastníci nesou rozžhavené svíce, symbol Krista (21).

Z otázky č. 13 vyplynulo, že v současné době se masopustního průvodu účastní pouze 2 respondenti ze studentů a ze seniorů odpovědělo kladně pouze 6. Ovšem 20 respondentů uvedlo, že v minulosti se tohoto průvodu účastnili pravidelně.

Tento výsledek odpovídá skutečnosti, že zejména v minulosti bylo masopustní období vnímáno jako ventil života. Lidé, kteří se celý rok museli řídit dle přesných pravidel a regulí vnímali tento čas jako období chaosu a zmatku, obdobím, kdy se mohou překračovat normy běžného života. Velmi často tomu napomáhala i politická situace, a tak se v průvodech symbolicky zobrazovali např. úředníci a parodovaly se jejich špatné vlastnosti. (26)

Dnešní doba je dobou uvolněnější, kdy se lidé sice také musí řídit dle pravidel a norem společnosti, ale doba je přeci jen méně konvenční a umožňuje uvolnění i v jiném čase než právě o masopustu.

Skupina otázek věnující se svátku sv. Valentýna nám ukázala, že i přesto, že mladí lidé mají o tomto svátku více vědomostí než senioři, ani oni u nich se netěší velké oblibě a to, zejména z důvodu, že se nejedná o českou tradici. Poměrně velká skupina respondentů jej také uvedla jako nejméně oblíbený zvyk během roku. Důvodem je jak už jsem uvedla, to, že se jedná o příchozí, tedy nečeský svátek, který je ve velké míře spojen zejména s velkou komercí a propagací ze strany obchodníků.

Otázky zabývající se Velikonocemi, ať už se jednalo o otázky zaměřené na zvyky, tradiční pokrmy či symboly Velikonoc nám ukázaly, že většina studentů se v tento čas zapojuje, alespoň v malé míře do jejich průběhu, i když zájem o Velikonoce u mladší

generace je menší než u seniorů.

Chmelař ve své diplomové práci uvádí, že mnoho velikonočních zvyků a obyčejů úplně vymizela z důvodu technického i společenského vlivu, což má za následek úpadek povědomí o nich. Uvádí také, že pro mnohé je velmi těžké pochopit křesťanské vnímání těchto svátků a tyto dny tak nesprávně bývají vnímány jako dny volna bez významového obzvláštění tohoto času (6).

S tímto tvrzením se ztotožňuji, myslím, že mladí lidé vnímají tento čas jako čas prázdnin a volna, maximálně obzvláštěném pečením beránka, pletením (v dnešní době možná spíše koupením) pomlázky a zdobením vajec. Vzhledem k tomu, že většina studentů se považuje za nevěřící, nedá se předpokládat, že by k tomuto období získali nějaký bližší vztah.

Otázka č. 25 ohledně účasti na pálení čarodějnic nám ukázala, že se této tradice účastní více studenti (24 respondentů) než senioři (6 respondentů), ale je nutno brát v úvahu, že 20 seniorů uvedlo, že v minulosti se oslav účastnili. Tomuto tvrzení odpovídá i skutečnost, že tato tradice slouží v dnešní době spíše jako zábava pro děti a mládež doprovázená soutěžemi o nejlepší masku čarodějnice, hudbou a tancem, jak uvádí ve své knize Vondrušková (26).

Část otázek zaměřených na máj nám ukázala, že zvyk stavění májek už mladým lidem nic neříká, a že tento čas vnímají více jako svátek lásky a zamilovaných. Stejně jako studenti, si i senioři tento zvyk spojují s láskou a většina z nich dodala, že v minulosti jej také dodržovala. Odpovědi respondentů mne nepřekvapili, neboť jsem toho názoru, že stavění májek začíná bohužel již pomalu patřit k minulosti a objevuje se již pouze zejména na vesnicích, kde je tato tradice zakořeněna.

Z otázek týkajících se dušiček a Halloweenu vyplynulo, že mladí lidé mají sice větší povědomí o tradici Halloween, ale stejně jako u seniorů, se u nich tento zvyk netěší příliš velké oblibě, a to, právě z toho důvodu, že se nejedná o českou tradici.

Tomuto výsledku odpovídá i mínění sociologa a praktikujícího katolíka Tomáš Halíka, kterému se tato tradice také nezamlouvá a je toho názoru, že mnohem větší hloubku má náš svátek ticha a zamyšlení (dušičky) (31).

Tradicí zapalování svíček na hrobech zemřelých u nás v dnešní době dodržuje mnohem více seniorů než studentů, na což může mít do určité míry i fakt, že patříme mezi země, kde žije více ateistů než věřících lidí a i v dotazníkovém šetření byly věřící zastoupeni v mnohem menší míře.

Vliv na tuto skutečnost může mít i fakt, že i v dnešní společnosti je téma smrti stále do určité míry mezi lidmi tabuizováno a tedy i uctívání památky zesnulých je pro velkou část lidí vyloučeným tématem (31).

Halík je však toho názoru, že tento den, by se měl stát zejména rodinným svátkem, kdy by se smrt měla přestat tabuizovat, a lidé by si měli připustit, že mrtví do našeho života patří, což je vlastně poselstvím této tradice (31).

Otázky 36 – 46 se zaměřovaly na vánoční problematiku, tedy na různé zvyky a obyčeje dodržované v tento čas, dále na chystané tradiční pokrmy, symboliku Vánoc, apod. Vyšlo najevo, že studenti ve většině případů nedodržují žádný štědrovečerní obyčej oproti seniorům, kteří v tento den většinou alespoň jeden zvyk dodržují. Naproti tomu nikdo z obou skupin respondentů si nedokáže tento den představit bez slavnostní štědrovečerní večeře a vánočního cukroví. V tomto období se u obou skupin zdobí vánoční stromeček, peče vánoční cukroví a chystá vánoční výzdoba. Pro většinu studentů i seniorů jsou Vánoce dobou, kdy chtějí udělat druhému radost dárkem, časem volna a relaxací či společným setkáním se svými blízkými. Význam Vánoc, respektive s jakým symbolem si je respondenti spojují, je u obou skupin podobný. Často se vyskytovala symbolika rodiny, což mně osobně zejména u mladých lidí překvapilo. Očekávala jsem, že především jako rodinné svátky vnímá tento čas daleko nižší počet studentů.

Tento výsledek by ale odpovídal skutečnosti, že Vánoce se v České republice slaví především jako svátky domova a rodiny a v hlubším smyslu je můžeme považovat právě za slavnost lidské rodiny a za oslavu domova (10).

Na sv. Štěpána chodí koledovat naprosté minimum respondentů, což dle mého názoru, může předznamenat v brzké době naprosté zapomenutí a dodržování této tradice.

Dle Jana Kellera vymizí tradice v momentě, kdy ztratí smysl pro ty, kdo ji pěstují.^a

A otázkou tedy je, zda právě v této tradici vidí ještě naše společnost smysl?

V otázce č. 49 měli respondenti uvést jejich nejoblíbenější svátek v roce. Nejoblíbenějším svátkem u studentů jsou Vánoce (65% respondentů), dále potom 1. máj (24% respondentů) a sv. Valentýn (6%). U seniorů jsou nejoblíbenějším svátkem také Vánoce (53% respondentů), dále Velikonoce (29% respondentů). Nejoblíbenějším svátkem obou skupin se tedy staly Vánoce, další pořadí se již u skupin respondentů lišilo. Oblibě se Vánoce těší zejména z toho důvodu, že se setká celá rodina, jedná se o dobu klidu a míru, která je naplněna posvátnou atmosférou.

Opět se nám tedy prokazuje, že všichni zúčastnění respondenti vnímají tento svátek a tradici za období patřící rodině.

V otázce č. 52 měli respondenti uvést, kterou tradici naopak rádi nemají. Studenti uvedli na prvním místě tradici sv. Valentýna (41% respondentů), na dalším místě pak Velikonoce (18% respondentů), Halloween (15% respondentů), pálení čarodějnic (9% respondentů), Masopust (3% respondentů), zbylí respondenti nemají žádnou neoblíbenou tradici v roce. Senioři uvedli na prvním místě Halloween (21% respondentů), na dalších místech pak tradici sv. Valentýna (18% respondentů), Masopust (15% respondentů), Dušičky (12% respondentů), Velikonoce (6% respondentů) a Vánoce (3% respondentů). Souhrnně se tedy dá říci, že obě skupiny respondentů nezávisle na věku nemají rádi cizí, nově přichozí svátky, ať už se jedná o sv. Valentýna nebo Halloween.

V otázce č. 54 měli senioři uvést, zda vnímají skutečnost, že se vánoční a velikonoční zboží objevuje na pultech s několikaměsíčním předstihem, a zda jim tato skutečnost vadí. Jako tradici tuto skutečnost vnímá přes polovinu studentů (65%) a těmto respondentům tato skutečnost také vadí. 6% respondentů to také vnímá již jako současnou tradici, ale nevadí jim to. 6% respondentů to jako tradici nevnímá a stejný počet uvedl, že neví. Zbylí respondenti uvedli, že je jim to jedno. U seniorů vnímá tuto skutečnost jako tradici a zároveň jim tato skutečnost vadí celkem 44%, 29% seniorů

---

^a příloha 2

tuto skutečnost také vnímá, ale nevadí jim. 6% respondentů neví a 15% je to jedno. Z uvedených odpovědí vyplývá, že přes polovinu studentů vnímá tento fakt jako tradici, zatímco u seniorů je to pod polovinu respondentů.

V otázce č. 55 uváděli respondenti 5 slov, která se jim vybaví při slově Vánoce. Mezi prvních 5 slov patří: pohádky (20 respondentů), kapr (19 respondentů), dárky a stromeček (18 respondentů), rodina (16 respondentů) a salát (12 respondentů). U seniorů se mezi 5 nejčastějšími slovy vyskytovala slova: stromeček (25 respondentů), dárky (20 respondentů), cukroví (18 respondentů), koledy (16 respondentů) a rodina, atmosféra a vzpomínky a kapr (13 respondentů). Vánoční stromeček, kapr, rodina a dárky se vyskytují na prvních místech u obou skupin respondentů.

Následující otázka měla reflektovat symboly, které si spojují respondenti s Velikonocemi, a tak měli uvést 5 slov, která si vybaví při slově Velikonoce. Na prvních pěti místech slov, která si studenti vybaví při slově Velikonoce, jsou: kraslice (30 respondentů), pomlázka (19 respondentů), beránek (18 respondentů), koleda (15 respondentů) a současně jaro, zajíček a čokoláda (shodně 12 respondentů). U seniorů se na prvních pěti místech umístila slova: kraslice (25 respondentů), pomlázka (23 respondentů), mazanec (20 respondentů), koleda (18 respondentů) a beránek (17 respondentů). U obou skupin se na prvních místech shodně objevovali slova kraslice a beránek, dále se v nejčastějších slovech v první pěti slovech shodli ve slovech beránek a koleda. Dále už se odpovědi jednotlivých skupin respondentů lišili. Myslím, že z odpovědí je patrné, že nejzákladnější symboly Velikonoc pro obě skupiny respondentů jsou do jisté míry totožné, z čehož lze, dle mého názoru, usuzovat, že představy o Velikonocích a jejich symbolech se příliš nemění. Odlišnosti lze spatřovat nejvíce v tom, že mladí lidé si s Velikonocemi spojují oslavy s alkoholem, zatímco s křesťanskou symbolikou minimálně.

Otázky č. 51 a 57 měly ukázat jaký, a zda vůbec nějaký význam, respondenti tradicím přiřkládají. Otázka č. 51 byla zaměřena na to, zda se respondenti domnívají, že v dnešní době má vůbec ještě smysl dodržovat tradice. Všichni respondenti odpověděli, že tradice i v dnešní moderní době má smysl. V otázce č. 57 měli respondenti na

stupnici od 1 do 5 ohodnotit, jak důležité jsou, dle jejich názoru, tradice. Nejvíce respondentů z řad studentů zvolilo průměrnou hodnotu, tedy 3, dále se studenti přiklíněli spíše k vyšší hodnotě, kdy celkem 35% respondentů hodnotilo význam tradic na stupni 4, 21% studentů se dále přiklonilo k hodnotě 2 a 6% respondentů hodnotou 5. Senioři zhodnotili význam tradic nejčastěji stupněm 5 (celkem 38%), dále 35% seniorů označilo na stupnici hodnotu 4, 21% seniorů označilo hodnotu 3 a 1 senior uvedl hodnotu 1. Z uvedených odpovědí vyplývá, že senioři přikládají významu tradic v současné společnosti větší význam než studenti.

Je tedy patrné, že respondenti se domnívají, že tradice jsou důležité a smysl mají, i když je jim přikládán odlišný význam.

Toto zjištění potvrzuje i skutečnost, že dodržování tradic je spojováno s určitou jistotou, jelikož každá tradice je spojena s nějakým konkrétním obdobím či dnem v roce. Svět a doba, ve které žijeme je nepřehledná. K základním lidským potřebám přitom patří jednoznačná a zároveň jasná orientace v něm, s čím úzce souvisí i potřeba pocitu bezpečí a jistoty, která je pro člověka nepostradatelná. A právě potřeba bezpečné orientace je natolik důležitá, že lidé vnášejí do chaotického života alespoň trochu řádu například právě v podobě dodržování zvyků (7).

I v dnešní době tedy lidé přikládají tradicím význam, což je dle mého názoru důležité nejenom právě z hlediska určitého řádu v chaotickém světě, ale i pro pocit sounáležitosti.

6 ZÁVĚR

Cílem práce bylo zjistit rozdíl ve vnímání významu a dodržování tradic mezi generacemi a dle mého názoru, tento cíl byl splněn. Z výzkumu vyplývá, že hlavní rozdíl mezi jednotlivými skupinami respondentů tkví v důležitosti, kterou jim přiřkládají. I když obě skupiny respondentů shodně uvedli, že má smysl v dnešní době dodržovat tradice, větší význam jim přiřkládají respondenti z řad seniorů. Obě skupiny respondentů se také liší v tom, že mají odlišné názory na oblíbené svátky v roce. Zatímco u seniorů se celkem velké oblibě těší Velikonoce, což se do jisté míry dá vysvětlit tím, že jsou více věřící než studenti, studenty tato tradice příliš nezajímá. Zajímavé je, že u obou skupin respondentů jsou nejoblíbenějším svátkem v roce Vánoce a obě skupiny si je spojují zejména s rodinnými svátky. I když se potvrdila hypotéza, že mladí lidé mají větší povědomí o nově převzatých tradicích, nahlíží na ně stejně negativně jako respondenti z řad seniorů, tedy tak, že je uvedli mezi nejméně oblíbenými tradicemi a že ve většině případů je nedodržují, jelikož se s nimi neztotožňují. Zajímavým fenoménem dnešní doby je skutečnost, že se zboží typické pro Velikonoce či Vánoce objevuje na pultech obchodníků s několikaměsíčním předstihem, což se do jisté míry dá chápat jako moderní tradice 21. století. Pohledy na tento fakt se u obou skupin respondentů liší. Zatímco studenti se přiklánějí k tomu, že tuto skutečnost jako tradici vnímají a vadí jim to, senioři, kteří si to také uvědomují jsou spíše toho názoru, že jim to nevadí.

Rozdílnost ve vnímání tradic v dnešní, moderní společnosti je tedy odlišná v různých generacích, což je dáno jednak věkem, ale také postojem a názory jednotlivých generací na svět, ve kterém žijeme. Ovšem, dle mého názoru, má připomínání českých lidových tradic pro mladé generace zásadní národně - uvědomovací význam, který ani na prahu 21. století neztratil na své důležitosti.

Jedním z praktických využití výstupů práce je tedy deskripce zjištění vztahu různých generací k českým tradicím a s tím souvisejících změn hodnotové orientace. Hodnotová orientace člověka se mění v průběhu celého života i v průběhu času a je ve velké míře ovlivňována rodinou, společností, ale i dobou. Jak už jsem uvedla, důležitost

tradice tkví v jejím předávání z generace na generaci, čímž se upevňují vztahy v rodině, ale i ve společnosti. Bez rituálů, tradic a obyčejů se v našem životě neobejdeme, jelikož jsou jeho trvalou součástí. Je ale zcela na nás, jaký jim dáme obsah a jak s nimi naložíme.

Touto prací jsem tedy chtěla nejen připomenout krásné české tradice, které často mizí v zapomnění času, ale poukázat právě i na onu důležitou věc, že s předáváním tradic se posiluje národní cítění, komunikace mezi lidmi a pocit sounáležitosti s vlastní kulturou. V tomto vidím hlavní přínos své bakalářské práce.

7. SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

- 1) FIEBICHOVÁ, Lenka. *České svátky a tradice*. Diplomová práce. Rybář Radovan, Brno.:PedF. MU.2009.
- 2) FROLEC, Václav. *Vánoce v české kultuře*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2001. 343 s. ISBN 80-7021-511-9.
- 3) FROLEC, Václav. *Prostá krása. Deset kapitol o lidové kultuře v Čechách a na Moravě*. 1.vyd. Praha: Vyšehrad, 1984. 301 s. ISBN 33-684-84.
- 4) FROLCOVÁ, Věra. *Velikonoce v české lidové kultuře*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2001. 288 s. ISBN 80-7021-503-8.
- 5) HERYNEK, Petr. *České Vánoce*. 1.vyd. Praha: Grada Publishing, 2005. 159 s. ISBN 80-247-0760-8.
- 6) CHMELARŠ, Radek. *Svátky jara – pojetí Velikonoc v České republice a ve světě*. Diplomová práce, Rybář Radovan, Brno.:PedF. MU. 2008
- 7) KELLER, Jan. *Nedomyšlená společnost*. 4.vyd. Praha: DOPLNĚK. 2008. 125 s. ISBN 80-72-39-091-0.
- 8) LADÝŘOVÁ, Ludmila. *České Vánoce*. 1. vyd. Praha: MAYDAY. 2008. 96 s. ISBN 80-85211-17-3.
- 9) LANGHAMMEROVÁ, Jiřina. *Čtvero ročních dob v lidové tradici*. 1.Vyd. Praha: Petrklíč. 2008. 168 s. ISBN 978-80-7229-171-7.
- 10) LOCHMAN, MILIČ Jan. *O smyslu křesťanských svátků*. 1. Vyd. Praha: Vyšehrad.

1997. 80 s. ISBN: 80-7021-207-1.

11) MIKOVSKÁ, Jana. *Je důležité dodržování tradic*, Generace, 2009, 11. ročník, č.6., 62 s., ISSN 1213-7626.

12) PAVLICOVÁ, Martina, *Lidová kultura a její historicko-společenské reflexe : (mikrosociální sondy)* 1. Vyd. Brno: Etnologický ústav AV ČR, 2007.175 s. ISBN 978-80-254-1044-8.

13) PENNICK, Nigel. *The Pagan Source Book*. 1.ed. London: Rider, 1992. 303 s. ISBN 80-901503-5-7.

14) ŠOTTNEROVÁ, Dagmar. *Jaro*. 1.vyd.Olomouc.Rubico, 2007. 128 s. ISBN 978-80-73-46-074-7.

15) ŠOTTNEROVÁ, Dagmar. *Vánoce*. 2. Vyd. Olomouc: Rubico, 2004. 119 s. ISBN 80-7346-041-6.

16) ŠOTTNEROVÁ, Dagmar. *Velikonoce*. 2. Vyd. Olomouc: Rubico, 2004. 125 s. ISBN 80-7346-044-0.

17) ŠOTTNEROVÁ, Dagmar. *Zima*. 1. Vyd. Olomouc: Rubico, 2005. 119 s. ISBN 80-7346-059-9.

18) TRNKOVÁ, Klára. *Jarní a letní obyčeje*. 1. Vyd. Praha: Studio trnka, 2010. ISBN 978-80-87209-52.3.

19) TRNKOVÁ, Klára. *Vánoční zvyky a obyčeje*. 1. Vyd. Praha: Studio trnka, 2009. ISBN 978-80-87209-44-8.

20) TRNKOVÁ, Klára. *Velikonoční koledy, zvyky a obyčeje*. 1. Vyd. Praha: Studio trnka, 2009. 47 s. ISBN 978-80-87209-17-2

21) TYLLNER, Lubomír. *Národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska. Věcná část A-N*. 1. Vyd. Praha: Mladá fronta, 2007. 636 s. ISN 978-80-204-1712-1

22) TYLLNER, Lubomír. *Národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska. Věcná část O-Ž*. 1. Vyd. Praha: Mladá fronta, 2007. 664 s. ISBN 978-80-204-1713-8

23) VAVŘINOVÁ, Valburga. *Malá encyklopedie Velikonoc*. 1. vyd. Praha: Libri, 2006. s. 249. ISBN 80-85983-81-8.

24) UHLÍKOVÁ, Lucie, et al. *Kultura - společnost - tradice : soubor statí z etnologie, folkloristiky a sociokulturní antropologie*; 1., 1.Vyd. Praha: Etnologický ústav Akademie věd ČR v Praze, 2005. 221s. ISBN 80-85010-71-2

25) VONDRUŠKA, Vlastimil. *Církevní rok a lidové obyčeje*. 1. vyd. České Budějovice: DONA, 1991, s. 53

26) VONDRUŠKOVÁ, Alena . *České zvyky a obyčeje*. 1. Vyd. Praha: Albatros. 2004. 370 s. ISBN 80-00-01356-8

Internetové zdroje:

27) Ceske-tradice.cz [online]. 2011 [cit. 2011-01-05]. Zajíček. Dostupné z WWW: <http://www.ceske-tradice.cz/tradice/jaro/velikonoce/_zobraz=zajicek>.

28) Czechfolks.com [online]. 2010. [cit. 2011-02-05]. 2nd of November – All Souls' Day. Dostupné z WWW: <http://czechfolks.com/2008/11/02/2nd-of-november---all-souls'-day-2-listopad---dusicky/>

- 29) Halloween.com[online]. 1997-2010. [cit. 2011-02-05]. History and customs of Halloween. Dostupné z: WWW: Halloween.com[online]. 1997-2010. [cit. 2011-02-05]. History and customs on Halloween.
- 30) History.com[online].1996-2011. [cit. 2011-02-05]. Halloween. Dostupné z WWW: <http://www.history.com/topics/halloween>
- 31) POLÁKOVÁ, Lenka . Halík: Halloween je morbidní, náš svátek ticha má větší hloubku. MF DNES [online]. 2008, č.25, [cit. 2011-02-15]. Dostupný z WWW: <http://zpravy.idnes.cz/halik-halloween-je-morbidni-nas-svatek-ticha-ma-vetsi-hloubku-p5h-/domaci.asp?c=A081101_173241_domaci_ton>.
- 32) Velikonoce.cz [online]. 2010 [cit. 2011-01-05]. Velikonoční zvyky. Dostupné z WWW: <<http://www.velikonoce.biz/velikonocni-zvyky>>.
- 33) Velikonoce.vira.cz [online]. 2007-2009 [cit. 2011-01-05]. Pašije. Dostupné z WWW:<<http://velikonoce.vira.cz/Liturgie-bible/Biblicke-velikonocni-texty/Pasije.html>>.

8 KLÍČOVÁ SLOVA

Folklor

Kultura

Senior

Student

Tradice

Zvyk

9 PŘÍLOHA

9.1 Příloha č. 1

Dotazník k bakalářské práci

1. Jste :

- a) žena
- b) muž

2. Váš věk je :

3. Pocházíte z :

- a) z krajského města
- b) z města
- c) z vesnice

4. Věříte v Boha?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

5. Vaše nejvyšší dosažené vzdělání je:

- a) základní
- b) střední s vyučením
- c) střední s maturitou
- d) vyšší odborné
- e) vysokoškolské

6. Pokud studujete Vysokou školu, uveďte prosím jakou:

7. Dáváte si na Nový rok novoroční předsevzetí?

- a) ano
- b) ne

8. Nový rok slavíte: (můžete zaškrtnout i více odpovědí)

- a) rodinným obědem, návštěvou příbuzných, procházkami, setkáním s přáteli
- b) sledováním televize, relaxací
- c) jinak (prosím uveďte) .....
- d) Nový rok vůbec neslavím

9. Na Nový rok dodržujete tradice:

- a) sváteční oběd (tradiční jídlo čočka, žadného „ opeřence,, aby neulétlo štěstí)
- b) „Jak na Nový rok, tak po celý rok,, (žádné hádání, zlobení a rozčilování se s nejbližšími)
- c) máte na sobě něco nového a v kapse trochu peněz

- d) zákaz praní a věšení prádla
- e) koledování
- f) posíláním novoročních přání
- g) jiné (prosím uveďte) .....
- h) žádné

10. Den 6. ledna (Tři králové) prožíváte způsobem:

- a) odstrojují stromeček
- b) koledováním
- c) odpočinkem
- d) jako každý jiný den

11. Víte, kdo to byly Tři Králové?

- a) ano (prosím uveďte) .....
- b) ne

12. Víte, kdy se slaví Hromnice?

- a) ano (prosím uveďte) .....
- b) ne

13. Účastníte se masopustního průvodu?

- a) ano
- b) ne

14. Víte, proč se slaví svátek sv. Valentín?

- a) ano (prosím uveďte) .....
- b) ne

15. Víte, kdy se tento svátek slaví?

- a) ano (prosím uveďte) .....
- b) ne

16. Tento svátek slavíte:

- a) výrobou ,, valentinek,,
- b) se svým milovaným/milovanou
- c) koupí dárku
- d) jinak (prosím uveďte) .....
- e) tento svátek neslavím

17. Jíte na Zelený čtvrtek o Velikonocích pouze zelenou stravu? (špenát, zelí, hrách, apod.)

- a) ano
- b) ne

18. Jste-li muž, chodíte na Velikonoční pondělí koledovat s pomlázkou?

- a) ano
- b) ne

19. Jste-li žena, barvíte o Velikonocích kraslice?

- a) ano
- b) ne

20. Peče se u vás doma na Velikonoce Beránek?

- a) ano
- b) ne

21. Dodržujete tradici „hledání velikonočního zajíčka“?

- a) ano
- b) ne

22. Vyséváte na Velikonoce obilí?

- a) ano
- b) ne

23. O Velikonocích se u Vás doma připravuje tradiční pokrm:

- a) hlavnička (velikonoční nádivka)
- b) nadívaná holoubata
- c) pečený beránek
- d) jídáše
- e) mazanec
- f) jiný (prosím uveďte) .....
- g) nepřipravuji žádný tradiční pokrm

24. Při slově Velikonoce, si nejvíce vybavíte:

- a) barvení kraslic, pletení pomlázky, pečení Beránka
- b) velký jarní úklid
- c) křesťanský svátek
- d) něco jiného (prosím uveďte) .....

25. Účastníte se o Filipojakubské noci pálení čarodějnic?

- a) ano
- b) ne

26. Účastníte se stavění májky?

- a) ano
- b) ne

27. Co pro Vás znamená 1. máj?

- a) den, jako každý jiný

- b) lásky čas
- c) polibek pod rozkvetlou třešní
- d) něco jiného (prosím, uveďte) .....

28. Účastníte se zapalování Svatojánských ohňů?

- a) ano
- b) ne

29. Jak trávíte svátek Všech věrných zemřelých?

- a) zapálením svíčky na hrobu, uklízením hrobu, položením věnce
- b) zapálením svíčky za zemřelého doma
- c) setkáním s rodinou, se svými blízkými, vzpomínáním
- d) jiným způsobem (prosím uveďte) .....
- e) trávím ho, jako kterýkoliv jiný den

30. Víte, proč se na svátek Všech věrných zemřelých rozsvěcejí svíčky?

- a) ano (prosím uveďte) .....
- b) ne

31. Pokud jste na otázku 29 odpověděli a), zapalujete svíčku i na cizích hrobech?

- a) ano
- b) ne

32. Líbí se Vám tradice Halloween?

- a) ano
- b) ne

33. Účastníte se oslav Halloweenu?

- a) ano
- b) ne

34. Obstaráváte si na Halloween masku?

- a) ano
- b) ne

35. Víte, z jaké země tato tradice pochází?

- a) ano (prosím uveďte) .....
- b) ne

36. Při slově Vánoce, si vybavíte především :

- a) stres při nakupování dárků, vánočních ozdob a dekorací
- b) společné setkání se svými nejbližšími, zpívání koled
- c) zimní úklid celého bytu, pečení cukroví

- d) snaha udělat druhému radost dárkem
- e) sledování pohádek, požívání cukroví, relaxace
- f) Něco jiného (prosím uveďte) .....

37. Dáváte si do vázy „ barborky,, ?

- a) ano
- b) ne

38. Slavíte svátek sv. Mikuláše?

- a) ano
- b) ne

39. Dodržujete na Štědrý den vždy některý ze zvyků?

- a) lití olova
- b) pouštění skořápek
- c) házení pantofle
- d) čekání na zlaté prasátko
- e) rozkrajování jablka
- d) něco jiného (prosím uveďte) .....
- e) žádný zvyk nedodržuji

40. Máte doma vánoční stromeček?

- a) ano
- b) ne

41. Stavíte doma Betlém?

- a) ano
- b) ne

42. Peče se u Vás doma na Vánoce vánoční cukroví?

- a) ano
- b) ne

43. Děláte vánoční výzdobu?

- a) ano
- b) ne

44. Zapalujete svíčky na adventním věnci?

- a) ano
- b) ne

45. Zpíváte o Vánocích koledy?

- a) ano
- b) ne

46. O Štědrém dni, podle Vás nesmí chybět:

- a) kapr, bramborový salát a rybí polévka
- b) cukroví
- c) sledování pohádek
- d) strojení stromečku
- e) dodržování některého z vánočních obyčejů
- f) něco jiného (prosím uveďte) .....

47. Chodíte o svátku sv. Štěpána koledovat?

- a) ano
- b) ne

48. Slavíte Silvestra?

- a) ano
- b) ne

49. Jaký je Váš nejoblíbenější svátek a s ním spojená tradice z celého roku?

.....

50. Proč máte právě tuto tradici nejraději?

.....

51. Myslíte si, že v dnešní době má smysl dodržovat české tradice?

.....

52. Jaký svátek a s ním spojenou tradici z celého roku rádi nemáte?

.....

53. Z jakého důvodu ji nemáte rádi?

.....

54. Vnímáte skutečnost, že vánoční zboží se na trhu objevuje několik měsíců před Vánoce jako tradici?

- a) ano, nevadí mi to
- b) ano, vadí mi to
- c) ne
- d) nevím
- e) je mi to jedno

55. Napište pět slov, které se Vám vybaví při slově Vánoce?

.....

56. Napište pět slov, které se Vám vybaví při slově Velikonoce?

.....

57. Domníváte se, že dodržování tradic má pro člověka význam? Ohodnoťte to prosím na stupnici 1-5 (1-žádný význam, 5-velký význam)

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

9. 2

a) Příloha 2

Otázky položené sociologovi Janu Kellerovi a etnoložce Martině Pavlicové

Jan Keller:

1. Jaký význam má tradice v životě člověka? V čem vidíte její podstatu?

O tradicích dodržovaných v každodenním životě se v literatuře pojednává nejčastěji v souvislosti s rituály každodennosti. Jedná se například o rodinné zvyklosti, které se týkají především společných oslav nejrůznějších svátků a výročí členů rodiny. Platí o nic totéž jako o rituálech obecně - snižují míru nejistoty, ve které musíme žít. Lidé špatně snášejí příliš velkou nejistotu, proto si vytvořili už na samém počátku kultury rituály, které svým opakováním a předepsaným postupem nejistotu výrazně tlumí. Nikoli náhodou bývaly klasické rituály provozovány v obdobích, kdy dochází ke střídání ročních cyklů, k viditelným změnám přírody, kdy jeden cyklus končí a druhý má začít. V tomto "mezidobí" rituály svou monotónností a předepsaným průběhem všem oznamují, že změna je pod kontrolou a že po ukončení jednoho cyklu nastoupí plynule cyklus nový. Také rodinné rituály jsou spojeny s cykly a změnami, které mají zásadní význam pro rodinu.

2. K čemu je nám, v 21. století, tradice vůbec dobrá?

Žijeme v době, která si jako své heslo vybrala neustálou inovaci, dynamiku, flexibilitu. S tím je spojen nebývalý nárůst nejistoty. Vše, co je stabilní bývá považováno za stagnující a neschopné konkurence. To je velice nebezpečná atmosféra, protože lidé, kteří se nemohou opřít o nic stabilního, opakujícího, neměnného, snadno ztrácejí pocit ontologické jistoty - pocit toho, že svět má řád a že jejich život v něm má smysl. Taková lidé jsou pak náchylní k patologickému jednání, stávají se stoupenci demagogických hnutí a snaží se za svoji nejistotu potrestat vhodné obětní beránky. Tradice bychom si měli vážit a dodržovat ji proto, že vytváří rovnováhu mezi změnou a setrvalostí a tím redukuje stres, kterému musejí lidé v dnešní době neustálých a zrychlujících se změn čelit.

3. Myslíte, že české tradice jedhono dne úplně vymizí?

Tradice vymizí v okamžiku, kdy ztratí smysl pro ty, kdo je pěstují. Pokud se to stane, tak vymizí. Současná vláda dělá vše pro to, aby české tradice působily rozpačitě. Oživuje svátky, na které by si nikdo nevzpomněl, pěstuje svatováclavský kult, u kterého je hodně problematické, komu vlastně vyhovuje a čemu slouží. Možná zeslábnou tradice státní a posílí nějaké regionální. Posílení regionálních tradice si ale dovedu představit více na Moravě (Slovácko, Haná, Valašsko aj.) než v Čechách.

4. Jakým způsobem se mění postoj jedince i společnosti k tradicím v čase?

To se nedá říci obecně. Záleží na tom, o jakého jedince a jakou společnost se jedná. U jednoho může význam tradic slábnout, jiný se bude naopak po nějakých tradicích či rituálech zoufale pítit, jiný je bude provozovat, protože je na to tak zvyklý a ani 21. století na tom pro něho nic nezměnilo.

Martina Pavlicová

1. Jaký význam má tradice v životě člověka? V čem vidíte její podstatu?

Tradice obecně je mezigeneračním přenosem hodnot a nejrůznějších projevů kultury, které vznikly a byly přijaty danou společenskou skupinou. Lidová tradice se týká přenosu tradičních projevů kultury, ať již hmotných, sociálních či duchovních. Pro člověka tradice představuje jistý řád, který se mu prolíná životem, a využití zkušeností předků.

2. K čemu je nám, v 21. století, tradice vůbec dobrá?

Jak už bylo řečeno výše, tradice pomáhá v orientaci v lidském bytí, přebíráme z ní zkušenosti, rozšiřujeme je a předáváme dál. Z lidové tradice tedy přebíráme moudrost předků a můžeme na ní budovat naši vzdělanost, zároveň nám její poznání slouží k vytváření vlastní identity, ať již etnické, lokální či osobní.

3. Myslíte, že české tradice jedhono dne úplně vymizí?

Nemyslím si, protože to ani nelze v případě, že nejsme asimilovaným etnikem, žijeme ve vlatním státě a s majoritní převahou českého obyvatelstva.

4. Jakým způsobem se mění postoj jedince i společnosti k tradicím v čase?

Je to otázka hodně široká. Česká společnost velmi uvědoměle "pěstuje" lidové tradice už od počátku 19. století. Týká se to zájmu o lidovou kulturu, sběratelství lidových projevů (písní, tanců, slovesnosti, ale i materiální kultury - kroje, výšivky apod.). Z politického hlediska byly lidové tradice mnohokrát využity s dobrým záměrem i zneužity z ideologického hlediska (např. v době po roce 1948), zároveň jsou základem kulturního dědictví, které je dnes celosvětově ochraňováno.